

การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้อง
เป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย

นายเดชาวัต ภูลายเหลื่อง

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2556

**Claiming Compensation From the Other Person When that Person Has not Been
Filed the Criminal Case to the Court by the Prosecutor, in the
Case of a Child or a Juvenile is an Accused Person**

Mr. Daychawat Phulaileung

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการ
มิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชน
เป็นจำเลย

ชื่อและนามสกุล นายเดชาวัต ภูตายเหลือง

วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม

สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2557

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย จันทรืเรือง)

.....
(อาจารย์เชิรชัย ณ นคร)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้อง
เป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย

ผู้ศึกษา นายเดชาวัต ภูถายเหลืออง **รหัสนักศึกษา** 2554003414 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย แนวคิดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น และการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ตลอดจนปัญหาข้อจำกัดของผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงกฎหมายอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้มีหลักประกันในการได้รับการเยียวยาความเสียหายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากตัวบทกฎหมาย ตำรา เอกสารทางวิชาการ คำพิพากษาและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า สิทธิของผู้เสียหายในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ยังมีจำกัด เพราะผู้เสียหายไม่อาจเรียกเอาจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาได้ ซึ่งบุคคลนั้นมีความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของจำเลย และมีความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมากกว่าจำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายให้ผู้เสียหายสามารถเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยได้ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้มีหลักประกันในการได้รับการเยียวยาความเสียหาย และสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และสอดคล้องกับปรัชญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ

คำสำคัญ การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหาย บุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา

Independent Study title: Claiming Compensation From the Other Person When that Person Has not Been Filed the Criminal Case to the Court by the Prosecutor, in the Case of a Child or a Juvenile is an Accused Person

Author: Mr. Daychawat Phulaileung; **ID:** 2554003414; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Dr. Panumas Kudngaongarm, Assistant Professor;

Academic year: 2013

Abstract

The purpose of this independent research in the topic of “Claiming compensation from the other person when that person has not been filed the criminal case to the court by the prosecutor, in the case of a child or a juvenile is an accused person” is to study the concept relating to the right of the injured persons in criminal cases. This research also studies the international standards of guaranteeing protection of the rights of the injured persons in criminal cases, the compensation system, the vicarious liability concept, the compensation right of the injured persons in criminal cases and the limitation of the injured persons claiming for the compensation under the Criminal Procedure Code section 44/1. As a result of these, this research study is to pave the way for improving the law in order to protect the right of the injured persons. The injured persons will obtain the remedies and can be easily, rapidly and fairly access to the justice.

This independent study is a qualitative research based on the documentary research from the principles of law, text books, academic documents, judgments and other relevant documents.

The results showed that the right of the injured persons claiming the compensation under section 44/1 is still in a limitation. When the prosecutor decided not to file a criminal charge against the other person, the injured persons is not entitled to the compensation. In some cases, that person should be responsible for the violation in the action of the accused person and has more potential to pay the compensation than the accused person, especially in the case of the child or the juvenile is the accused person. Therefore, the law should be amended in order that the injured person will be entitled to the compensation from the other persons which the prosecutor does not file a criminal lawsuit in case of the child and juvenile is an accused person. This is to protect the right of the injured person and can be easily rapidly and fairly access to the justice according to the spirit of law and in accordance with the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power.

Keywords: The claim for compensation, Injured person, The prosecutor has not filed a defense to the court in criminal cases in case of the child or juvenile as the accused person.

กิตติกรรมประกาศ

การทำการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาเป็น อย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเจนงาม อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ตลอดมา นับตั้งแต่ เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บิดามารดา ครอบครัว เพื่อนนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

เดชาวัต ภูถายเหลืออง

มิถุนายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
3. กรอบแนวคิดของการศึกษา	5
4. ประเด็นปัญหาการศึกษา	5
5. สมมติฐานของการศึกษา	6
6. ขอบเขตของการศึกษา	7
7. คำนียามศัพท์เฉพาะหรือคำจำกัดความ	7
8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
9. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
10. ระเบียบวิธีการวิจัย	15
บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	16
1. ความหมายของเหยื่อหรือผู้เสียหายในคดีอาญา	16
1.1 ผู้เสียหายโดยตรงหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง	18
1.2 ผู้เสียหายโดยอ้อมหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม	18
2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา.....	19
2.1 ยุคโบราณ	19
2.2 ยุคการศึกษาเรื่องเหยื่อวิทยา	20
2.3 ยุคการกลับมาของระบบการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ในคดีอาญาโดยรัฐ	22
2.4 ยุคความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาระดับนานาชาติ.....	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. มาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือ เหยื่ออาชญากรรม.....	24
3.1 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม.....	26
3.2 การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด.....	29
3.3 การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ.....	31
3.4 การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ.....	32
4. ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย.....	33
4.1 การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิด.....	33
4.1.1 การชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจ.....	35
4.1.2 การชดใช้ค่าเสียหายแบบสร้างสรรค์ความรับผิดชอบ.....	35
4.1.3 การชดใช้ค่าเสียหายโดยสมัครใจของผู้กระทำผิด.....	35
4.2 การชดเชยความเสียหายโดยรัฐ.....	36
5. แนวคิดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น.....	38
5.1 กลุ่มที่ต้องมีการกระทำละเมิดครบองค์ประกอบของบุคคล แต่กฎหมาย กำหนดให้บุคคลอื่นมาร่วมรับผิดชอบเพราะสันนิษฐานเป็นเบื้องต้นว่า บุคคลเหล่านั้นบกพร่องในการดูแล.....	39
5.2 กลุ่มที่ไม่ต้องมีการกระทำโดยละเมิดของบุคคลเลย แต่เป็นความเสียหาย ที่เกิดจากทรัพย์สินและกฎหมายกำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับ ตัวทรัพย์สินมากที่สุด ในขณะที่เกิดความเสียหายเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบ.....	39
6. หลักการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาลและการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน.....	43
6.1 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	44
6.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน.....	44
6.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน.....	44
6.1.3 หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ.....	45
6.2 หลักการดำเนินคดีแพ่ง.....	46
6.3 คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.3.1 ที่มาและเหตุผลของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	48
6.3.2 หลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	51
6.3.3 กรณีที่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	55
6.3.4 กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	56
6.3.5 ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	57
6.3.6 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	58
6.3.7 ค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	59
6.3.8 ขอบเขตการฟ้องเรียกร้องในทางแพ่ง.....	60
บทที่ 3 การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ.....	66
1. ประเทศอังกฤษ.....	66
1.1 การเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐผ่านทางโครงการช่วยเหลือผู้เสียหายใน คดีอาญา	66
1.2 การเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด.....	66
1.2.1 Compensation Orders.....	67
1.2.2 Restitutions Orders.....	70
2. ประเทศฝรั่งเศส.....	71
2.1 กรณีผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา.....	72
2.2 กรณีผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณา คดีอาญา.....	72
2.2.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง.....	73
2.2.2 วิธีการยื่นคำร้อง.....	74
2.2.3 กระบวนการพิจารณาคดี.....	74
2.2.4 การพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน.....	76
3. ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน.....	78
3.1 วัตถุประสงค์และความสำคัญ.....	79
3.2 การยื่นคำร้อง.....	79
3.3 การพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน.....	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้อง เป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย.....	81
1. วิเคราะห์หลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามหลักสากล.....	82
2. วิเคราะห์สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามหลักสากล.....	86
3. วิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดจากบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบ กับจำเลย.....	89
4. วิเคราะห์ประโยชน์ของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1.....	100
5. วิเคราะห์ปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับคดีชดเชย ค่าสินไหมทดแทน และการหาแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้ผู้เสียหาย สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาในกรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย.....	103
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	106
1. บทสรุป.....	106
2. ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	112
ประวัติผู้ศึกษา.....	118

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมที่เป็นข่าวทางสื่อมวลชนและเป็นที่น่าสนใจของประชาชนโดยทั่วไป กรณีเยาวชนขับรถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้เกิดการเฉี่ยวชนรถยนต์ผู้โดยสารสาธารณะจนเป็นเหตุให้มีผู้ถึงแก่ความตายและได้รับบาดเจ็บจำนวนหลายคน ซึ่งต่อมามีพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องเยาวชนที่ขับรถโดยประมาทนั้นเป็นจำเลยต่อศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษจำคุก 2 ปี แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 3 ปี¹ จนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของคนในสังคมอย่างกว้างขวาง เพราะผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากกรณีดังกล่าว นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีการศึกษาและหน้าที่การงานที่สูง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความเสียหายที่รุนแรง ผู้เสียหายเหล่านั้นล้วนต้องการที่จะได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว อันจะเป็นการช่วยบรรเทาผลกระทบจากความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ผู้เสียหายเหล่านั้นก็ไม่อาจที่จะกระทำได้เพราะต้องรอจนกระทั่งศาลในคดีอาญามีคำพิพากษาก่อน ผู้เสียหายเหล่านั้นจึงจะใช้สิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 45 ได้ ซึ่งถ้าหากผู้เสียหายเหล่านั้นได้ใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่เป็นกฎหมายที่แก้ไขใหม่แล้ว ก็จะทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากกรณีดังกล่าวได้รับการเยียวยาได้อย่างรวดเร็ว ตามความมุ่งหมายของกฎหมาย คือ การเยียวยาผู้เสียหายให้อยู่ในฐานะเสมือนหนึ่งความเสียหายนั้นมิได้เกิดขึ้นสาเหตุที่ผู้เสียหายเหล่านั้นไม่อาจใช้สิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้ เพราะการมีข้อจำกัดในการใช้สิทธิของผู้เสียหาย กล่าวคือ ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้แต่เฉพาะเพื่อเรียกเอาจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีค่าขอบังคับเรียกร้องเอาจากบุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาและพนักงานอัยการไม่ได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลด้วยไม่ได้ ซึ่งจากข้อจำกัดของกฎหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ในมุลความผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติให้บุคคลหนึ่งต้องรับผิดชอบ

¹ ข้อมูลจาก <http://news.thaipbs.or.th> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 31 สิงหาคม 2555

ละเมิดที่บุคคลอื่นได้ก่อหรือกระทำละเมิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือบุคคลจำต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ตนไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้น ดังเช่น บิดา มารดา หรือผู้อนุบาลต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น ตามมาตรา 425 และตัวการต้องร่วมกันรับผิดชอบกับตัวแทนในผลแห่งละเมิดของตัวแทน ตามมาตรา 427 เป็นต้น ซึ่งในการฟ้องคดีอาญาพนักงานอัยการโจทก์จะฟ้องเฉพาะผู้ที่ได้กระทำความผิดทางอาญาเท่านั้น เช่น ฟ้องลูกจ้างผู้ขับรถบรรทุก ฟ้องเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ฟ้องแพทย์ตัวแทนผู้กระทำประมาท เป็นต้น พนักงานอัยการไม่อาจที่จะฟ้องให้บุคคลซึ่งไม่ได้กระทำความผิดทางอาญาแต่บุคคลนั้นจำต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่บุคคลอื่นได้ก่อหรือกระทำละเมิดเป็นจำเลยหรือจำเลยร่วมต่อศาลในคดีอาญาด้วยได้

คำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ด้วยเหตุผลในการประกาศใช้ คือ เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยต้องไปดำเนินคดีทางแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นเพื่อตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนซึ่งก่อให้เกิดภาระแก่ผู้เสียหาย จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ต่อเนื่องไป เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็วลดภาระในเรื่องค่าธรรมเนียมศาลให้แก่ผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทนายความในการดำเนินคดี ซึ่งเป็นการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยเข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ได้อีกช่องทางหนึ่งนอกเหนือไปจากช่องทางที่ผู้เสียหายจะฟ้องเรียกร้องด้วยตนเองตามปกติเป็นอีกเรื่องหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 45 ซึ่งมีได้เป็นบทบังคับให้ผู้เสียหายต้องใช้วิธีการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44/1 นี้เท่านั้นแต่เป็นทางเลือกสำหรับผู้เสียหาย โดยมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้อย่างครบถ้วน ไม่จำกัดเฉพาะแต่การได้รับทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายคืนหรือใช้ราคาเท่านั้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวงนอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้ามาในคดีที่รัฐหรือพนักงานอัยการเป็น โจทก์ได้โดยวิธีพิจารณาที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม และไม่

เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา ทำให้การเยียวยาผู้เสียหายทางแพ่งเป็นไปได้โดยสะดวก รวดเร็วกว่าเดิม นอกจากนี้บทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้นยังให้สิทธิผู้เสียหายที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยได้อีกด้วย ทั้งยังส่งผลให้คดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียวกัน โดยไม่ต้องนำคดีไปฟ้องร้องเป็นคดีใหม่แยกต่างหากจากคดีอาญา อันเป็นการลดภาระของกลุ่มความ อันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างกว้างขวาง โดยรวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย อันเป็นการสอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) และเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาได้ดียิ่งขึ้น แต่สิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นี้ จำกัดแต่เฉพาะเพื่อเรียกเอาจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีค่าบังคับเรียกเอาจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญามาด้วยไม่ได้ เพราะจะเป็นการขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ สำหรับบุคคลที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติให้จำต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่จำเลยในคดีอาญานั้นเป็นผู้ก่อขึ้นนั้น พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาด้วย และบุคคลเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการที่จะชำระค่าสินไหมทดแทนมากกว่าตัวของจำเลยที่พนักงานอัยการได้ฟ้องต่อศาลนั้น ซึ่งบางครั้งเป็นเพียงผู้เยาว์ หรือลูกจ้างซึ่งมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้เลย และไม่อาจที่จะชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้เลย ผู้เสียหายจำต้องกลับไปใช้สิทธิในการฟ้องคดีเองตามมาตรา 45 ตกเป็นภาระของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะต้องดำเนินการเองซึ่งมีค่าใช้จ่ายมาก เช่น ค่าจ้างทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล และโดยเฉพะอย่างยิ่งหากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว ในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนยังมีความยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง หากเมื่อสุดท้ายแล้วถึงศาลจะมีคำพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชนชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตามคำฟ้องแล้วก็ตาม ก็ย่อมสังเกตเห็นได้ว่าจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนไม่มีความสามารถในการชดเชยค่าเสียหาย และหากผู้เสียหายยังคงใช้สิทธิในทางบังคับคดีเอากับจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนเพื่อชดเชยความเสียหายนั้นยังมีข้อจำกัดเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสามารถในการชดเชยค่าเสียหาย ความเยาว์วัย

ส่งผลให้การใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ก็เป็นได้ ผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา ในลักษณะคดีดังกล่าวจึงไม่อาจได้รับประโยชน์จากมาตรา 44/1 แต่อย่างใด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับข้าพเจ้าเคยเป็นผู้ปฏิบัติงานที่สำนักงานคุ้มครองสิทธิ และช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สทช.) จังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานอัยการจังหวัด กำแพงเพชร มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งรวมถึงการช่วยจัดทำ คำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วย ทำให้ข้าพเจ้าได้พบปัญหา ข้อจำกัดในการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตราดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดี ที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งปัจจุบันคดีเช่นนี้มีปริมาณคดีที่มากและมีแนวโน้มที่จะ เพิ่มขึ้นตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจ ข้าพเจ้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าถึงการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล ในคดีอาญา โดยศึกษากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ทั้งนี้เพื่อให้จุดมุ่งหมาย และขอบเขตของ การศึกษามีความกระชับและชัดเจน เพื่อที่จะได้มีการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของ กฎหมายในการให้สิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยเฉพาะกรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ให้สามารถยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจาก บุคคลอื่นซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา แต่มีความรับ ผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมูลละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์และเป็น จำเลยในคดีอาญาได้ก่อนขึ้นได้ อันจะเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยา ความเสียหายได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และสอดคล้อง กับปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจ โดย มิชอบ ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ซึ่งที่ผ่านมามีผู้สนใจในการทำการศึกษาในมาตรา 44/1 หลายท่าน แต่ยังไม่มีความ ใดให้ความสนใจในประเด็นปัญหาที่ข้าพเจ้านำเสนอ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรฐานสากลของ หลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม และระบบการชดเชยค่าเสียหาย การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิด และการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ

2.2 เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น หลักการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาล การใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา รวมถึงเพื่อศึกษาถึงปัญหาข้อจำกัดของผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

2.3 เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย

3. กรอบแนวคิดของการศึกษา

งานศึกษาค้นคว้าฉบับนี้มุ่งศึกษากรณีผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ใช้สิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

4. ประเด็นปัญหาการศึกษา

การใช้สิทธิผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่ให้สิทธิผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้นั้นยังมีข้อจำกัดในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนในกรณีความรับผิดชอบทางแพ่งที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลหนึ่งต้องรับผิดชอบในผลละเมิดที่บุคคลอื่นได้ก่อหรือกระทำละเมิด ซึ่งมีข้อจำกัดเพราะผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 44/1 ได้แต่เฉพาะเพื่อเรียกเอาจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีคำขอบังคับเรียกร้องเอาจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาและพนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญามาด้วยไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งปัจจุบันคดีเช่นนี้มีปริมาณคดีที่มากและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนไม่มีความสามารถในการชดเชยค่าเสียหาย หากมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา แต่มีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมูลละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์และเป็นจำเลยในคดีอาญาได้ก่อขึ้นได้ และที่สำคัญเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการชดเชยค่าเสียหาย ก็จะเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และสอดคล้องกับปรัชญาที่ว่าด้วย

หลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985
(Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)

5. สมมติฐานของการศึกษา

แม้เจตนารมณ์ของการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เพื่อให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยไม่ต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งต่างหากและได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล อันเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้มีทางเลือกในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพิ่มขึ้น แต่การใช้สิทธิดังกล่าวยังมีปัญหาข้อจำกัด เพราะกรณีความรับผิดชอบของบุคคลในมูลละเมิดที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดชอบในผลละเมิดที่บุคคลอื่นได้ก่อหรือกระทำละเมิดแก่ตนไม่ได้เป็นผู้กระทำละเมิด ซึ่งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น พนักงานอัยการจะไม่ได้ฟ้องบุคคลดังกล่าวเป็นจำเลยในคดีอาญาด้วย ทำให้ผู้เสียหายใช้สิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 44/1 ได้แต่เฉพาะเพื่อเรียกเอาจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีคำขอบังคับเรียกร้องเอาจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญามาด้วยไม่ได้ เพราะจะเป็นการขัดหรือแย้งกับคำฟ้องของพนักงานอัยการที่มีได้ฟ้องบุคคลดังกล่าวเป็นจำเลยในคดีอาญาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งปัจจุบันคดีเช่นนี้มีปริมาณคดีที่มากและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนไม่มีความสามารถในการชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัญหาข้อจำกัดที่สำคัญมาก หากมีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา แต่มีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมูลละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์และเป็นจำเลยในคดีอาญาได้ก่อขึ้นได้ และที่สำคัญเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการชดเชยค่าเสียหาย ก็จะเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และสอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)

6. ขอบเขตของการศึกษา

งานศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และมาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนถึงระบบการชดเชยค่าเสียหายทั้งการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิด และการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ รวมทั้งแนวคิดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น หลักการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาล และการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ปัญหาข้อจำกัดของผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และการหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ให้สามารถยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา แต่มีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมูลละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์และเป็นจำเลยในคดีอาญาได้ก่อขึ้นได้

7. คำนิยามศัพท์เฉพาะหรือคำจำกัดความ

7.2 ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(4) ซึ่งรวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา 4,5,6

7.3 พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(5)

7.4 ความรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น หมายถึง ความรับผิดชอบของบุคคลผู้หนึ่งในการกระทำละเมิดของบุคคลอีกผู้หนึ่ง โดยที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำละเมิดด้วยตนเอง

7.5 ค่าสินไหมทดแทน หมายถึง ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438,215

7.6 คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญา

7.7 การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา หรือสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งต้องอาศัยการกระทำอันเป็นองค์ประกอบความผิดในทางอาญา

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 การศึกษาเรื่องนี้จะทำให้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม และระบบการชดเชยค่าเสียหาย การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิด และการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ

8.2 การศึกษาเรื่องนี้จะทำให้ทราบถึงแนวคิดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น หลักการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาล การใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา รวมถึงปัญหาข้อจำกัดของผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

8.3 การศึกษาเรื่องนี้จะทำให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย

9. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสารทางกฎหมาย ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต (Internet) ดังนี้

9.1 ตัวบทกฎหมาย

- 9.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 9.1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- 9.1.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
- 9.1.4 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

9.2 ตำราทางวิชาการ

- 9.2.1 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร

9.2.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง) โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล

9.2.3 คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย ดร.เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์

9.2.4 คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จุลสิงห์ วสันตสิงห์

9.2.5 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย สมชัย ฑีมาอุดมการ

9.2.6 กฎหมายอาญาภาคทั่วไป โดย ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร

9.2.7 คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 โดย ดร.เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์

9.2.8 คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 โดย ธานีศ เกศวพิทักษ์

9.2.9 หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง โดย ธานีศ เกศวพิทักษ์

9.2.10 ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 (การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา) โดย สำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม

9.2.11 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา โดย ดร.หยุด แสงอุทัย

9.2.12 คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยศาสตราจารย์ประภาสน์ อวยชัย

9.2.13 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 โดย ศาสตราจารย์คณิ่ง ภาไชย

9.2.14 คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด โดย ไพจิตร ปุญญพันธุ์

9.2.15 คำอธิบายประมวลกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกควรได้ โดย ศนันท์กรณ์ โสสถิพันธุ์

9.2.16 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ.1958 โดย ธีระพันธุ์ รัศมีทัต

9.2.17 หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด โดย จี๊ด เศรษฐบุตร

9.2.18 Black's Law Dictionary By Henry Campbell Black

9.3 วิทยานิพนธ์

9.3.1 การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดย ศิวาพร สักดาศิริโรรัตน์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้ทำการศึกษาแนวคิดเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่อง

คดีอาญา โดยได้เสนอแนะในการกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียกองค์คำ
 สิ้นไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายเมื่อผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องเข้ามา ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดภาระของ
 ผู้เสียหายในการจ้างทนายความ และเห็นว่าเนื่องจากประเภทความผิดตามมาตรา 44/1 กฎหมาย
 กำหนดไว้อย่างกว้างขวาง เห็นควรมีการระบุงานความผิดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

9.3.2 พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24)
 พ.ศ.2548: ศึกษาเฉพาะกรณีของมาตรา 44/1 โดย ปิติพร วิมลภัทรานนท์ คณะนิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษาถึงแนวคิดการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยได้
 เสนอแนะว่าการที่ มาตรา 44/1 วรรคสอง บัญญัติ “...ให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตาม
 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วน
 แพ่งนั้น...” ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งในเรื่องของความ
 เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือไม่ การร้องสอด การทำคำให้การของจำเลย เป็นต้น ซึ่งเป็นการ
 บัญญัติกฎหมายไม่ชัดเจน ดังนั้น จึงควรตีความกฎหมายให้เป็นคุณและเป็นธรรมต่อผู้เสียหายมาก
 ที่สุด และเมื่อบทบัญญัติมาตรา 44/1 ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึง
 ควรนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มาใช้บังคับในกรณี
 ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกองค์คำสิ้นไหมทดแทน ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากกว่าการนำบทบัญญัติ
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ และได้เสนอแนะในประเด็นในการแจ้งสิทธิ
 ของผู้เสียหายโดยเห็นควรให้เป็นหน้าที่ของศาลเป็นผู้แจ้งสิทธิให้แก่ผู้เสียหายได้ทราบสิทธิของ
 ตนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

9.3.3 สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในการ
 ดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย อรุณา สามัญทอง สาขาวิชานิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ทำการศึกษาแนวคิด มาตรฐานการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ปัญหาการ
 เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในการใช้สิทธิเรียกองค์คำสิ้นไหมทดแทนตามประมวล
 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยเสนอแนะเห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) โดยกำหนดคำว่าผู้เสียหายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

9.3.4 ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย
 ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย โดย วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่อ หรือผู้เสียหายในคดีอาญาในกระบวนการ
 ยุติธรรมทางอาญา โดยเสนอแนะให้มีการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบทุกขั้นตอนของกระบวนการ
 ยุติธรรม รวมถึงการจัดอบรมบุคลากรของรัฐในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย

9.3.5 การยื่นคำร้องขอบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดย นิติพัฒน์ เรืองวิวัฒน์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา และหลักการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา โดยเสนอแนะให้องค์กรของรัฐในกระบวนการยุติธรรมบริหารจัดการในเชิงรุก โดยเห็นควรแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบทุกขั้นตอน ตั้งแต่ชั้นตำรวจ อัยการ และศาล ควรมีการกองทุนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดินซึ่งเป็นการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ

9.3.6 การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดย พัทธภรณ์ ภูสุวรรณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษาถึงแนวคิดในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ และความเป็นมาของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในประเทศไทย โดยพบว่าอาจจะมีปัญหาในด้านการตีความกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจของศาลแขวงในการพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่มีการเรียกร้องทุนทรัพย์เกินกว่า 300,000 บาท ที่จะทำให้ผู้เสียหายมีปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 44/1 จึงเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 44/1 วรรคหนึ่งว่า “คำพิพากษาในส่วนเรียกค่าสินไหมทดแทนให้รวมเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดีอาญา”

9.3.7 ผู้เสียหายในคดีอาญา โดย อรรถพล ใหญ่สว่าง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของผู้เสียหาย อำนาจหน้าที่ของผู้เสียหาย ซึ่งข้อเสนอมีได้เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แต่อย่างไร

9.3.8 ผู้เสียหายกับการมีส่วนร่วมในคดีอาญา โดย สุพัตตรา ยุธชาติ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา และการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในคดีอาญา ข้อเสนอมีได้เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แต่อย่างไร

9.3.9 ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลยุติธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรี โดย ประยุทธ์ เพชรคุณ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย หลักการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่ง โดยเสนอแนะเห็นควรให้ศาล และพนักงานอัยการมีการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ และควรตั้งเจ้าพนักงานให้ความช่วยเหลือในการบังคับคดีค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

9.3.10 รายงานการศึกษา เรื่อง ปัญหาการรับผิดของเด็กหรือเยาวชนในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดย กฤษ โศทรทอง เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 11 สำนักงานศาลยุติธรรม ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเด็กหรือเยาวชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดของเด็กหรือเยาวชนในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยเน้นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยรัฐ โดยเสนอแนะในการแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 มาตรา 17,22 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 วรรคห้า และวรรค

9.3.11 รายงานการศึกษา เรื่อง การดำเนินคดีเรียกชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย โดยชาญพงศ์ สัมพันธ์ จันทรคอก เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 11 สำนักงานศาลยุติธรรม ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียกชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา โดยเสนอแนะในการเน้นบทบาทของศาล โดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ จัดให้มีการประนีประนอมข้อพิพาทในส่วนแพ่งเพื่อแก้ไขปัญหาล่าช้าในการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยที่ไม่มีความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยเสนอให้บิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในศาล โดยทำเป็นหนังสือค้ำประกันเพื่อรับผิดชอบส่วนทางอาญานั้นศาลอาจพิจารณาข้อตกลงตามสัญญาค้ำประกันนั้น เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดโทษหรือรอการลงโทษ และหากผู้ค้ำประกันไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งยอมใช้บังคับแก่การประกันได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีขึ้นใหม่ อันเป็นหลักประกันในการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

9.3.12 รายงานการศึกษา เรื่อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและในชั้นบังคับคดีสำหรับเด็กและเยาวชน โดย วิโรจน์ จิระวิฑูรกิจ เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10 สำนักงานศาลยุติธรรม ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน หลักการเรียกชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 10 โดยเพิ่ม (6) “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา สำหรับบิดามารดาผู้ปกครองของจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน” โดยเสนอให้มีการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยจัดให้บิดามารดาเข้ามาจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย เพื่อให้มีผลผูกพันบิดามารดาด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะบังคับคดีเอากับบิดามารดาได้ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดที่เด็กหรือเยาวชนไม่มี

ความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย อันเป็นหลักประกันในการที่ผู้เสียหาย จะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

9.3.13 ความรับผิดชอบในความเสียหายของบิดา มารดา หรือผู้มีหน้าที่ดูแลต่อ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดย อนันต์ จันทร โอภากร สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษาถึงสถานภาพทางข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและ ผู้เยาว์ ความรับผิดชอบทางอาญาของบิดามารดาในการกระทำผิดอาญาของผู้เยาว์ และความรับผิดทาง ละเมิดของผู้เยาว์ และบิดามารดาที่เกิดจากการกระทำของผู้เยาว์ โดยได้เสนอแนะ ปรับปรุง กฎหมายเรื่องละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง โดยมีได้เสนอแนะที่เกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แต่อย่างไร

9.4 บทความ และเอกสารอื่นๆ

9.4.1 ข้อเสนอแนะบางประการในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา โดย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จุลสิงห์ วสันตสิงห์ จัดพิมพ์ในหนังสือรพี 54 โดย คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 63 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

9.4.2 หลักนิติธรรมกับกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการ โดย ศาสตราจารย์ คณิต ฌ นคร จัดพิมพ์ในหนังสืออัยการนิเทศ เล่มที่ 74 พุทธศักราช 2554

9.4.3 เหตุใดหลักการในกฎหมายลักษณะอาญารัตน โกสินทรศก 127 จึงทันสมัย ข้ามศตวรรษ จัดพิมพ์ในหนังสือรพี 55 โดย คณพล จันทรหอม จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการเนติ บัณฑิต สมัยที่ 64 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

9.4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้ บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จัดพิมพ์ในหนังสือรพี 55 โดย ธานิศ เกศวาพิทักษ์ จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 64 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา

9.4.5 การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย: การสร้างความเสมอภาค และความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย รายงานเสวนาทางวิชาการ โดย กุลพล พลวัน จัดโดยเนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับกระทรวงยุติธรรม และ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย วันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2546

9.4.6 คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย ศาสตราจารย์เรียงธรรม สัตพลี

9.4.7 เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7 โดย คัมภีร์ แก้วเจริญ

9.4.8 สรุปบทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 10 มกราคม 2550 สรุปผลจากการการประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็น และสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม โดย รศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต คณะผู้วิจัย

9.4.9 สรุปบทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 10 มกราคม 2550 สรุปผลจากการการประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็น และสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม โดย รศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต คณะผู้วิจัย

9.4.10 สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส โดย ดร.อุทัย อาทิเวช บทบัณฑิตยสถานก่อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา เล่มที่ 61 ตอน 1 ประจำเดือนมีนาคม 2548

9.4.11 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดเชยค่าเสียหายทดแทน โดย ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์

9.4.12 สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดเชยค่าเสียหายทดแทน โดย บรรหาร คำลา

9.4.13 สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย โดย กุลพล พลวัน และรัชนิกร โชคชัยสถิตย์ เอกสารประกอบการสัมมนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

9.4.14 สิทธิของเหยื่อกรณีเด็ก โดย วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล เอกสารประกอบการสัมมนา Victimology and victim's Right.

9.4.15 เอกสารโครงการศึกษาและพัฒนาระบบการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม โดย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

9.4.16 ความรับผิดชอบของผู้ว่าจ้างทำของในมูลละเมิด เป็นความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่นหรือไม่: การเปรียบเทียบกฎหมาย โดย ไพจิตร บุญญพันธ์ คุณพาห. เล่มที่ 2 ปีที่ 55. พฤษภาคม – สิงหาคม 2551

9.4.17 อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม: ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการควบคุม โดย ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

9.4.18 การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน โดย สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ คุณพาห. เล่มที่ 2 ปีที่ 58 ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2554

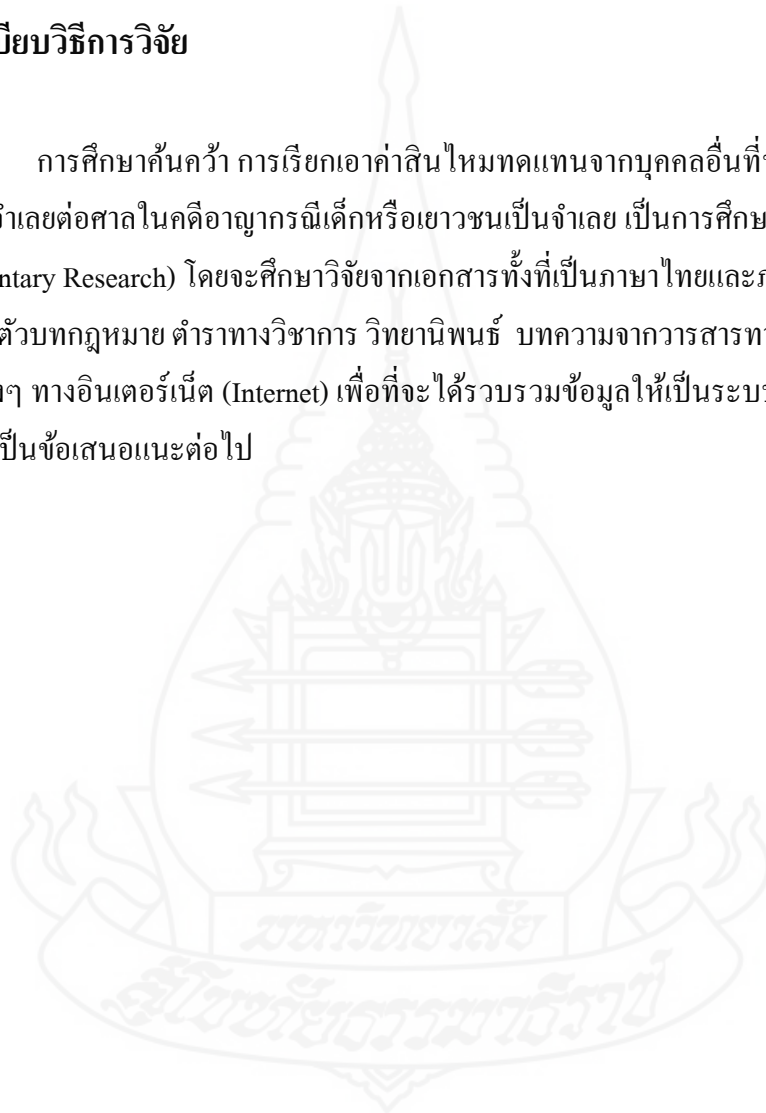

9.4.19 รายงานสรุปผลการวิจัย เรื่อง การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครองผู้เสียหาย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด

9.4.20 รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1294-1/2546 ถึง 1304-11/2546 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

10. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ การเรียกเอาคำสนธิใหม่ทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย เป็นการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาวิจัยจากเอกสารทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสารทางกฎหมาย ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต (Internet) เพื่อที่จะได้รวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อศึกษาวิจัยและประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและความเป็นมาของการ ดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

ในการที่จะทำความเข้าใจเรื่อง การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย หลักการดำเนินคดี ทั้งหลักการดำเนินคดีแพ่งและหลักการดำเนินคดีอาญา เพราะคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องคดีอาญานั้น เป็นคดีที่มีลักษณะทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในคดีเดียวกัน ซึ่งทั้งหลักการของการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญานั้นมีความแตกต่างกันในการดำเนินคดีหลายประการ เช่น วัตถุประสงค์แห่งการดำเนินคดี สิทธิของบุคคลที่จะดำเนินการฟ้องร้อง ตลอดจนขอบเขตแห่งความรับผิดชอบและหลักเกณฑ์ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอย่างเป็นระบบ ในบทนี้ผู้ศึกษาจึงใคร่แนะนำเรียนตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของเหยื่อหรือผู้เสียหายในคดีอาญา

ในเบื้องต้นต้องทำความเข้าใจว่าคำว่า “เหยื่อ” คำว่า “ผู้เสียหาย” และคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” ในที่นี้มีความหมายอย่างเดียวกัน คำว่า “เหยื่อ” (Victim) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Victima แปลว่า สัตว์ป่าสำหรับบูชาผู้ สำหรับการให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” คำว่า “ผู้เสียหาย” และคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” นั้น มีตำราและนักวิชาการให้ความเห็นไว้ ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมไว้ดังต่อไปนี้

Black's Law Dictionary² ได้อธิบายความหมายของ “เหยื่อ” (Victim) หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญา หรือละเมิด (The person who is the object of crime or tort) ซึ่ง Black's Law Dictionary เรียก “เหยื่อ” หรือ “ผู้เสียหาย” ว่า “เหยื่ออาชญากรรม”

² Henry Campbell Black (1979) Black's Law Dictionary st.Paul Minn. West Publishing co.p.1405

กุลพล พลวัน และรัชนิกร โขกชัยสถิตย์³ ได้ให้ความหมายของ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง ผู้ที่ประสบผลร้ายหรือความเสียหายทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล และไม่ว่าการกระทำผิดนั้นจะเกิดการละเมิดกฎหมายที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala in se) เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ข่มขืน เป็นต้น หรือละเมิดกฎหมายที่เป็นความผิดเพราะรัฐบัญญัติกฎหมายไว้ (Mala Phohibita) เช่น ความผิดเกี่ยวกับการจราจร อาวุธปืน ยาเสพติด การพนัน เป็นต้น

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ⁴ ได้ให้ความหมายของ “เหยื่อ” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง ผู้ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งมีได้หมายความถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่อเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการเสียหายด้วย

วัชรินทร์ ปัจเจวิญญูสกุล⁵ ได้ให้ความหมายของ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง เหยื่อที่เกิดจากการกระทำผิดอาญา และการกระทำผิดนั้นจะต้องเกิดความเสียหายรุนแรงต่อเหยื่อ เช่น ถูกฆ่า ถูกทำร้าย ถูกข่มขืน ถูกลักทรัพย์ ถูกชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ เป็นต้น และที่สำคัญคือเหยื่อจะต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย หรือเรียกว่าเหยื่อหรือผู้เสียหายที่แท้จริง (innocent Victim)

คณิต ฒ นคร⁶ ได้ให้ความหมายของ “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลที่คุ้มครองทางกฎหมายที่เป็นคุ้มครองทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล (Individualrechtsgut) ของเขาถูกล่วงละเมิดโดยตรงจากการกระทำผิดอาญา ฉะนั้นในการที่จะพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญานั้นใดฐานหนึ่งหรือไม่ จึงจำเป็นต้องค้นหา “คุ้มครองทางกฎหมาย” (Rechtsgut / Legal interest) ของความผิดอาญานั้นเสียก่อน

³ กุลพล พลวัน และรัชนิกร โขกชัยสถิตย์ สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย เอกสารประกอบการสัมมนา กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2535 หน้า 212

⁴ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม: ปัญหาอุปสรรคและแนวทางควบคุมกรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2531 หน้า 125

⁵ วัชรินทร์ ปัจเจวิญญูสกุล สิทธิของเหยื่อกรณีเด็ก เอกสารประกอบการสัมมนา Victimology and victim's Right 2535 หน้า 3

⁶ คณิต ฒ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2555 หน้า 121

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ให้นิยามศัพท์คำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 4,5,6

เมื่อพิจารณาจากนิยามความหมายข้างต้นแล้วสำหรับความหมายของคำว่า “เหยื่อ” หรือ “ผู้เสียหาย” หรือคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” ตามความเข้าใจของผู้ศึกษาจึงมีความหมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง ซึ่งบุคคลนั้น ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และหมายรวมถึงบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนตามกฎหมายด้วย

คำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” เป็นคำศัพท์ทางอาชญาวิทยาที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งคำดังกล่าวได้มาปรากฏอยู่ในกฎหมาย กฎหมายเรียกเหยื่ออาชญากรรมว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ซึ่งจากข้อกำหนดของกฎหมายดังกล่าวสามารถจำแนกผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ผู้เสียหายโดยตรงหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง (Direct Victim) หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง หรือคือผู้ที่ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น

1.2 ผู้เสียหายโดยอ้อมหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม (Indirect Victim) หมายถึง บุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4,5,6 ซึ่งก็คือบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้ว่าการกระทำนั้นจะมีได้เกิดขึ้นแก่ผู้นั้น โดยตรงก็ตาม ซึ่งได้แก่

1.2.1 ครอบครัว ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเหยื่ออาชญากรรมตลอดจนแวดวงผู้เกี่ยวข้องกับชีวิตและการทำงานของเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งเหยื่อโดยอ้อมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจและทรัพย์สินอันเนื่องมาจากญาติพี่น้องผู้ใกล้ชิดอันเป็นที่รักของตนบังเอิญตกเป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรม ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ต้องได้รับทุกขเวทนาอันเกิดจากอาชญากรรมดังกล่าวด้วย ตัวอย่างเช่น มารดาที่ต้องสูญเสียบุตรชายซึ่งถูกอาชญากรรมคลั่งยาบ้าจับเป็นตัวประกันและฆ่าปาดคอ เป็นต้น

1.2.2 พยานผู้เห็นเหตุการณ์ หรือประจักษ์พยาน ซึ่งอยู่ในที่เกิดเหตุ กล่าวอีกนัยหนึ่งเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อมกลุ่มนี้คือพลเมืองดีผู้ประสบพบเห็นเหตุการณ์ที่อาชญากรรมกระทำการล่วงละเมิดต่อเหยื่ออาชญากรรมในกรณีใดกรณีหนึ่ง โดยบังเอิญ และยินยอมให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการ โดยการมาให้ถ้อยคำ ให้การ หรือเบิกความเป็นพยาน เรียกว่ามาเป็นพยานศาลนั่นเอง ซึ่งแม้ว่าการเป็นพยานศาลจะเป็นการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศก็ตามแต่พยานกลุ่มดังกล่าวก็จะต้องได้รับความเดือดร้อน รำคาญ และเสียเวลาตามสมควรระยะหนึ่งจนกว่า

คดีจะเสร็จสิ้นลง หรือบางครั้งอาจต้องเลี้ยงอันตราย หรือเลี้ยงต่อความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของตน เนื่องจากการถูกขู่ฆ่าหรือทำร้ายในคดีอุกฉกรรจ์บางคดีอีกด้วย

1.2.3 ประชาชน สังคม ชุมชนที่ถูกล่วงละเมิดต่อกฎหมาย เหตุอาชญากรรมโดยอ้อมกลุ่มนี้เป็นผู้คนกลุ่มใหญ่ที่ต้องประสบกับความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในฐานะสมาชิกของสังคมที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม โดยได้รับผลกระทบทางอ้อมอยู่ตลอดเวลาและไม่อาจคาดเดาได้ว่าตนและครอบครัวจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมบ้างในวันใดวันหนึ่ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ในยุคเริ่มแรกหากมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่กระทำความผิดจะได้รับการลงโทษโดยรัฐ ซึ่งเป็นลักษณะการมุ่งการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อแก้แค้นทดแทนจากการกระทำความผิดทางอาญาที่เป็นการละเมิดอำนาจของรัฐมากกว่าที่จะเป็นการมุ่งไปที่ตัวของผู้เสียหาย ความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาไม่ปรากฏเด่นชัดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จนกระทั่งเมื่อมีการสนใจในการศึกษาเรื่องเหยื่อวิทยาและกระแสแนวคิดสิทธิมนุษยชนได้แผ่กระจายทั่วไป แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาจึงได้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ยุคโบราณ

สำหรับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในยุคเริ่มแรกนั้น มีปรากฏหลักฐานในสมัยกษัตริย์ฮัมมูราบี แห่งอาณาจักรบาบิโลน ซึ่งได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) ซึ่งจารึกอยู่บนแท่งหินและถูกค้นพบเมื่อปี ค.ศ.1901 โดยกฎหมายฮัมมูราบีมีหลักการคือ ระบบตาต่อตาฟันต่อฟัน และมีบทลงโทษที่รุนแรง ซึ่งกฎหมายฮัมมูราบีได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของชุมชนที่มีต่อการกระทำความผิด ได้แก่ ถ้าผู้ใดถูกปล้นสะดม และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสะดมสามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตนต่อหน้าพระเจ้าเป็นเจ้าได้ และผู้ปกครองดินแดนหรืออำเภอนั้นจะต้องชดใช้ทรัพย์สินทดแทนที่เขาสูญเสียไป ในกรณีที่มีผู้เสียชีวิตจากอาชญากรรม กฎหมายฮัมมูราบีได้บัญญัติให้ผู้ปกครองดินแดนหรืออำเภอนั้นชดใช้หนึ่งเหรียญเงินมินา (Mena) ให้แก่ทายาทของผู้เสียชีวิตด้วย ต่อมาเมื่อยุคกลางสิ้นสุดลงรัฐเริ่มมีอำนาจมั่นคงมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เสียหายได้ถูกลดความสำคัญลง การชดใช้เริ่มลดน้อยลงหลังจากที่อาณาจักร Frankish ถูกแบ่งโดยสนธิสัญญา Verdun การชดใช้ค่าเสียหายก็ถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐ และรัฐก็เป็นผู้ผูกขาดการลงโทษ ไม่มีการชดใช้เป็นหน้าที่ให้จ่ายตอบแทนกันระหว่างผู้ที่กระทำความผิดกับผู้เสียหายในกฎหมาย

แพ่ง ซึ่งถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ของการปฏิรูปอาชญากรรม เนื่องจากมีการลดความเอาใจใส่ต่อผู้เสียหาย ทำให้เริ่มหาระบบกฎหมายที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่จะสามารถได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเต็มจำนวนได้ยากมากยิ่งขึ้น

2.2 ยุคการศึกษาเรื่องเหยื่อวิทยา (Victimology)

ยุคของการศึกษาเกี่ยวกับเหยื่อวิทยาเริ่มขึ้นราวทศวรรษที่ 1940 เป็นยุคที่นักคิดทางอาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยาหันมาให้ความสนใจศึกษาศาสตร์ว่าด้วยเหยื่อวิทยา ซึ่งเป็นวิชาแขนงหนึ่งในสาขาวิชาอาชญาวิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) หรือผู้ถูกทำร้าย บทบาทของผู้ถูกทำร้าย ความสัมพันธ์ของผู้ถูกทำร้ายกับตัวอาชญากร ความรับผิดชอบของผู้ที่ถูกทำร้ายและอาชญากร สิ่งจูงใจที่ทำให้เกิดอาชญากรรม พฤติกรรมที่เร่งเร้าให้เกิดการกระทำผิด ตลอดจนทั้งการศึกษาถึงอาชญากรรมที่อาชญากรหรือเหยื่อผู้เสียหายเป็นคนเดียว หรืออาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อ รวมทั้งผู้เสียหายที่เป็นบริษัทธุรกิจ รัฐวิสาหกิจด้วย

Benjamin Mendelsohn ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกวิชาเหยื่อวิทยาได้ให้ความหมายของคำว่า Victimology หมายถึง การศึกษาทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับเหยื่อทุกประเภท ไม่ใช่เฉพาะภาพเหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น โดยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อและเสนอแนวคิดที่ว่าเหยื่อเป็นผลผลิตของโครงสร้างทางสังคม การเมือง เทคโนโลยีสมัยใหม่ อุดมคติต่างๆ รวมถึงปัญหาอาชญากรรม โดย Benjamin Mendelsohn ได้จำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดยพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดของเหยื่ออาชญากรรม โดยแบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 6 ประเภท คือ⁷

2.2.1 *เหยื่อที่ไร้เดียงสาอย่างยิ่ง (The Completely innocent victim)* เหยื่อประเภทนี้เป็นเหยื่อในอุดมคติ หมายถึง ผู้ที่เป็นเด็กหรือผู้ที่ประสบความทุกข์จากอาชญากรรม โดยที่ตนเองมิได้มีความตั้งใจให้เกิดขึ้น

2.2.2 *เหยื่อที่มีความผิดน้อยกว่าอาชญากร (The victim with minor guilty) และเหยื่อที่มีความเขลา (The victim cue to his ignorance)* ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงที่ถูกกระตุ้นให้กระทำในทางที่ผิด และตนเองก็ต้องรับกรรมไปจนตลอดชีวิต

2.2.3 *เหยื่อที่มีความผิดเท่ากับอาชญากร (The victim as guilty as the offender) และเหยื่อที่กระทำด้วยความสมัครใจ (The voluntary victim)* ซึ่งอาจแยกเป็นประเภทย่อยๆ ดังต่อไปนี้

⁷ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546 หน้า 22-23

- 1) การฆ่าตัวตายโดยการโยนหัวโยนก้อน (ตกลงกันก่อนว่าคนที่ออกก้อนหรือหัวต้องฆ่าตัวตาย)
- 2) การฆ่าตัวตายตามเพื่อฝูง
- 3) ถูกฆ่าตาย ด้วยความปรารถนาของผู้ตายอันเนื่องมาจากโรคร้ายที่ไม่อาจจะรักษาให้หายขาดได้
- 4) การฆ่าตัวตายที่กระทำโดยผู้ครองของตนเอง เช่น การกระทำของคู่รักที่จนตรอกหรือหาทางออกไม่ได้

2.2.4 เหยื่อที่มีความผิดมากกว่าอาชญากร (The victim more guilty than the offender) ซึ่งอาจแยกเป็นประเภทย่อยๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เหยื่อที่กระตุ้นให้บางคนประกอบอาชญากรรม เช่น การขู่ให้โกรธ เป็นต้น
- 2) เหยื่อที่ยั่ววนใจให้ประกอบอาชญากรรม เช่น หญิงสาวยั่ววนใจจนเกิดการข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

2.2.5 เหยื่อที่มีความผิดมากที่สุด (The most guilty victim) รวมถึงเหยื่อที่มีความผิดตามลำพัง (The victim who is guilty alone) หมายถึง เหยื่อที่มีความก้าวร้าว จึงเป็นผู้ที่ผิดเพียงลำพังในการก่อให้เกิดอาชญากรรม เช่น คนที่รังแกคนอื่นจนต้องถูกฆ่าตายเนื่องจากการป้องกันตนเองของผู้ที่เป็นอาชญากร

2.2.6 เหยื่อปลอม (The Simulating victim) และเหยื่อที่เสแสร้ง (The imaginary victim) เป็นเหยื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในการบริหารงานยุติธรรมได้โดยที่คนพวกนี้มิได้เป็นเหยื่อจริงๆ เช่น พวกที่เป็นโรคจิตชนิดต่างๆ เป็นต้น

การศึกษาเรื่องเหยื่อวิทยาได้มีความก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ และได้ขยายเป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยได้เริ่มมีการประชุมทางวิชาการว่าด้วยเหยื่อระดับนานาชาติขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงเยรูซาเลม ประเทศอิสราเอล เมื่อปี ค.ศ.1975 อันนำไปสู่การจัดตั้ง The World Society of Victimology ในปี ค.ศ.1979 จากนั้นได้มีการจัดการประชุมในระดับนานาชาติเกี่ยวกับเรื่องเหยื่อวิทยาเรื่อยมาอีกหลายครั้ง และคณะนิติศาสตร์และคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ร่วมกับ The World Society of Victimology ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการว่าด้วยเหยื่อวิทยาและสิทธิของเหยื่อที่ประเทศไทยขึ้นในปี ค.ศ.1991 โดยมีนักวิชาการจากต่างประเทศเข้าร่วมประชุมด้วยจำนวนหลายประเทศ The World Society of Victimology ก็ได้มีการจัดประชุมวิชาการในระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

2.3 ยุคการกลับมาของระบบการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ

ได้มีความพยายามในการที่จะนำระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐกลับมาใช้หลังจากที่การชดใช้ค่าเสียหายถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐ โดยได้เริ่มในปี ค.ศ.1847 โดย Bonneville de Marsangey ได้ริเริ่มการนำการชดใช้โดยรัฐมาใช้ และต่อมาได้มีการประชุมของ Several International Prisoner Penitentiary Congresses ซึ่งได้มีความพยายามในการก่อตั้งสิทธิของผู้เสียหายขึ้นอีกครั้ง และในปี ค.ศ.1879 ได้มีการประชุมราชทัณฑ์ระหว่างประเทศที่เมืองสต็อกโฮล์ม โดยมี Sir George Amey หัวหน้าศาลยุติธรรมของนิวซีแลนด์ และ William Tallack ได้แสดงเจตนาที่จะให้มีการนำการชดใช้แบบเก่ามาใช้ นอกจากนี้ยังมีการยกปัญหานี้ในการประชุมที่โรม ในปี ค.ศ.1885 โดย Garofalo นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี จากนั้นปัญหาการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาก็เป็นที่ถกเถียงกันตลอดมา เช่น ในปี ค.ศ.1980 ในการการประชุมที่ St.Petersbury และในปี ค.ศ.1981 ในการประชุมที่ Christiania ซึ่งมีข้อสรุปที่สำคัญว่า⁸

1) กฎหมายปัจจุบันไม่ให้ความสนใจเพียงพอในการบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหาย

2) ความผิดเล็กๆ น้อยๆ ก็ควรที่จะได้รับการชดเชย

3) รายได้ของนักโทษที่สะสมในระหว่างจำคุกอาจเป็นประโยชน์สำหรับเป้าหมายนี้ หลังจากนั้นก็ได้มีการประชุมในเรื่องการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายอีกหลายครั้ง เช่น ในปี ค.ศ.1895 ที่ปารีส และในปี ค.ศ.1900 ที่กรุงบรัสเซลส์ แต่ก็ยังไม่มีข้อสรุปที่สำคัญ จนกระทั่งในช่วงปี ค.ศ.1940-1950 การให้ความสนใจต่อผู้เสียหายได้พัฒนาสูงขึ้นเมื่อ Hans Von Hentig ได้มีแนวคิดในหนังสือ The Criminal and His Victim ซึ่งจัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยล ในปี ค.ศ.1948 ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับผู้เสียหายมีมากขึ้น นักอาชญาวิทยาได้เริ่มมองเห็นว่า ผู้เสียหายก็มีบทบาทอย่างสำคัญในการก่อให้เกิดอาชญากรรม และการชดใช้เป็น การแก้แค้นอย่างมีเหตุผลที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับผิดชอบในหน้าที่ของตนในระบบความยุติธรรมที่ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย ก่อให้เกิดวิชาที่เรียกว่า “ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม” (Science of Victim or Victimology)

แนวความคิดในการชดใช้ค่าเสียหายได้เกิดขึ้นอีกครั้งในกลางศตวรรษที่ 20 โดยในปี ค.ศ.1950 ได้มีการเรียกร้องระบบการชดใช้ของรัฐในอังกฤษ โดย Margery Fry เป็นคนแรกที่ก่อให้เกิดความสนใจและเรียกร้องให้ยอมรับความคิดเห็น จากบทความเรื่อง Justice for Victims

⁸ อัญชลี ฉายสุวรรณ การทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534 หน้า 77

ที่แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบการชดเชยความเสียหายที่มีอยู่ในกรณีที่ชาวอังกฤษผู้หนึ่งต้องตาบอดเพราะผลของอาชญากรรม และได้รับค่าทดแทน 11,500 ปอนด์ ซึ่งศาลให้ผู้กระทำผิดทั้งสองคนผ่อนชำระให้อาทิตย์ละ 5 ชิลลิง ซึ่งผู้เสียหายต้องมีชีวิตอยู่ถึง 442 ปี จึงจะได้รับค่าชดเชยครบ ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากในสภาผู้แทนราษฎร สำหรับในสหรัฐอเมริกา ได้มีแนวคิดนี้เกิดขึ้นจากบทความเรื่อง Round Table ที่ได้วิจารณ์โครงการของอังกฤษที่จะวางหลักการทดแทนโดยรัฐขึ้น โดยค่าน่าว่า “เป็นการละทิ้งความรับผิดชอบของบุคคล เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเลื่อมโทรมทางสังคมวิทยา” รวมทั้งรายงาน white paper เรื่อง Penal Practice in a Changing Society ต่อรัฐสภาอังกฤษ เมื่อ ค.ศ.1956 ว่า “ถ้าให้ชดเชยแก่ผู้เสียหายโดยรัฐก็เท่ากับเป็นการชักชวนให้มีผู้กระทำผิดโดยสังคม” ต่อมาได้มีการเสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐหลายครั้ง จนในปี ค.ศ.1964 อังกฤษได้ร่วมกับสก๊อตแลนด์เสนอกฎหมายโดยใช้ชื่อว่า Compensation for Victims of crimes of Violence และในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ.1964 รัฐบาลได้เสนอให้มีการทดลองและแต่งตั้งคณะกรรมการทดแทนค่าเสียหาย (Criminal Injuries Compensation Board) และก่อนหน้านั้นเล็กน้อยนิวซีแลนด์ก็ได้มีการเสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐ ในปี ค.ศ.1963 และมีการแต่งตั้ง Crimes Compensation Tribunal ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1964 ทำให้เกิดแนวความคิดในการชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญาแยกให้เห็นชัดเจนในการทดแทนโดยรัฐ กับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด

2.4 ยุคความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาระดับนานาชาติ

เริ่มต้นจากการศึกษาของ Bonneville de Marsangey และ Hans Von Hentig ในราว ค.ศ.1940 ซึ่งปัญหาของเหยื่ออาชญากรรมที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาในสังคมและในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เหยื่ออาชญากรรมจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหาของการปฏิบัติที่ไม่ตอบสนองต่อเหยื่ออาชญากรรมของตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งทำให้เหยื่ออาชญากรรมต้องได้รับความเจ็บปวดเป็นครั้งที่สองจากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ส่งผลให้นานาชาติได้หันมาสนใจเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญามากขึ้น ได้มีการจัดประชุมเชิงวิชาการในระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง เริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา องค์การระหว่างประเทศเริ่มดำเนินการเพื่อรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยในปี ค.ศ.1985 มีการประชุมคองเกรสสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (The United Nation Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน ประเทศอิตาลี ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ได้มีการกล่าวถึงเรื่องของเหยื่ออาชญากรรมอย่างกว้างขวาง และที่สำคัญได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการสร้างความ

ยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและผู้เสียหายจากการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) และต่อมา The European Forum for Victim services ได้ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมจำนวนทั้งสิ้น 3 ฉบับ คือ ในปี ค.ศ.1996 ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 1 ว่าด้วยสิทธิของเหยื่อของอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Statement of victims rights in the process of criminal Justice) ต่อมาในปี ค.ศ.1997 ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 2 ว่าด้วยสิทธิทางสังคมของเหยื่ออาชญากรรม (Statement of victim in social right) และในปี ค.ศ.1998 ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 3 ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมว่าด้วยมาตรฐานการให้บริการ (Statement of victims right to Standards of Service) เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่กำหนดโดยที่ประชุมองค์การระหว่างประเทศไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งรายละเอียดผู้ศึกษาจะได้นำเรียนในหัวข้อที่ 3 ต่อไป ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในภาคพื้นยุโรป และประเทศสหรัฐอเมริกามีการตื่นตัวอย่างมาก

3. มาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม

สำหรับหลักมาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมนั้นมีวิวัฒนาการเริ่มจากในช่วงทศวรรษของปี ค.ศ.1980 เป็นช่วงที่มีการตื่นตัวและมีกระแสเรียกร้องให้มีการตระหนักถึงสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม หรือการตระหนักถึงความต้องการ และชะตากรรมของผู้เสียหายในคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งกระแสเรียกร้องดังกล่าวดำเนินไปในสองลักษณะ คือ การเรียกร้องให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการเรียกร้องให้มีการชดเชยความเสียหาย (Compensation) ให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ต่อมาในปี ค.ศ.1984 บรรดาผู้เชี่ยวชาญขององค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงกระแสเรียกร้องดังกล่าว ตลอดจนถึงการละเลยบริการต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมต่อเหยื่ออาชญากรรม ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวซึ่งประกอบด้วย บุคคลสาขาอาชีพต่างๆ จึงได้ร่วมกันร่าง “แมกนา คาร์ตา สำหรับเหยื่อ” (Magna Carta For Crime) ขึ้น โดยประกอบด้วยหลักการสำคัญสรุปได้ 5 ประการ⁹

⁹ ปิตติกาญจน์ สิทธิเดช การพัฒนามาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เอกสารวิชาการประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 13 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2552 หน้า 53

1) การทดแทนความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เป้าประสงค์เบื้องต้นของความเสียหายจะเกี่ยวข้องกับการทดแทนความเสียหายสำหรับเหยื่อจากผู้กระทำความผิด

2) การชดเชยความเสียหายโดยรัฐ กล่าวคือ ในกรณีที่การทดแทนความเสียหายจากผู้กระทำความผิดไม่เพียงพอ การชดเชยโดยรัฐหรือโดยจัดสรรจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศสำหรับอันตรายที่เกิดแก่เหยื่ออาชญากรรมจัดว่ามีความจำเป็นในสัดส่วนที่เปรียบเทียบได้กับความทุกข์ทรมานของเหยื่อรายอื่นที่ประสบเคราะห์กรรมเช่นเดียวกัน

3) การสนับสนุนช่วยเหลือเหยื่อ กล่าวคือ เหยื่ออาชญากรรมจะได้รับการแจ้งให้ทราบและจะจัดให้ได้รับความช่วยเหลือด้านการแพทย์ และด้านชุมชนสำหรับช่วยให้ฟื้นตัวจากความทุกข์ทรมาน

4) การปฏิบัติต่อเหยื่ออย่างยุติธรรม กล่าวคือ เหยื่ออาชญากรรมจะสามารถเข้าถึงการพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับอาชญากรรมที่ประทุษร้ายตน รวมทั้งสามารถปรากฏตัวและเข้ารับฟังได้ตลอดทุกขั้นตอนที่วิกฤต

5) การป้องกันทางสังคมและเศรษฐกิจ กล่าวคือ ผู้ที่มีแนวโน้มจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจะได้รับความคุ้มครองตามนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคม และอาญา เพื่อลดความเสี่ยงของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

ต่อมาในปี ค.ศ.1985 องค์การสหประชาชาติ (General Assembly of the United Nations) ได้ประกาศ “ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) รับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการประชุมสภาป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแห่งองค์การสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 (The Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ณ กรุงมิลาโน ประเทศอิตาลี ซึ่งมติที่ประชุมใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติ ครั้งที่ 40/34 ได้รับรองสิทธิต่างๆ ของเหยื่อหรือผู้เสียหาย โดยได้กำหนดหลักการที่เจ้าหน้าที่พึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญานับตั้งแต่เริ่มดำเนินคดีจนถึงขั้นตอนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ

ปฏิญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบมีปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญ คือ ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการยอมรับ และได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกจะเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำความผิด เป็นการกล่าวถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา (injured person) ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดอาญาไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย จิตใจ

ทรัพย์สิน หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังให้หมายความถึงสมาชิกในครอบครัว หรือบุคคลซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม (Crime Victim) รวมตลอดถึงบุคคลที่เข้ามาช่วยเหลือเหยื่อแล้วได้รับผลร้ายหรือตกเป็นเหยื่อ ส่วนที่สองจะเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งผู้ก่ออาชญากรรมโดยการใช้อำนาจโดยมิชอบนั้น ผู้ก่ออาชญากรรมส่วนใหญ่มักจะไม่ได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้บางครั้งการกระทำดังกล่าวก็อาจจะไม่เป็นความผิดตามกฎหมายภายในอีกด้วย ซึ่งในการนี้ผู้ศึกษาจะใคร่ขอกล่าวถึงเฉพาะในส่วนแรกของ “ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ที่ได้กำหนดมาตรฐานสี่ประการที่ตอบสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และเหยื่ออาชญากรรม และมีความสัมพันธ์กับประเด็นที่ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษา ดังนี้

3.1 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมนั้น ปฏิญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบได้วางมาตรฐานสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมพอสรุปได้ดังนี้

3.1.1 เหยื่อควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา (compassion) และเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) มีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Harm) ซึ่งถูกบัญญัติโดยกฎหมายของชาติเพื่อบรรเทาความเจ็บปวดที่เหยื่อได้รับ

“Victims should be treated with compassion and respect for their dignity. They are entitled to access to the mechanisms of justice and to prompt redress, as provided for by national legislation, for the harm that they have suffered.”

จากมาตรฐานดังกล่าวผู้เสียหายในคดีอาญาจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทุกกระบวนการของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในหลายๆ ประเทศได้มีการจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาสำหรับเจ้าพนักงานของรัฐในองค์กรต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเป็นการกำหนดความเหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย หรือในบางประเทศได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิของเหยื่อ หรือกฎบัตรแห่งสิทธิของเหยื่อ อีกทั้งในหลายๆ ประเทศได้กำลังปฏิรูปการบริหารงานยุติธรรมให้มีกลไก

ที่หลากหลายในการที่จะอำนวยความสะดวกและแก้ไขเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรม

3.1.2 จำเป็นที่กลไกตุลาการและกลไกการบริหารควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้เหยื่อสามารถได้รับการเยียวยา (Redress) ผ่านการดำเนินการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยความรวดเร็ว (Expeditious) เป็นธรรม (Fair) ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก (Inexpensive) และสามารถเข้าถึงได้ (Accessible) อีกทั้งเหยื่อควรได้รับการแจ้ง (Informed) ให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาโดยผ่านกลไกนั้น

“Judicial and administrative mechanisms should be established and strengthened where necessary to enable victims to obtain redress through formal or informal procedures that are expeditious, fair, inexpensive and accessible. Victims should be informed of their rights in seeking redress through such mechanisms.”

จากหลักมาตรฐานดังกล่าวผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมควรได้รับโอกาสในการที่จะเลือกดำเนินคดีทั้งที่เป็นคดีอาญา คดีปกครอง คดีแพ่ง หรือการดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการรูปแบบต่างๆ ซึ่งหลายๆ ประเทศผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายในทางแพ่งโดยการฟ้องเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เช่น การดำเนินคดีที่เรียกว่า “Partie Civile” ในประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส หรือการดำเนินคดีที่เรียกว่า “adhesion” ในประเทศที่ใช้ระบบดำเนินคดีเช่นเดียวกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นต้น¹⁰

3.1.3 การตอบสนองของกระบวนการตุลาการและบริหารต่อความต้องการของเหยื่อ ซึ่งควรอำนวยความสะดวก โดย

1) แจ้งให้เหยื่อทราบถึงบทบาท (Role) และขอบเขต (scope) ของตน กำหนดเวลา (Timing) และความก้าวหน้า (Progress) ของการดำเนินการพิจารณาและพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious-Crimes) และเหยื่อได้ขอ (Request) ทราบข้อมูลข่าวสารนั้น สำหรับมาตรฐานในเรื่องนี้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถที่จะติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีที่ตนเป็นผู้เสียหาย หลายประเทศจึงได้มีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบด้านนี้ขึ้นเป็นกรณีพิเศษ หรือในคดีอาญาร้ายแรงที่ไม่มีทางโต้แย้งได้ เช่น การทำร้ายร่างกายเกี่ยวกับเพศหรือการฆาตกรรม ซึ่งในบางประเทศพนักงานอัยการ

¹⁰ ปิตินาญจน์ สิทธิเดช การพัฒนามาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เอกสารวิชาการประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 13 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2552 หน้า 56

จะต้องเรียกผู้เสียหายหรือครอบครัวผู้เสียหายมาให้ปากคำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร เป็นต้น

2) ยอมรับฟังและพิจารณาถึงทัศนคติและความกังวลใจ (Concerns) ของเหยื่อในขั้นตอนที่เหมาะสมของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal Interest) ของเหยื่อได้รับผลกระทบโดยปราศจากอคติต่อผู้ต้องหา และสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของรัฐ

สำหรับมาตรฐานในเรื่องนี้กฎหมายในหลายประเทศบัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถที่จะแถลงด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือเพื่อให้ศาลทราบถึงผลกระทบของการกระทำผิดที่เกิดขึ้นแก่ตน (victim impact statements or victim statements of opinion) หรือในบางประเทศกฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในฐานะที่เป็น “ลูกมือ” (subsidiary prosecutor) ของพนักงานอัยการ¹¹ ซึ่งทำให้ผู้เสียหายสามารถเสนอพยานหลักฐาน เสนอแนะคำถามในการซักถามผู้ต้องหาหรือพยานได้ และสามารถให้ข้อสังเกตหรือความเห็นต่อรายงานและพยานหลักฐานที่ได้เสนอต่อศาลได้ นอกจากนี้แล้วผู้เสียหายในคดีอาญายังมีสิทธิร้องขอค่าชดเชยความเสียหายในทางแพ่งเนื่องจากการดำเนินคดีอาญาได้ในความผิดบางประเภท ในขณะที่บางประเทศกฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิในการได้รับรู้เกี่ยวกับคำพิพากษาผู้กระทำผิด และสิทธิในการรับรู้เกี่ยวกับการปล่อยตัว หรือการพักการลงโทษผู้ต้องขัง

3) จัดให้มีการช่วยเหลือเหยื่อ (Assistance) ที่เหมาะสมตั้งแต่ต้นจนกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งมาตรฐานในเรื่องนี้ในหลายประเทศได้บัญญัติกฎหมายให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในกรณีที่มีความจำเป็น

4) กำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อลดความไม่สะดวกแก่เหยื่อเพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) และให้หลักประกันในความปลอดภัย (Safety) จากการข่มขู่และการล้างแค้นแก่เหยื่ออาชญากรรม ครอบครัวของเหยื่อ และพยานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมาตรฐานในเรื่องนี้หลายประเทศได้มีการพัฒนาแนวปฏิบัติสำหรับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและการบริหารเพื่อให้เกิดการพิจารณาอย่างยุติธรรมและสมดุลระหว่างความจำเป็นของรัฐและผู้ต้องหา และความไม่สะดวกที่เกิดจากการกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ส่วนบุคคลของผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น การให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหายในคดีอาญา เป็นต้น

5) หลีกเลี่ยงความล่าช้า (Delay) โดยไม่จำเป็นในการพิจารณาคดีและการบังคับตามคำสั่ง และคำพิพากษาของศาลในการจ่ายค่าตอบแทนแก่เหยื่อ ซึ่งในหลายประเทศมีการ

¹¹ ปิตักญจน์ สิทธิเดช เรื่องเดียวกัน หน้า 58

ทบทวนกฎหมายและวิธีปฏิบัติเพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

3.1.4 กลไกในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ รวมถึงการไกล่เกลี่ย (Mediation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) และความยุติธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่นควรใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการปรองดองและเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรม

ในหลายๆ ประเทศได้มีการส่งเสริมให้มีกระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญาโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งคู่กรณีสามารถที่จะตกลงกันได้เพื่อให้ได้ข้อยุติที่เหมาะสมแก่คู่กรณี ชุมชน และรัฐมากกว่าการดำเนินคดีอย่างเป็นทางการ เช่น ออสเตรเลีย ฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน นอร์เวย์ สวีเดน และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

3.2 การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)

สำหรับการชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิดเป็นหนทางที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด และเป็นหนทางที่สร้างสรรค์ของสังคมในการควบคุมผู้กระทำผิดให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในขณะที่เดียวกันนั้นก็ก็เป็นโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการแก้ไขเยียวยา ซึ่งการชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำผิดได้กลายมาเป็นเครื่องมือในทางกฎหมายอาญาในการอำนวยความยุติธรรม และได้กลายมาเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดให้กลับมาอีกครั้งหนึ่ง และยังเป็นการพยายามที่จะทำให้ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนต่อผู้เสียหายในคดีอาญาและต่อสังคม

ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำการได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดพอสรุปได้ดังนี้

3.2.1 ผู้กระทำผิด หรือบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขา ต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท ซึ่งการชดเชยเช่นนั้นต้องรวมถึงการคืนทรัพย์สิน หรือมูลค่าของความเสียหาย หรือความสูญเสีย รวมถึงชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปอันเนื่องจากการตกเป็นเหยื่อ รวมถึงการจัดให้มีความช่วยเหลือแก่เหยื่อ และการชดเชยสิทธิที่เสียไป

“Offenders or third parties responsible for their behavior should, where appropriate, make fair restitution to victims, their families or dependants. Such restitution should

include the return of property or payment for the harm or loss suffered, reimbursement of expenses incurred as a result of the victimization, the provision of services and the restoration of rights.”

สำหรับมาตรฐานขั้นต่ำการได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดนี้ แต่ละประเทศได้มีการกำหนดขอบเขต “ความเสียหาย” ซึ่งผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่แล้วยอมรับการชดเชยความเสียหายเท่าที่มีการจ่ายไป เช่น ค่ารักษาพยาบาล การชดเชยราคาทรัพย์สินที่ถูกขโมยไปหรือค่าซ่อมแซมทรัพย์สินที่ชำรุดเสียหาย นอกจากนั้นแล้วในบางประเทศอนุญาตให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถเรียกร้องการชดเชยความเสียหายสำหรับความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานซึ่งเป็นความเสียหายที่ไม่มีรูปร่างได้ และเพื่อเป็นการสนับสนุนสิทธิประการนี้ของผู้เสียหายในคดีอาญา จึงมีการเสนอมตรการต่างๆ เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิด เช่น บัญญัติให้การชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดเป็นปัจจัยในการพิจารณาจำคุก การกำหนดโทษปรับให้มีมูลค่าสูงกว่าค่าความเสียหายที่จะต้องชำระแก่ผู้เสียหาย และโทษปรับจะถูกยกเว้นหากว่าผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย การกำหนดเงื่อนไขในการทำคำพิพากษาโดยการชะลอการทำคำพิพากษาหากผู้กระทำผิดชดเชยค่าความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา การยึดทรัพย์สินของผู้กระทำผิดเพื่อชำระค่าความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา และการยอมรับ “การชดเชยความเสียหายเชิงสร้างสรรค์” (creative restitution) กล่าวคือ ผู้กระทำผิดให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่ผู้เสียหายโดยที่ผู้เสียหายยินยอม เช่น การชดเชยหรือซ่อมแซมความเสียหาย หรือการทำงานชดเชยให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา เป็นต้น

3.2.2 รัฐต้องทบทวนการดำเนินการ การบังคับใช้กฎหมาย และตัวบทกฎหมาย เพื่อให้การชดเชยความเสียหายมีความเป็นไปได้ในการตัดสินคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อเป็นมาตรการในการลงโทษทางอาญาประการอื่น

“ Governments should review their practices, regulations and laws to consider restitution as an available sentencing option in criminal cases, in addition to other criminal sanctions ”

สำหรับมาตรฐานขั้นต่ำในกรณีนี้ในหลายประเทศใช้คำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นมาตรการลงโทษหลัก ซึ่งบางประเทศนั้นหากกรณีปรากฏว่ามีทั้งคำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหาย และคำพิพากษาลงโทษในคดีเดียวกันแล้ว การบังคับให้ผู้กระทำผิดชดเชยให้ผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับการดำเนินการก่อน

3.2.3 ในคดีที่เป็นการกระทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การชดเชยความเสียหายนั้นจะต้องรวมถึงการทำให้สถานะแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิม การสร้างสิ่งเป็นโครงสร้าง

ขั้นพื้นฐานขึ้นมาใหม่ ทดแทนความสะดวกที่ชุมชนเสียไปและค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อไรก็ตามที่ความเสียหายนั้นเป็นผลให้ชุมชนต้องเคลื่อนย้ายออกจากที่อยู่เดิม

เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่เป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม และความเสียหายนั้นเป็นผลให้ชุมชนต้องมีการเคลื่อนย้ายชุมชนออกจากที่อยู่เดิม ผู้เสียหายหรือชุมชนพึงได้รับค่าทดแทนจากการสร้างเป็นโครงสร้างขั้นพื้นฐานขึ้นมาใหม่ รวมถึงความสะดวกที่ชุมชนได้เสียไป และค่าใช้จ่ายในการจัดหาที่อยู่ใหม่ด้วย

3.2.4 หากว่าการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรและเจ้าพนักงานของรัฐตามกฎหมายนั้นได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และได้สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับบุคคล ผู้เสียหายในกรณีนี้ต้องได้รับการชดเชยจากรัฐ

เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่เป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญากรณีเป็นการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมาย และส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลใด บุคคลที่เป็นผู้เสียหายนั้นมีสิทธิได้รับการชดเชยจากรัฐ

3.3 การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation)

สำหรับการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐเป็นรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งผู้เสียหายในคดีอาญาโดยทั่วๆ ไปแล้วการได้รับการชดเชยความเสียหายเป็นตัวเงินนั้นเป็นมาตรการที่มีความสำคัญอันดับต้นๆ ของความช่วยเหลือภายหลังจากที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ข้อแตกต่างประการสำคัญระหว่างการชดเชยและการชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาคือ การชดเชยความเสียหายไม่จำเป็นว่าจะต้องมีการจับกุมตัวผู้กระทำผิดได้ หรือต้องมีการลงโทษผู้กระทำผิดให้ชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาแต่อย่างใด มาตรฐานที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ มีดังนี้

1) เมื่อค่าชดเชยความเสียหายไม่สามารถได้รับชำระเต็มจำนวนจากผู้กระทำผิดหรือโดยทางอื่น รัฐต้องพยายามจัดให้มีการจ่ายค่าชดเชยแก่

ก. เหยื่ออาชญากรรมผู้ซึ่งได้รับอันตรายแก่กาย หรือได้รับความเสียหายแก่กายหรือจิตใจอันเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาร้ายแรง

ข. ครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่พึ่งพาบุคคลที่ได้เสียชีวิต หรือต้องไร้ความสามารถอันเนื่องมาจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

2) ก่อตั้ง การสนับสนุน และการขยายกองทุนสำหรับการชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมระดับชาติต้องได้รับการส่งเสริม รวมถึงกองทุนอื่นอาจจะถูกก่อตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันนี้

สำหรับโครงการชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐที่ได้รับเริ่มและดำเนินอยู่ในประเทศต่างๆ นั้น โดยทั่วไปแล้วส่วนใหญ่จะเป็นการชดเชยความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมในกรณีที่เป็นการกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรง แต่การสูญเสียทางด้านทรัพย์สินนั้นไม่อยู่ในกรณีที่จะได้รับการชดเชยหรือหากว่าผู้เสียหายสามารถได้รับการชดเชยความเสียหายโดยประการอื่น เช่น จากประกันภัย เป็นต้น หรือหากว่าผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับผู้กระทำผิด หรือเป็นสมาชิกองค์กรอาชญากรรม ผู้เสียหายในกรณีเหล่านี้ก็จะไม่ได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ

3.4 การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ (Assistance)

สำหรับการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญามีเป้าหมาย คือ การช่วยเหลือทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้เสียหาย การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย การได้รับชดเชยความเสียหาย และการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมไว้ดังนี้

- 1) เหยื่อต้องได้รับสิ่งของที่จำเป็น การรักษาพยาบาล การช่วยเหลือทางด้านสุขภาพจิต และทางสังคมโดยรัฐ อาสาสมัคร ชุมชน และวิธีการของท้องถิ่น
- 2) เหยื่อต้องได้รับการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการสาธารณสุข และบริการทางสังคม และการบริการอื่นซึ่งจัดไว้แล้วนั้น
- 3) ดำรวจ บุคลากรยุติธรรม บุคลากรสาธารณสุข บุคลากรบริการสังคม และรวมถึงบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อตอบสนองความต้องการของเหยื่อ และต้องได้รับการแนะนำเพื่อให้แน่ใจว่าเหยื่อจะได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสมและรวดเร็ว
- 4) ในการจัดให้บริการและช่วยเหลือแก่เหยื่อควรมุ่งความสนใจต่อบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพราะเหตุว่าได้รับความทุกข์ทรมานจากลักษณะของความเสียหาย หรือเพราะเหตุปัจจัยต่างๆ

สำหรับมาตรฐานตามปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ที่ได้กำหนดมาตรฐานที่ประการที่ตอบสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรม เป็นผลให้เกิดความถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิด กับสิทธิของ

ผู้ต้องหาอย่างแท้จริง ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศในยุโรปและอเมริกาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเหยื่ออาชญากรรม ที่สังคมให้ความสนใจต่อสิทธิอันพึงได้ของเหยื่ออาชญากรรมอันนำไปสู่แนวความคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม

4. ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย

เมื่อได้ทราบถึงหลักมาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมตามปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ที่ได้กำหนดมาตรฐานที่ประการที่ตอบสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรม อันได้แก่ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) และการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ (Assistance) ซึ่งผู้ศึกษาได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 3 แล้ว ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาจึงใคร่กล่าวถึงระบบของการชดใช้ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญาจะได้รับ ดังนี้

4.1 การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิด (Restitution)

การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยผู้กระทำผิดได้มีพัฒนาการมาจากการพิจารณาถึงประเภทของความคิดที่เกิดจากตัวอาชญากร ประเภทของความคิด และลักษณะของการกระทำความผิด อันนำไปสู่แนวความคิดในการชดเชย และทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่เป็นผู้เสียหายหรือตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดนั้น ซึ่งการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิดนี้มีลักษณะเป็นการลงโทษ แต่ก็มีลักษณะแตกต่างจากโทษปรับในประเด็นว่าการชดใช้ค่าเสียหายเป็นการชดใช้จากอาชญากรรมหรือผู้กระทำความผิดให้แก่บุคคลผู้ถูกร้ายหรือผู้เสียหายนั้นโดยตรง ส่วนโทษปรับเป็นการลงโทษที่เป็นการเจาะจงให้ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ค่าเสียหายแก่รัฐ สำหรับระบบการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิด Stephen Schafer ได้แบ่งเป็น 3 ระบบ คือ¹²

1) ระบบ Damages เป็นการดำเนินคดีที่ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่ง กฎหมายอาญาไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องค่าเสียหายของผู้เสียหาย เป็นการแยกกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา

¹² สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีริกัทรานันท์ การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย รายงานสรุปผลการวิจัย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด 2546 หน้า 21 – 23

อย่างเด็ดขาด อาชญากรรมถือว่าเป็นความผิดต่อรัฐ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน โดยคำร้องขอค่าทดแทนจะแยกจากระบบทางอาญา ผู้เสียหายจะสามารถเยียวยาความบาดเจ็บได้จากศาลแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2) ระบบ Restitution ซึ่งแม้จะมีการดำเนินการด้วยคำตัดสินของศาลอาญา แต่ก็ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่ง และเป็นระบบที่พบมากที่สุด แต่ยากในการปรับใช้ในการปฏิบัติงานของศาล เพราะจะต้องเข้าใจความแตกต่างของความผิดทางแพ่งและอาญา และศาลมักปฏิเสธที่จะบังคับคำขอ คำร้องนี้ไม่เหมือนคำร้องในคดีแพ่งทั่วไป และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญา ในเยอรมันรู้จักกันในนาม Adhariansprozess และฝรั่งเศสรู้จักกันในชื่อ L'action civil ถือว่าผู้เสียหายเป็นคู่ความทางแพ่งเท่านั้น ในอังกีริความเสียหายก็สามารถยื่นในการพิจารณาคดีอาญา ความจริงแล้วระบบนี้เน้นที่คุณสมบัติของคำร้องของผู้เสียหายในทางแพ่ง ระบบนี้จะดำเนินคดีคำร้องตามบทบัญญัติของคดีแพ่งเป็นระบบที่คำร้องมักถูกหาว่าเป็นอุปสรรค ศาลอาญามักให้ไปพิจารณาในศาลแพ่งเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องทางแพ่ง ศาลจะได้ไม่ถูกหันเหไปจากการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งได้แก่ โดมินีกัน ฝรั่งเศส ฮอลแลนด์ อังการี อิสราเอล นอร์เวย์ สวีเดน ในบางระบบเช่น อังกฤษ อังการี อิสราเอล ได้กำหนดจำนวนเงินที่ศาลจะสั่งจ่ายชดเชยให้ได้ เพื่อเป็นการป้องกันการหักเหความสนใจของศาลจากคดีอาญา ระบบนี้จึงเพียงให้ความสะดวกในการฟ้องต่อศาลที่ดำเนินคดีอาญาเท่านั้น

3) ระบบ Restitution ที่มีลักษณะผสมระหว่างสิทธิทางแพ่งและทางอาญา การดำเนินคดีทำในศาลอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเลือกดำเนินคดีในศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ การชดใช้มีลักษณะเป็นการลงโทษอยู่ด้วย ซึ่งการชดใช้แบบนี้แบ่งเป็น 3 แบบ

ก. The Fine-Like Restitution or Compensation fine เป็นการปรับเพื่อการชดใช้ มีลักษณะคล้ายสินไหมในกฎหมายโบราณของไทย รูปแบบนี้เป็นที่รู้จักในสวิสเซอร์แลนด์ ที่เรียกว่า Busse นอกจากนี้ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก มีลักษณะเป็นหนี้ทางการเงินที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดใช้เป็นเสมือนค่าทำขวัญแก่ผู้เสียหายและเป็นการเพิ่มโทษของศาลอาญา

ข. เป็นระบบที่คล้ายกับระบบแรก แต่ศาลไม่ถูกจำกัดในการให้ชดใช้ค่าเสียหายต่อผู้เสียหาย และอาจให้ผู้กระทำผิดจ่ายเงินมากกว่าความเสียหายที่แท้จริง เช่น สองหรือสามเท่าของความบาดเจ็บจริง ถ้าผู้กระทำผิดชำระเงินครบก็จะปล่อยโดยปราศจากการลงโทษ การให้ชดใช้แทนการลงโทษ ศาลอาญาจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

ค. เป็นการให้การชดใช้ค่าเสียหายเพื่อเป็นเงื่อนไขในการยุติการดำเนินคดีอาญา ผู้กระทำผิดมีหนี้ต้องชดใช้ผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาจะยุติชั่วคราวและผู้กระทำผิดจะได้รับ

ปล่อยโดยไม่ลงโทษ มีลักษณะคล้ายกับเงื่อนไขคุมประพฤติ ตัวอย่างเช่น บางรัฐในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

สำหรับรูปแบบของการชดเชยค่าเสียหายของผู้กระทำความผิดได้มีนักวิชาการได้แบ่งรูปแบบไว้หลายท่าน ซึ่งผู้ศึกษาได้สรุปรวบรวมสามารถแบ่งรูปแบบที่สำคัญของการชดเชยค่าเสียหายได้ ดังนี้

4.1.1 การชดเชยค่าเสียหายทางจิตใจ (Spiritual Restitution) ซึ่ง Stephen Schafer ได้ให้ความเห็นว่าการชดเชยค่าเสียหายจากอาชญากรรมอย่างน้อยที่สุดก็ช่วยบรรเทาทางจิตใจของผู้เสียหาย โดยการให้ผู้เสียหายพบปะสนทนากับอาชญากรเพื่อให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสระบายความรู้สึกและความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้อาชญากรรู้สึกตระหนักในความผิดแล้ว การรับสารภาพผิดของอาชญากรก็ยังมีผลช่วยลดภาวะความตึงเครียดทางจิตใจของผู้เสียหายได้อีกประการหนึ่ง แต่แนวคิดนี้เป็นที่คัดค้านของนักอาชญาวิทยาทั่วไปในประเด็นว่า การให้ผู้เสียหายได้ระบายความรู้สึกแก่อาชญากรย่อมมีทั้งผลดีและผลเสีย ผู้เสียหายมักแสดงอารมณ์ของความโกรธแค้นก้าวร้าว หรือไม่อาจจะยับยั้งความรุนแรงทางอารมณ์ได้ จึงได้แสดงพฤติกรรมโต้ตอบต่ออาชญากรอย่างรุนแรงเกินขอบเขต ซึ่งอาจทำให้ผู้กระทำความผิดมีจิตใจแข็งกร้าวหรือกระด้างยิ่งขึ้น จนเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขให้กลับความประพฤติก็เป็นได้

4.1.2 การชดเชยค่าเสียหายแบบสร้างสรรค์ความรับผิดชอบ (Creative Restitution) เป็นแนวความคิดร่วมกันระหว่างศาสตราจารย์ Albert Eglash, and Ernest Papanet ซึ่งสนับสนุนให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายที่ถูกประทุษร้ายเพื่อเป็นการทดแทนหรือบรรเทาโทษจำคุก เนื่องจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเป็นการประทุษร้ายต่อผู้เสียหายโดยตรง จึงถือเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดที่จะต้องชดเชยค่าเสียหายให้ผู้เสียหาย

4.1.3 การชดเชยค่าเสียหายโดยสมัครใจของผู้กระทำผิด (Spontaneous Restitution) เป็นรูปแบบการชดเชยค่าเสียหายจากความสมัครใจ หรือความรู้สึกตระหนักในความผิดของอาชญากรโดยตรง การชดเชยค่าเสียหายในประเด็นนี้จะมีผลในทางสมานความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจระหว่างอาชญากรกับผู้เสียหายมากกว่าการชดเชยในรูปแบบอื่น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมชดเชยค่าเสียหายด้วยความเต็มใจแล้ว ย่อมส่งผลทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดหรือหายโกรธเคืองขุ่นแค้น และอาจจะเสียสละจนถึงขั้นไม่คิดใจเรียกร้องค่าเสียหาย หรือไม่คำนึงถึงจำนวนและมูลค่าแห่งการชดเชยค่าเสียหายนั้นจากผู้กระทำผิดเลยก็เป็นไปได้

4.2 การชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation)

การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิด ตลอดจนการหาวิธีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตนเป็นคนดีและสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ต่อไป แต่ขณะเดียวกันผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดโดยตรงกลับถูกละเลย จึงได้มีแนวคิดในการที่จะสร้างความเป็นธรรมในสังคมโดยการให้รัฐเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยมีเหตุผลสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว 2 ประการ ดังนี้

1) รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้นรัฐควรต้องรับผิดชอบในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย เพราะรัฐไม่สามารถคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้

2) เป็นการขยายบริการทางด้านสวัสดิการสังคม ด้วยแนวคิดที่ว่ารัฐสมควรที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้ตกเป็นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

นอกจากนี้ปฎิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ก็ได้กำหนดหลักการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐไว้ว่า “เมื่อการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายไม่สามารถได้รับชำระเต็มจำนวนจากผู้กระทำความผิดหรือโดยทางอื่น รัฐต้องพยายามจัดให้มีการชดเชยความเสียหายทางการเงิน” ดังนี้

1) ผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกาย หรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย หรือจิตใจ อันเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรง และบุคคลดังกล่าวต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด

2) ครอบครัวของผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องอยู่ในความอุปการะของบุคคลที่ต้องเสียชีวิต หรือไร้ความสามารถอันเนื่องมาจากการตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญา

จากหลักปฎิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบจะเห็นได้ว่าการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายนั้นในอันดับแรกต้องเป็นการชำระโดยผู้กระทำความผิด หรือโดยทางอื่นเสียก่อน เพราะถือเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดในการที่ต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้นอันเป็นผลจากการกระทำความผิดของตนเสียก่อน และหากผู้เสียหายไม่สามารถได้รับการชดเชยความเสียหายเต็มจำนวนจากผู้กระทำความผิดแล้ว รัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการพยายามที่จะจัดให้มีการชดเชยความเสียหายทางการเงินแก่เหยื่ออาชญากรรมนั้น เพราะในคดีอาญานั้นรัฐมีหน้าที่ในการป้องกันมิให้มี

การกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และเมื่อหากมีความผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้วถือว่าเป็นความบกพร่องของภาครัฐในอันไม่อาจป้องกันมิให้มีการกระทำผิดทางอาญาได้ ดังนั้น รัฐจึงควรเข้ามามีบทบาทในการชดเชยความเสียหายทางการเงินแก่เหยื่ออาชญากรรมเหล่านั้น

สำหรับรูปแบบการทดแทนค่าเสียหายในคดีอาญาโดยรัฐนั้น Stephen Schafer ได้แบ่งรูปแบบการทดแทนค่าเสียหายไว้โดยสรุป 2 ประการ ดังนี้¹³

1) ระบบ Compensation ซึ่งมีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่งและดำเนินคดีโดยศาลอาญา โดยมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนโดยรัฐ ได้แก่ ประเทศคิวบา ในสมัยก่อนคาสโตร ซึ่งการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายนี้ไม่ใช่โทษถึงแม้ว่าจะเป็นการตัดสินโดยศาลอาญาก็ตาม เป็นการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่เป็นการแก้ไขความบกพร่องที่ไม่อาจป้องกันผู้เสียหายจากอาชญากรรม โดยคิวบาได้จัดให้มีกองทุนทดแทนความเสียหายสะสมขึ้น ซึ่งมีแหล่งรายได้หลายทางโดยเฉพาะค่าปรับที่รัฐปรับให้ผู้กระทำผิดจ่ายแก่รัฐ แต่คิวบาก็มีนโยบายในการที่จะพยายามเรียกเงินคืนจากผู้กระทำผิดเพื่อให้ได้เงินกลับคืนมาสู่กองทุน แต่มีปัญหาในทางปฏิบัติเพราะเกิดการขาดแคลนเงินในกองทุนที่ไม่เพียงพอ

2) ระบบ Compensation ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นกลางโดยมีกระบวนการพิจารณาคำร้องเป็นพิเศษเป็นการทดแทนโดยรัฐที่ช่วยผู้เสียหายที่มีความจำเป็นเนื่องจากผู้กระทำผิดไม่สามารถชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายให้เพียงพอได้ โดยมีคณะกรรมการทดแทนความเสียหายพิจารณาคำร้องของผู้เสียหาย เช่น สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

สำหรับวิธีพิจารณาว่าด้วยการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้นแต่ละประเทศก็มีวิธีพิจารณาในการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศแตกต่างกันไปตามประวัติศาสตร์ การพัฒนากฎหมาย และแนวคิด ตลอดจนนิติวิธีในระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ ซึ่งผู้ศึกษาจะได้ยกตัวอย่างการใช้สิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common law และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil law จำนวน 3 ประเทศ อันได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวในรายละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

¹³ สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีรภัทรานันท์ การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย รายงานสรุปผลการวิจัย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด 2546 หน้า 23

5. แนวคิดความรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น (Vicarious Liability)

เมื่อเราได้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา มาตราฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนระบบการชดเชยค่าเสียหาย อันเป็นหลักการและรูปแบบในการคุ้มครองในส่วนของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาใคร่ขอก้าวถึงแนวคิดในเรื่องของความรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น อันเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในการนำไปสู่การศึกษาถึงการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาในลำดับถัดไป สำหรับแนวคิดความรับผิดในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่นได้มีตำราและนักวิชาการอธิบายและให้ความหมายไว้หลายท่าน ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมที่น่าสนใจ ดังนี้

ตำรากฎหมายอเมริกัน¹⁴ กล่าวไว้ว่า ความรับผิดในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) เป็นความรับผิดของผู้หนึ่งในการกระทำละเมิดของบุคคลอีกผู้หนึ่งโดยที่บุคคลที่ต้องรับผิดคนก่อนนั้น ไม่ได้กระทำละเมิดด้วยตนเอง (Vicarious liability is the responsibility of one person, without any wrongful conduct of his own, for the tort of another)

ตำรากฎหมายฝรั่งเศส¹⁵ กล่าวไว้ว่า “ความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่น” (responsabilite de fait d'autrui) หมายความว่า เป็นความรับผิดที่ไม่ต้องพิสูจน์ความผิดของบุคคลที่ต้องรับผิด เพราะการพิสูจน์เป็นภาระที่หนักสำหรับผู้เสียหาย กล่าวคือความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่น เป็นความรับผิดที่ต้องรับผิดไม่ต้องกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อนั่นเอง

ไพจิตร ปุญญพันธุ์¹⁶ อธิบายว่า “ความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่น” หมายถึง ความรับผิดของบุคคลผู้หนึ่งในการกระทำละเมิดของบุคคลอีกผู้หนึ่ง โดยที่บุคคลที่ต้องรับผิดคนก่อนนั้น ไม่ได้กระทำละเมิดด้วยตนเอง ถ้าได้กระทำละเมิดด้วยตนเองแล้ว ก็ไม่ใช่ความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่น ถ้าบุคคลที่กระทำนั้นไม่ได้กระทำละเมิด เพียงแต่มีการกระทำอย่างเดียวกัน เป็นความผิดในการกระทำของบุคคลอื่นเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ โดยมีตัวบทกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะให้จำต้องรับผิด และความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่นย่อมเป็นความรับผิดเด็ดขาด

¹⁴ ไพจิตร ปุญญพันธุ์ ความรับผิดของผู้ว่าจ้างทำของในมูลละเมิด เป็นความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่นหรือไม่: การเปรียบเทียบกฎหมาย คุลพาท เล่มที่ 2 ปีที่ 55 พฤษภาคม – สิงหาคม 2551 หน้า 26

¹⁵ ไพจิตร ปุญญพันธุ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 25

¹⁶ ไพจิตร ปุญญพันธุ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด พิมพ์ครั้งที่ 12 กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์นิติบรรณการ 2551 หน้า 67

ดังนั้น ความรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น ตามความเข้าใจของผู้ศึกษาจึงมีความหมายถึง ความรับผิดชอบของบุคคลผู้หนึ่งในการกระทำละเมิดของบุคคลอีกผู้หนึ่ง โดยที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำละเมิดด้วยตนเอง กล่าวคือ บุคคลนั้นจำต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดที่ตนไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้น ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้จำต้องรับผิดชอบ และเป็นความผิดในลักษณะที่เป็นความรับผิดชอบเด็ดขาด

โดยหลักการแล้วบุคคลที่จะมีความรับผิดชอบเพื่อละเมิดนั้นจะต้องมีความผิดในการกระทำละเมิดของตนเอง กล่าวคือคนที่กระทำละเมิดและคนที่รับผิดชอบเป็นคนๆ เดียวกัน ซึ่งก็ชอบด้วยหลักการและเหตุผล เพราะบุคคลหนึ่งกระทำละเมิดแต่จะไปให้บุคคลอื่นต้องรับผิดชอบก็คงจะไม่ถูกต้อง ซึ่งความรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของตนเอง เรียกว่า Subjective Responsibility แต่ด้วยพัฒนาการของกฎหมายซึ่งในบางกรณีหากใช้หลักการดังกล่าวข้างต้น บุคคลผู้กระทำละเมิดแม้มีความผิดและต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแต่ผู้กระทำละเมิดนั้นอาจไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ ซึ่งก็จะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาและไม่ยุติธรรมกับผู้เสียหายเช่นกัน ทั้งยังเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายลักษณะละเมิดที่มุ่งหมายจะเยียวยาผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีการละเมิดเกิดขึ้น จึงเกิดมีแนวคิดที่จะให้มีบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์บางประการกับผู้กระทำละเมิดมาเป็นผู้รับผิดชอบหรือแทนผู้กระทำละเมิด เรียกว่าหลักความรับผิดชอบโดยไม่ต้องมีความผิด Objective Responsibility หรือความรับผิดชอบบนข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ทำให้ผู้ที่ไม่ได้ทำละเมิดต้องมาร่วมรับผิดชอบด้วย ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ¹⁷

5.1 กลุ่มที่ต้องมีการกระทำละเมิดครบองค์ประกอบของบุคคล แต่กฎหมายกำหนดให้บุคคลอื่นมาร่วมรับผิดชอบเพราะสันนิษฐานเป็นเบื้องต้นว่าบุคคลเหล่านั้นบกพร่องในการดูแล เช่น นายจ้างบกพร่องในการดูแลลูกจ้าง ตัวการบกพร่องในการดูแลตัวแทน บิดามารดาบกพร่องในการดูแลผู้เยาว์ ผู้อนุบาลบกพร่องในการดูแลคนที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เป็นต้น ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่ามีความบกพร่องอยู่จริง

5.2 กลุ่มที่ไม่ต้องมีการกระทำโดยละเมิดของบุคคลเลย แต่เป็นความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์และกฎหมายกำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับตัวทรัพย์มากที่สุดในขณะเกิดความเสียหายเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเกิดความเสียหายที่เกิดจากสัตว์ สันนิษฐานเป็นเบื้องต้นว่าเจ้าของบกพร่องในการดูแล แต่ถ้าเจ้าของดูแลดีแล้วโดยมอบให้คนอื่นดูแลแทน ผู้รับเลี้ยงรับรักษา ก็ต้องรับผิดชอบเพราะสันนิษฐานเป็นเบื้องต้นว่าบกพร่องในการดูแล หากความเสียหายเกิดจาก

¹⁷ สนันท์ภรณ์ โสคติพันธุ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวารได้ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2553 หน้า 163

โรงเรียน สิ่งปลูกสร้าง สันนิษฐานว่าผู้ครอบครองในการดูแล แต่ถ้าผู้ครอบครองเห็นว่าดูแลดีแล้ว เจ้าของต้องรับผิดชอบเพราะสันนิษฐานต่อไปว่าเจ้าของดูแลไม่ดี กรณีของความเสียหายที่เกิดจากของตกหล่นจากโรงเรียนหรือขว้างปาของไปตกในอันที่มิควร สันนิษฐานเป็นเบื้องต้นว่าบุคคลผู้อยู่ในโรงเรียนต้องรับผิดชอบเพราะดูแลข้าวของและผู้คนในโรงเรียนไม่ดี ความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรกล ก็สันนิษฐานเบื้องต้นว่าผู้ควบคุมหลังครอบครองดูแลไม่ดีต้องรับผิดชอบเช่นกัน

ปัจจุบันในระบบกฎหมายของประเทศไทยได้บัญญัติหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบเพื่อการทำละเมิดของบุคคลอื่นไว้หลายกรณีในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

- 1) กรณีนายจ้างต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของลูกจ้างตามมาตรา 425
- 2) กรณีตัวการต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของตัวแทนตามมาตรา 427
- 3) กรณีบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของบุตรผู้เยาว์ตามมาตรา 429
- 4) กรณีผู้อนุญาตต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของคนที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา 429
- 5) กรณีครูบาอาจารย์ต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของนักเรียนที่อยู่ในความดูแลตามมาตรา 430
- 6) กรณีผู้ดูแลผู้ไร้ความสามารถตามข้อเท็จจริงต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้ไร้ความสามารถที่อยู่ภายใต้การดูแลในข้อเท็จจริงตามมาตรา 430

จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังที่ได้ยกมาดังกล่าวข้างต้นที่ได้บัญญัติความรับผิดชอบเพื่อการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น อันเป็นความรับผิดชอบในมูลละเมิดที่ตนมิได้เป็นผู้ก่อขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีหลายบทบัญญัติกฎหมายที่ได้บัญญัติความรับผิดชอบเพื่อการละเมิดของบุคคลอื่นไว้ แต่บทบัญญัติที่ผู้ศึกษามีความสนใจที่ศึกษาได้แก่ประเด็นกรณีบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของบุตรผู้เยาว์ตามมาตรา 429 ทั้งนี้เพราะผู้ศึกษาเห็นว่าประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และเป็นกรณีที่พบได้บ่อยในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจุบันปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดนั้นเป็นปัญหาที่นับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้นและก่อให้เกิดผลเสียหายที่รุนแรงเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสภาพสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีที่แตกต่างเปลี่ยนแปลงไป อันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมและนำไปสู่การกระทำความผิดที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อเหยื่อหรือผู้เสียหายไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้กระทำความผิดทั่วไปที่มีอายุพ้นเกณฑ์เยาวชนแล้ว ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหา

ในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติที่ ผู้ศึกษาได้พบและมีความสนใจ ตลอดจนถึงเพื่อเป็นการวางกรอบของการศึกษาให้มีกรอบที่ความชัดเจน อันจะนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับความคิดของความรับผิดชอบของบิดามารดาเพื่อละเมิดของบุตรผู้เยาว์นี้มีมาตั้งแต่สมัยโรมันในยุคโบราณ ที่หัวหน้าครอบครัวต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากบุตร โดยผู้เสียหายสามารถฟ้องหัวหน้าครอบครัวได้โดยตรงในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจปกครองเหนือบุตร โดยหัวหน้าครอบครัวสามารถใช้หลัก *noxa deditio* ด้วยการไม่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย แต่ยกบุตรผู้ก่อความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือครอบครัวของผู้เสียหายไปจัดการเอง แต่ในสมัยของพระเจ้าจัสติเนียนได้ยกเลิก *noxa deditio* และกำหนดให้การลงโทษทางอาญาต้องกระทำต่อบุตรโดยตรงเท่านั้น ซึ่งกรณีความรับผิดชอบของบิดามารดาเพื่อละเมิดที่บุตรผู้เยาว์ทำนี้เป็นอีกกรณีหนึ่งของความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของบุคคลอื่น โดยบิดามารดาที่เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบนั้นต้องมีใช้ผู้ทำละเมิดด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 แต่ด้วยสายสัมพันธ์ที่บิดามารดาและบุตรมีต่อกัน และโดยที่อุปนิสัย ความประพฤติ หรือการกระทำของบุตรนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา ทำให้บิดามารดาซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลอบรมสั่งสอนบุตรต้องร่วมรับผิดชอบในละเมิดที่ผู้เยาว์ได้ทำ ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 บัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็ยังคงรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น”

พื้นฐานความคิดในเรื่องความรับผิดชอบของบิดามารดาเพื่อละเมิดของบุตรผู้เยาว์ มีพื้นฐานความคิดที่ว่า การที่บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายและมีอำนาจปกครองเหนือบุตรจึงต้องร่วมรับผิดชอบในการที่บุตรผู้เยาว์ไปทำละเมิดแม้มิได้มีความผิดหรือมิได้ทำละเมิดโดยตรง เพราะกฎหมายสันนิษฐานเป็นเบื้องต้นก่อนว่าบิดามารดานั้นบกพร่องในหน้าที่อบรมสั่งสอน ที่เรียกกันว่า *cupa in educando* แต่ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นนั้นเป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาดเพราะกฎหมายเปิดโอกาสให้บิดามารดาพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานได้ด้วยเหตุที่ว่าสภาพความเป็นจริงแม้บิดามารดาจะอบรมสั่งสอนบุตรเป็นอย่างดีแล้ว บุตรก็อาจไปทำละเมิดก่อความเสียหายกับคนอื่นได้ การทำละเมิดของบุตรจึงกล่าวไม่ได้ว่าเพราะบิดามารดาหย่อนการอบรม หรือในปัจจุบันบุตรอาจไม่ได้อยู่กับบิดามารดาตลอดเวลา ซึ่งความรับผิดชอบมีลักษณะเป็นความรับผิดชอบโดยอ้อม (*indirect*

responsibility)¹⁸ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เยาว์กระทำละเมิดต่อบุคคลอื่นแล้วสามารถที่จะอธิบายผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดของผู้เยาว์ได้ ดังนี้¹⁹

1) ผู้เยาว์รับผิดชอบในการกระทำละเมิดของตนเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เพราะผู้เยาว์เป็นคนทำละเมิดโดยหลักการผู้ใดทำละเมิดผู้นั้นต้องรับผิดชอบ แต่ด้วยเหตุที่ผู้เยาว์อาจไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย กฎหมายจึงกำหนดผลประการที่สองตามมา

2) บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายที่มีหน้าที่ดูแลอบรมตามกฎหมายต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เยาว์ในการทำละเมิดของผู้เยาว์ ซึ่งการร่วมรับผิดชอบนี้ต้องไม่ลืมนำบิดามารดาที่มีส่วนร่วมทำละเมิดเพียงแต่กฎหมายสันนิษฐานเป็นเบื้องต้นว่าการที่ผู้เยาว์ไปก่อความเสียหายกับคนอื่นนั้นเพราะบิดามารดาทำหน้าที่อบรมสั่งสอนไม่ดี แม้บิดามารดาไม่ได้ทำผิดคือไม่ได้ทำละเมิดก็ควรร่วมรับผิดชอบและความรับผิดชอบอยู่ในลักษณะความรับผิดชอบเช่นเดียวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291 ผู้เสียหายจึงสามารถเรียกให้บิดามารดาชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้โดยตรงและเต็มตามความเสียหาย เพียงแต่จะเรียกร้องเช่นนั้นได้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าผู้เยาว์ทำละเมิดก่อนเท่านั้น

3) ไล่เบี้ยได้ เนื่องจากบิดามารดาได้เป็นผู้กระทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เพียงแต่กฎหมายกำหนดให้บิดามารดาต้องร่วมรับผิดชอบเท่านั้น ดังนั้นโดยหลักการเมื่อบิดามารดาชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว ย่อมมีสิทธิเรียกคืนจากผู้เยาว์ที่ทำละเมิดได้เช่นเดียวกับการที่นายจ้างซึ่งได้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนในการทำละเมิดของลูกจ้างให้ผู้เสียหายไปแล้วมีสิทธิเรียกคืนหรือไล่เบี้ยจากลูกจ้างได้ตามมาตรา 426 ดังที่มาตรา 431 บัญญัติว่า “ในกรณีที่กล่าวมาในสองมาตราก่อนนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 426 มาใช้บังคับด้วย โดยอนุโลม” แม้ในความเป็นจริงคงไม่มีบิดามารดาท่านใดที่จะไปไล่เบี้ยหรือเรียกคืนจากบุตรก็ตาม แต่กฎหมายก็กำหนดไว้เป็นหลักการเนื่องจากบิดามารดาไม่ได้เป็นคนทำละเมิด ตัวอย่างเช่น ก. อายุ 15 ปี ตะปูตบอบลูกอยู่หน้าบ้านที่อยู่ในบริเวณบ้านของตนเอง ตะลูกบอไปโดนกระจกหน้าต่างบ้าน ข. ตก โดย ค. มารดาอยู่ในครัว และ ง. บิดาไปตีกอล์ฟ กรณีนี้ ก. ทำละเมิด ข. เพราะทำให้เสียหายแก่ทรัพย์สินของ ข. ผลคือ ก. ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดของตนเองตามมาตรา 420 แต่เนื่องจาก ก. เป็นผู้เยาว์ต้องอยู่ในความอบรมดูแลสั่งสอนของบิดามารดา บิดามารดาจึงมีหน้าที่ตามกฎหมายที่เรียกว่า educando เมื่อผู้เยาว์ทำละเมิดให้ผู้อื่นเสียหาย บิดามารดาจึงต้อง

¹⁸ ศนันทกรณ โสคติพันธุ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรรได้พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2553 หน้า 187

¹⁹ ศนันทกรณ โสคติพันธุ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 189

ร่วมรับผิดชอบในละเมิดของบุตรผู้เยาว์ แม้บิดามารดาจะไม่ได้ทำละเมิดด้วยก็ตาม และไม่ว่าบิดามารดา จะอยู่ที่ใดเพราะหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนนั้นตามติดตัวบุตรผู้เยาว์ไปไม่ว่าบุตรผู้เยาว์จะอยู่ที่ใดก็ตาม การที่ผู้เยาว์ไปทำละเมิดบุคคลอื่นจึงเข้าข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของกฎหมายว่าบิดามารดา อบรมสั่งสอนไม่ดี โดยผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ว่าบิดามารดาอบรมสั่งสอนไม่ดีแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม เพื่อความเป็นธรรมกับบิดามารดา กฎหมายเปิดโอกาสให้บิดามารดาพิสูจน์ยกเว้นความรับผิดชอบ ดังกล่าวได้ และการร่วมรับผิดชอบกับบุตรผู้เยาว์นั้นหมายความว่าผู้เสียหายสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาได้โดยตรง และเต็มตามความเสียหายที่ได้รับในฐานะบิดามารดาเป็นลูกหนี้ ร่วม แต่เนื่องจากบิดามารดาไม่ได้เป็นผู้ทำละเมิด ดังนั้น เมื่อบิดามารดาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายไปแล้วจึงมีสิทธิไล่เบี้ยจากบุตรผู้เยาว์ได้ อย่างไรก็ตามหากบิดามารดาพิสูจน์หักล้างได้ บิดามารดาไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ตัวผู้เยาว์ยังคงต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของตนเองอยู่ ดังนั้น หากผู้เยาว์มีทรัพย์สินของตนเอง ผู้เสียหายอาจเรียกให้ผู้เยาว์ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตนเองเลยก็ได้²⁰

6. หลักการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาลและการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน

เมื่อเราได้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรฐานสากลของ หลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย อันเป็นหลักการและรูปแบบในการคุ้มครองในส่วนของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รวมถึง แนวคิดในเรื่องของความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ในการนำไปสู่การเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อ ศาลในคดีอาญา สำหรับในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาใคร่ขอกล่าวถึงหลักการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ว่าผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งจะสามารถดำเนินการ ฟ้องร้องหรือใช้สิทธิของตนได้อย่างไรบ้าง ซึ่งการที่อธิบายหรือทำความเข้าใจในการใช้สิทธิของ ผู้เสียหายในคดีอาญาดังกล่าวได้อย่างดี จำเป็นที่จะต้องทราบถึงหลักการดำเนินคดีอาญา หลักการ ดำเนินคดีแพ่ง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นว่าการใช้สิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลใน แต่ละประเภทคดีมีแนวคิด ที่มา หลักการ และสามารถดำเนินการนำคดีขึ้นสู่ศาลได้อย่างไรบ้าง อันนำไปสู่ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

²⁰ สันนัทภรณ์ โสทธิพันธุ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรรได้ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2553 หน้า 190

6.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

เป็นที่ทราบกันแล้วว่ากฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งกฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติห้ามมิให้มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด หรือบังคับให้มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยผู้ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะต้องได้รับโทษ²¹ กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน โดยการลงโทษทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับโทษกลับตนเป็นคนดี และเพื่อเป็นการข่มขู่ผู้รับโทษและคนอื่นๆ มิให้กระทำการฝ่าฝืนอย่างเดียวกันนั้นอีก เพื่อให้สังคมปลอดภัยโดยการตัดผู้ถูกลงโทษออกจากสังคมชั่วคราว และเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนให้ชุมชนและแก่ผู้เสียหายในการกระทำผิดกฎหมายอาญาของผู้กระทำความผิด

ในอดีตนั้น เมื่อมีข้อพิพาทในสังคมเกิดขึ้นเป็นเรื่องที่เอกชนระงับข้อพิพาทด้วยตนเองซึ่งมีลักษณะเป็นการแก้แค้นระหว่างกันเอง ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นจึงเห็นว่าอำนาจในการระงับข้อพิพาททางอาญาและการลงโทษผู้กระทำความผิดควรเป็นของรัฐ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการแก้แค้นเกินขอบเขตจากการระงับข้อพิพาทของเอกชนด้วยตนเอง โดยรัฐเป็นผู้มีอำนาจชี้ขาดตัดสินทางอำนาจตุลาการ เพียงแต่มีหลักเกณฑ์แตกต่างกันในระบบกฎหมายว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลพิพากษาตัดสิน ซึ่งแยกเป็น 3 หลัก ดังนี้²²

6.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private prosecution) เป็นการดำเนินคดีดั้งเดิมสมัยที่บ้านเมืองยังไม่เป็นปึกแผ่น พอใครถูกประทุษร้ายขึ้นก็ร้องต่อผู้ตัดสิน เป็นการดำเนินคดีซึ่งทุกวันนี้ยังมีอยู่ เราเรียกว่าดำเนินคดีโดยผู้เสียหาย เป็นการดำเนินคดีที่ไม่ต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง

6.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular prosecution) หลักนี้ถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาโดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายในความผิดนั้นหรือไม่ ทั้งนี้เพราะประชาชนมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นซึ่งมีผลกระทบต่อส่วนรวมจึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดอาญา แต่ในบางกรณีรัฐอาจฟ้องคดีแทนได้ ซึ่งเป็นหลักที่ใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ แนวคิดเช่นนี้ในกฎหมายไทยดั้งเดิมก็มี คือกฎหมายลักษณะโจร 5 เส้น กล่าวคือ

²¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์พลสยาม พริ้นติ้ง (ประเทศไทย) 2551 หน้า 1

²² จุลสิงห์ วสันตสิงห์ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2553 หน้า 152 – 153

ในละแวก 5 เส้นในรัศมีบ้านของเรามีหน้าที่ดูแล ถ้าเราไม่ดูแลก็ต้องมีโทษ แนวคิดอันนี้เรียกว่า เป็นแนวคิดที่ว่าทุกคนมีหน้าที่ต้องรักษาความเรียบร้อย และก็ในแนวคิดเรื่องการดำเนินคดีโดยประชาชนนี้ประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีได้

6.1.3 หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ (Public prosecution) หลักนี้ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย ในการกระทำผิดอาญาทุกคดี เพราะการกระทำผิดทางอาญาเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ สังคม รัฐจึงจำต้องเข้าไปดำเนินคดีโดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการ แต่ในความผิดบาง สถานก็ให้ประชาชนฟ้องได้เองตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดให้เท่านั้น

ตามหลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (Offizialklage / Public prosecution) นั้น ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ “พนักงาน อัยการ” อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ในประเทศที่ ถือหลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” โดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้าง เช่นกัน เพียงแต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ สำหรับในประเทศไทยเรานั้น ผู้เสียหายฟ้อง คดีอาญาได้อย่างกว้างขวางมาก และจากการตีความคำว่า “ผู้เสียหาย” ที่ขาดหลักวิชาการทำให้เกิด ปัญหาที่ตามมามากมาย²³

การดำเนินคดีอาญาของกฎหมายไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ รัฐมีอำนาจที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบ เรียบร้อยของสังคม อย่างไรก็ตามรัฐก็ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียว เนื่องจาก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้บัญญัติให้อำนาจแก่ผู้เสียหายที่จะ ดำเนินการฟ้องคดีอาญาได้เช่นกัน ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาของไทยมีด้วยกัน 2 ระบบ คือ

- 1) การฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ และ
- 2) การฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย

ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาในเรื่อง เดียวกันได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ถือว่าเป็นการดำเนินคดีซ้อน ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า ผู้กระทำความผิดควรต้องดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว (Non bis in idem) ซึ่งถือว่าเป็นประเทศเดียวใน โลกที่ดำเนินคดีได้แบบนี้ แต่หากต่างฝ่ายต่างฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องห้ามเป็นฟ้องซ้อนแล้ว หากคดี ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตัดสินถึงที่สุดก่อน คดีของอีกฝ่ายหนึ่งย่อมจะเป็นฟ้องซ้ำ คือต้องห้ามฟ้องตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) ท้นที่ หลักกฎหมายที่ว่าผู้ต้องหาควรต้อง ดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว (Non bis in idem) ย่อมมีผลในตอนสุดท้ายไม่ว่าไม่มีผลเสียเลย ระบบ

²³ คณิต ฒ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2555

การฟ้องซ้ำจึงยังให้เกิดความยุติธรรมเพื่อสนองความต้องการของหลักกฎหมายที่ไม่ต้องการให้บุคคลได้รับการพิจารณาคดีสองครั้ง²⁴

6.2 หลักการดำเนินคดีแพ่ง

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายเอกชน กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่กำหนดความเกี่ยวพันทางกฎหมายหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน เช่น ในเรื่องละเมิด นิติกรรมสัญญา นอกจากนี้ยังรวมถึงเรื่องครอบครัว มรดก ทรัพย์สิน เป็นต้น²⁵ กฎหมายแพ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเอกชนที่มีต่อกัน ฉะนั้น เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่เอกชน บุคคลที่ได้รับความเสียหายจะต้องดำเนินการบังคับสิทธิของตนต่อผู้ที่ก่อความเสียหายเอง ความรับผิดชอบในทางแพ่งจึงเป็นเรื่องของการชดเชยค่าสินไหมทดแทน มุ่งในทางเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงฐานะเดิมให้มากที่สุด

การเริ่มต้นของการดำเนินคดีแพ่งอาจเริ่มขึ้นจาก

- 1) มีข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ในทางแพ่ง
- 2) มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล

การมีข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ในทางแพ่งอาจเริ่มขึ้นจากการมีข้อโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่บุคคลตามกฎหมายแพ่ง ไม่ว่าจะตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์หรือตามกฎหมายสารบัญญัติอื่น ซึ่งการ “โต้แย้ง” ไม่ได้หมายถึงการโต้เถียงกันในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ แต่หมายความว่ามีการกระทบกระเทือนถึงสิทธิและหน้าที่กัน นอกจากนี้คดีแพ่งอาจเริ่มต้นโดยมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล การเริ่มต้นคดีโดยการใช้อำนาจศาลนี้จะต้องมีกฎหมายสารบัญญัติสนับสนุนและมีความจำเป็นจะต้องร้องขอต่อศาลเพื่อรับรองหรือคุ้มครองตามสิทธิของตนที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

การดำเนินคดีแพ่งคู่ความแต่ละฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกัน และคู่ความจะเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ในชั้นศาล รวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐานด้วย หลักในการดำเนินคดีแพ่งจึงเป็น “หลักความตกลง” จึงกล่าวได้ว่า คดีแพ่งคู่ความจะเป็นผู้กำหนดคดี เป็นสิทธิของโจทก์ที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี หรือจะฟ้องด้วยรูปคดีในประเด็นใดและสามารถเลือกใช้พยานหลักฐานได้โดยอิสระ สำหรับจำเลยนั้น จำเลยสามารถ

²⁴ รชฎ เจริญกล้า ระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ คุณภาพ เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2539 หน้า 17 อ้างใน ศิวพร ศักดาศิริโรจน์ การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 44/1 วิทยานพนธ์ ปริชญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2551 หน้า 13

²⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย) 2551 หน้า 8

ยอมรับหรือปฏิเสธคำฟ้องของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วนก็ได้ ประเด็นตามคำฟ้องโจทก์ข้อใดที่จำเลยให้การยอมรับก็ถือว่าเป็นข้อที่จำเลยรับแล้ว ประเด็นข้อใดที่จำเลยปฏิเสธย่อมเกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทซึ่งอาจมีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย หากเป็นประเด็นข้อเท็จจริงก็เป็นเรื่องที่คู่ความต้องนำสืบ แต่อย่างไรก็ตามในคดีแพ่งคู่ความสามารถทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ได้เสมอเพื่อให้ข้อพิพาทนั้นระงับลง ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยเจรจาต่อรอง หรือประนีประนอมยอมความกัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มุ่งเน้นไปที่การประนีประนอมยอมความ เพราะหลักในการดำเนินคดีแพ่งนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเรื่องทฤษฎีการต่อรองหรือสัญญาที่เรียกว่า “หลักความตกลง” (Negotiation Principle) นั่นเอง

ภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่ง ถือหลักว่าผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ กล่าวคือ คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดๆ เพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นจะตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง ดังนั้น หากภาระการพิสูจน์ตกแก่ฝ่ายใดและฝ่ายนั้นพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีในประเด็นที่ตนมีภาระการพิสูจน์ คู่ความจึงต้องมีความรับผิดชอบในการนำพยานหลักฐานมาสืบให้สมกับข้ออ้างข้อเถียงของตน แต่อย่างไรก็ตามหลักดังกล่าวก็ยังมีข้อยกเว้น กรณีถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดคู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว กรณีดังกล่าวถือเป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์” เป็นการโยนภาระการพิสูจน์ไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่แทน

ในส่วนของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีแพ่ง ศาลจะพิจารณาประเด็นข้อพิพาทเป็นรายประเด็นไปแล้วพิจารณาว่าในแต่ละประเด็นนั้นฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยนำพยานมาสืบแล้วน่าเชื่อถือกว่ากัน โดยถือเอาความเป็นไปได้เป็นมาตรฐาน เมื่อพยานหลักฐานของฝ่ายไหนมีเหตุผลน่าเชื่อถือว่าจะเป็นความจริงมากกว่าก็ถือว่าพยานหลักฐานของฝ่ายนั้นมีน้ำหนักดีกว่าและศาลจะตัดสินให้คู่ความฝ่ายนั้นชนะคดี หลักในคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องของการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน ซึ่งตรงกับหลักคอมมอนลอว์ในเรื่อง Preponderance of Evidence การวินิจฉัยด้วยการชั่งน้ำหนักพยานนี้ ศาลจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยให้โดยอ้างว่าพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอเช่นนี้ไม่ได้ พยานหลักฐานมีเท่าใดหรือไม่มีเลยเนื่องจากในคดีนั้นคู่ความต่างสืบพยานที่รับฟังไม่ได้คือมีกฎหมายห้ามรับฟัง ดังนั้นศาลต้องวินิจฉัยคดีนั้นโดยพิจารณาจากภาระการพิสูจน์ คู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์แต่ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนย่อมต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีไป

6.3 คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

เมื่อได้ทราบถึงหลักการในการดำเนินคดีอาญาและหลักการดำเนินคดีแพ่งแล้ว มีความแตกต่างกันอย่างไร ต่อไปผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเพื่อที่จะได้ทราบว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญามีแนวคิด ความเป็นมา และมีลักษณะอย่างไร รวมถึงมีหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาอย่างไร ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.3.1 ที่มาและเหตุผลของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีของไทยแต่เดิมนั้นยังไม่มีกำหนดหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความที่แน่ชัด การพิจารณาพิพากษาคดียังคงขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว การดำเนินคดีจึงปะปนกันทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีการชำระกฎหมายโดยจัดให้เป็นหมวดหมู่และมีการปรับปรุงกฎหมายที่เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ตามบทกฎหมายดังกล่าวได้ปรากฏหลักเกณฑ์กฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น ลักษณะรับฟ้อง เป็นต้น แต่กฎหมายเหล่านี้ยังคงปะปนกันไปทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาเช่นเดียวกับสมัยเดิม

ต่อมาประเทศไทยได้มีการติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปรับปรุงระบบกฎหมาย การศาล และการยุติธรรมครั้งใหญ่ ด้วยเหตุผลสำคัญก็คือ ปัญหาความอ่อนแอหลังของระบบศาลเดิม ปัญหาความรุนแรงโหดร้ายไม่เหมาะสมในระบบวิธีพิจารณาความและการลงโทษแบบเดิม และการเสียเอกราชทางการศาล เนื่องจากกฎหมายที่ใช้ในขณะนั้นคือกฎหมายตราสามดวงมีลักษณะล้าสมัยและยุ่งยาก ซึ่งบางบทก็กลายเป็นกฎหมายที่รุนแรงเกินควรหรือไม่เป็นธรรม ต่างกับระบบกฎหมายของประเทศตะวันตกที่มีการพัฒนากฎหมายเป็นอย่างดี ประเทศต่างๆ เหล่านี้จึงมีความรังเกียจวิธีพิจารณาและกฎหมายอื่นๆ ทำให้ไม่ยอมรับกฎหมายไทยและบังคับให้ไทยต้องยอมรับ “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีการปฏิรูปกฎหมายและร่างกฎหมาย ซึ่งการยกร่างกฎหมายใหม่ คณะกรรมการยกร่างกฎหมายได้ตัดสินใจเลือกเอาระบบประมวลกฎหมายของภาคพื้นยุโรปที่มีการจัดแบ่งหมวดหมู่ของกฎหมายอย่างมีระเบียบและเข้าใจง่ายมาเป็นรากฐานเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายของไทย และในการจัดทำประมวลกฎหมาย คณะกรรมการได้ร่างกฎหมายลักษณะอาญาร.ศ.127 ก่อนกฎหมายฉบับอื่น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในการชำระกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย และในบรรดากฎหมายลักษณะต่างๆ กฎหมายอาญาเป็นประมวลกฎหมายที่ร่างง่ายที่สุดและศาลต่างๆ สามารถเข้าใจได้ง่ายเช่นกัน การที่ประมวลกฎหมายลักษณะอาญามีบทบัญญัติให้ผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้นั้น หลักการนี้ประเทศไทยรับมาจากประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายในช่วงที่มี

การร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 นั้นมีนักกฎหมายต่างประเทศหลายท่านที่มาช่วยร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ชาวต่างประเทศที่มีส่วนสำคัญในการร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาดังกล่าว คือ นายฮอร์ช ปาดูซ์ ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศส²⁶

เหตุผลในการที่ผู้ร่างได้นำบทบัญญัติให้ผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญามาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ตามบันทึกของ นายฮอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) กงสุลฝรั่งเศสประจำประเทศสยาม รับหน้าที่เป็นที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยาม ซึ่งแปลและเรียบเรียง โดยรองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ว่า “...กฎหมายสยามมักมีความเข้าใจสับสนในเรื่องการฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง (action civile) กับการฟ้องร้องคดีอาญา (action publique) และในเรื่องโทษปรับกับค่าสินไหมทดแทน เราได้เคยกล่าวถึงกฎหมายลักษณะวิवादมาแล้วในช่วงต้นๆ ตามกฎหมายดังกล่าว โทษปรับนั้นครั้งหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่และอีกครั้งหนึ่งจะตกแก่ผู้เสียหาย การดำเนินคดีเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีที่มีลักษณะผสม (action mixte) เพราะการดำเนินคดีเช่นนี้ เป็นสิทธิของฝ่ายผู้เสียหายฝ่ายเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับอัยการ แต่การดำเนินคดีศาลอาจกำหนดโทษปรับได้ ซึ่งส่วนหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่ นอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติต่างๆ ที่มีลักษณะสับสนทำนองเดียวกันนี้อีกมากมาย ซึ่งรัฐบาลก็มีความประสงค์ที่จะให้มีการยกเลิกบทบัญญัติเหล่านี้เสีย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายนี้ แต่ในบทบัญญัติภาคความผิดของประมวลกฎหมายนี้ก็บัญญัติไว้เฉพาะเรื่องโทษต่างๆ เท่านั้น เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีแต่การกำหนดเฉพาะโทษปรับไว้ ยังเป็นที่เกรงกันว่ากรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่งและเรื่องค่าสินไหมทดแทนแล้ว ศาลสยามอาจจะมีแนวโน้มที่อาจปฏิเสธการให้ค่าสินไหมทดแทน หรือแม้กระทั่งปฏิเสธที่จะพิจารณาคดีของผู้เสียหายอีกด้วย หรือศาลอาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้อย่างไม่มีหลักเกณฑ์หรือศาลอาจสั่งให้แบ่งเอาจากเงินค่าปรับก็ได้ ดังนั้นจึงได้ร่างบทบัญญัติบางประการที่ไม่ยุ่งยากมากนักเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา บทบัญญัติในส่วนนี้จะได้รับการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปในภายหลัง ในการพิจารณาคดีส่วนแพ่งจะต้องถือเอาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา แต่ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งจะต้องเป็นไปตามหลักในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าในคดีอาญาผู้ต้องหาจะถูกพิพากษาลงโทษหรือพิพากษาให้ปล่อยตัวไปแต่อย่างไรไม่

²⁶ แสวง บุญเฉลิมวิภาส กฎหมายลักษณะอาญาประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย *วารสารนิติศาสตร์* หน้า 111 อ้างใน ศิวาพร สักดาภิโรรัตน์ การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2551 หน้า 22

ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแต่จะต้องไม่เกินค่าของโจทก์ด้วย...”²⁷

ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เป็นประมวลกฎหมายอาญาฉบับแรกของไทยที่ดำเนินการร่างตามวิธีการของประเทศตะวันตกตั้งแต่พุทธศักราช 2440 และใช้บังคับเมื่อวันที่ 21 กันยายน พุทธศักราช 2451 มีบทบัญญัติที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและประเทศในขณะนั้น นอกจากนี้ยังถือเป็นสัญลักษณ์แห่งการก่อตั้งระบบกฎหมายสมัยใหม่ของประเทศไทย และเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการเจรจาเพื่อขอยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศทั้งหลายที่ได้รับสิทธินี้สืบมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปีพุทธศักราช 2398 อีกด้วย²⁸ โดยแบ่งเป็น 2 ภาค ภาค 1 ว่าด้วยข้อบังคับต่างๆ ภาค 2 ว่าด้วยลักษณะของความผิด ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาอยู่ในภาค 1 หมวดที่ 10 ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์สินและขอค่าเสียหาย มาตรา 87 ถึง มาตรา 96

ต่อมาเมื่อได้มีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้น คณะกรรมการในการร่างจึงได้นำหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ถึง มาตรา 51 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน และต่อมาได้มีการเพิ่มเติมมาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 ขึ้น ซึ่งเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้²⁹

“โดยที่การกระทำความผิดอาญานอกจากส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ยังได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง ตลอดจนทรัพย์สินของบุคคล จึงได้มีการกำหนดมาตรฐานสากลว่า รัฐควรจัดให้มีกระบวนการที่เอื้อต่อการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงได้ง่าย (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and

²⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล.บันทึกของนายฮอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 2533 หน้า 34-35

²⁸ คณพล จันทน์หอม บทความเรื่องเหตุใดหลักการในกฎหมายลักษณะอาญารัตนโกสินทรศก 127 จึงทันสมัยข้ามศตวรรษ คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 64 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2555 หน้า 40

²⁹ สำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 (การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา) โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ 2549 หน้า 19-20

Abuse of Power Article 5) สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับการดำเนินคดีอาญา ทั้งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง แต่ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ วิวางทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ นื้อโกง ยักยอก และรับของโจร และค่าสินไหมทดแทนที่เรียกได้ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43) หากเป็นการกระทำความผิดฐานอื่น เช่น ความผิดฐานฆ่า ข่มขืนกระทำชำเรา หรือทำร้ายร่างกาย หรือแม้จะเป็นความผิดใน 9 ฐานความผิดดังกล่าว แต่ถ้าผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างอื่นด้วย เช่น ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ กรณีเหล่านี้ก็ไม่อาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่รัฐเป็นโจทก์ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง โดยเสียค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งก่อให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 จึงได้เพิ่มหลักการใหม่ โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้าไปในคดีที่รัฐหรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยใช้วิธีพิจารณาที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม และไม่เป็นการอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ทั้งยังส่งผลให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียว โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องกันใหม่ อันเป็นการลดภาระของกลุ่มความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาได้ดียิ่งขึ้น”

6.3.2 หลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา

เมื่อได้ทราบถึงที่มาและเหตุผลของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาใคร่ขอกล่าวถึงความหมาย ลักษณะของคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา ว่าคดีลักษณะเช่นใดจึงจะเป็นคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์จะใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประเด็นที่ผู้ศึกษามีความสนใจได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้บัญญัติหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ในภาค 1 ลักษณะ 3 หมวด 2 มาตรา 40 ถึงมาตรา 51 แต่มิได้มีบทบัญญัติแห่งมาตราใดได้ให้คำนิยามศัพท์หรือความหมายของคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับ

คดีอาญาไว้ ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เคยตั้งข้อสังเกตไว้พร้อมกับเสนอให้มีคำนิยามศัพท์ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ชัดเจนในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาครั้งที่ 400-10/2515 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2515 แต่ที่ประชุมมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีอาชญากรรมลงไปให้แน่ชัดได้ว่าอย่างไรเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไม่มีบทนิยามศัพท์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน คงมีแต่เพียงคำอธิบายของนักวิชาการทางกฎหมายที่ได้อธิบายไว้ ซึ่งพอจะรวบรวมได้ดังต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย³⁰ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” หมายความว่า มูลกรณีที่เกิดการกระทำของจำเลยที่จะอ้างว่าเป็นความผิดอาญานั้นได้มีข้ออ้างในคำฟ้องคดีแพ่งว่าเป็นการละเมิด และโจทก์ได้ขออย่างไรอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

ก) การเรียกทรัพย์สิน หรือราคาคืน

ข) เรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการละเมิดที่จำเลยได้กระทำ

ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ และศาสตราจารย์ ประภาส อวยชัย³¹ ได้อธิบายว่า “ในบรรดาคดีอาญาที่ฟ้องต่อศาลนั้น อาจจะมีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องไปได้หลายประการ เช่นว่า ท่านถูกผู้ร้ายลักนาฬิกาไป การฟ้องให้ลงโทษผู้ร้ายฐานลักทรัพย์เป็นคดีอาญา และนอกจากนี้ท่านยังมีอำนาจที่จะฟ้องต่อศาลขอให้ผู้ร้ายคืนนาฬิกาให้ท่าน หรือใช้ราคาแห่งนาฬิกาให้ท่าน ดังนี้ เป็นคดีแพ่ง นอกจากนี้การกระทำผิดในคดีอาญานั้นยังอาจจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดถูกฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น การทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้เสียหายต้องเสียค่ารักษาพยาบาล และค่าขาดประโยชน์ในอาชีพ อย่างนี้แหละเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา”

ศาสตราจารย์ เริงธรรม สัตพลี³² ได้อธิบายว่า “การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเป็นคดีที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญาในเรื่องนั้นๆ โดยตรง ขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาหรือที่เรียกว่าคดีอาญาสินไหม กล่าวคือ การกระทำความผิดอาญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่งติดตามด้วย”

³⁰ หยุด แสงอุทัย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน 2507 หน้า 456

³¹ สัญญา ธรรมศักดิ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม โดยศาสตราจารย์ ประภาส อวยชัย พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร แสงทองการพิมพ์ 2530 หน้า 310

³² เริงธรรม สัตพลี คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรุงเทพมหานคร แสงสุทธิการพิมพ์ 2529 หน้า 81

ศาสตราจารย์ คณิง ภาไชย³³ ได้อธิบายว่า “การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา เป็นการฟ้องขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญา คดีแพ่งที่ถือว่าเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหมายความว่า คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำผิดอาญา ซึ่งโดยปกติหมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งและทางอาญาได้อาศัยกฎหมาย ความรับผิดในสาระสำคัญเป็นทำนองเดียวกัน”

คัมภีร์ แก้วเจริญ³⁴ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีที่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจกล่าวหาหรือฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้เช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป และในขณะเดียวกันยังมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ตนได้รับเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญานั้นอีกด้วย”

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฉ นกร³⁵ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา คือ คดีที่ผู้เสียหายฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา ที่ได้ฟ้องมาในคราวเดียวกันกับการฟ้องคดีอาญาที่ศาลเดียวกันกับการฟ้องคดีอาญา กล่าวคือ หมายความว่า มูลคดีที่ยกขึ้นฟ้องในคดีแพ่งนั้นอาศัยการกระทำในคดีอาญาที่กำลังฟ้องจำเลยอยู่”

ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์³⁶ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายความว่า คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญา เช่น นายแดงชกขอกทรัพย์นายดำ หรือลักทรัพย์นายดำ หรือขับรถยนต์โดยประมาทชนนายดำบาดเจ็บ หรือทำร้ายร่างกายนายดำ นายดำซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาก็มีสิทธิฟ้องในทางแพ่งเรียกค่าสินไหมทดแทน”

ธานีศ เกศวพิทักษ์³⁷ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ หากมูลเหตุการกระทำผิดอาญาใด ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดทางแพ่งด้วย จึงจะถือว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดอาญานั้น เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา”

³³ คณิง ภาไชย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2545 หน้า 156

³⁴ คัมภีร์ แก้วเจริญ เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์สหมิตร 2529 หน้า 449

³⁵ คณิต ฉ นกร กฎหมายอาญาภาคทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2547 หน้า 566

³⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย) 2553 หน้า 263

³⁷ ธานีศ เกศวพิทักษ์ คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2555 หน้า 659

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จุลสิงห์ วสันตสิงห์³⁸ ได้อธิบายว่า “การฟ้องคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา คือ คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา หรือสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งต้องอาศัยการกระทำอันเป็นองค์ประกอบ ความผิดในทางอาญา”

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล³⁹ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญา หมายความว่า คดีแพ่งที่มีมูลหรือเหตุจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งคดีอาญามักจะก่อให้เกิดมูลคดีทางแพ่งในลักษณะละเมิดด้วย เช่น การทำร้ายร่างกาย นอกจากจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 แล้ว ก็เป็นเหตุให้เรียกค่าสินไหมทดแทนอันมีมูลจากละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ด้วย

ดังนั้น คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญาในความหมายของผู้ศึกษาจึงหมายความว่า คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือหากมูลเหตุการณ์กระทำผิดอาญาใด ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วยจึงจะถือว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดอาญานั้น เช่น การกระทำความผิดในคดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด ฆกรรโชก น้อ โกง ยักยอก หรือรับของโจร ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งให้อำนาจพนักงานอัยการที่ยื่นฟ้องคดีอาญามีอำนาจเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาเนื่องจากการกระทำผิดคืนแทนผู้เสียหายด้วยนั้น เนื่องจากการกระทำผิดอาญาในฐานะความผิดดังกล่าว ย่อมเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 อยู่ด้วยในตัวเอง นอกจากนี้ยังมีความผิดฐานอื่นที่เป็นมูลเหตุให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วย ดังเช่น นายขาวใช้อาวุธมีดแทงนายดำได้รับบาดเจ็บสาหัส นอกจากนายขาวต้องรับโทษทางอาญาฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสแล้ว การกระทำของนายขาวยังเป็นการกระทำละเมิดต่อนายดำ ซึ่งนายขาวจะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่นายดำด้วย กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แต่ถ้าวการกระทำใดแม้จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาแต่การฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายแพ่งมิได้อาศัยมูลความผิดทางอาญาเลย ดังนั้นมิใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแยกให้ชัดเจนว่าคดีใดเป็นคดีแพ่ง

³⁸ จุลสิงห์ วสันตสิงห์ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2553 หน้า 278

³⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2553 หน้า 121

เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และคดีใดไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

6.3.3 กรณีที่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

การพิจารณาว่าคดีใดถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ความหมายไว้ ดังนั้น นอกจากจะพิจารณาจากความเห็นของนักวิชาการแล้วยังต้องพิจารณาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วางบรรทัดฐานไว้ประกอบด้วย ซึ่งกรณีที่จะถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือคดีลักษณะใดเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั้นว่ามีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ เป็นคดีแพ่งที่มีผลฟ้องร้องมาจากการกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ หากมูลเหตุการกระทำความผิดอาญาใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดทางแพ่งด้วย จึงจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นต้องเป็นประเด็นเดียวกันกับคดีส่วนอาญา และประเด็นที่วินิจฉัยในส่วนคดีแพ่งนั้นเป็นประเด็นเดียวกันจึงจะถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

สำหรับกรณีจำเลยกระทำความผิด 9 ลักษณะ ดังที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ นื้อโกง ยักยอกทรัพย์ และรับของโจร แล้วแต่กรณี โดยความผิดฐานยักยอกนั้นรวมถึงความผิดฐานเจ้าพนักงานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ด้วยตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 631/2511 ได้วางบรรทัดฐานไว้ ที่ให้อำนาจพนักงานอัยการที่ยื่นฟ้องคดีอาญามีอำนาจเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย นับได้ว่าเป็นตัวอย่างของการกระทำความผิดอาญาที่มีมูลในความรับผิดทางแพ่งที่ผู้กระทำความผิดทางอาญาต้องรับผิดทางแพ่งในอันที่จะต้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์คืนแก่ผู้เสียหาย อันถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แต่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นหาได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่คดีแพ่งที่มีมูลความรับผิดมาจากการกระทำความผิดมูลฐาน 9 ฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และความผิดฐานเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้กล่าวในข้างต้นเท่านั้น ความผิดอาญาฐานอื่นๆ ที่เป็นการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดอันเข้าลักษณะเป็นการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็ถือได้ว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาทั้งสิ้น อันเป็นเหตุที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

6.3.4 กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ตามที่ได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ ดังนั้น นอกจากจะพิจารณาจากความเห็นของนักวิชาการแล้ว ยังต้องพิจารณาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วางบรรทัดฐานไว้ประกอบด้วย ซึ่งกรณีที่จะถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือคดีลักษณะใดเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั้นว่ามีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ เป็นคดีแพ่งที่มีผลฟ้องร้องมาจากการกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ หากมูลเหตุการณ์กระทำผิดอาญาใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดทางแพ่งด้วย จึงจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดอาญานั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ดังนั้น การพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีที่ไม่เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก็ย่อมพิจารณาจากคดีที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายแพ่งนั้นโดยมิได้อาศัยมูลความผิดทางอาญาเลย ซึ่งได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาได้พิพากษาไว้เป็นแนวทางในการศึกษา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7283/2541 วินิจฉัยว่า หากคดีอาญาเป็นเรื่องยกยกทรัพย์ แต่คดีแพ่งเป็นเรื่องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่เช่าซื้อ โดยอาศัยสัญญาเช่าซื้อ อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดฐานยกยก จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8032/2547 วินิจฉัยว่า หากคดีอาญาเป็นเรื่องยกยกทรัพย์ แต่คดีแพ่งเป็นเรื่องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ยืม โดยอาศัยมูลหนี้ในเรื่องยืม อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดทางอาญาในความผิดฐานยกยกทรัพย์ จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

แต่กรณีความผิดที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่มีวัตถุประสงค์คุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างฯ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 693/2530) คดีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3349/2533) การฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เพราะความผิดเหล่านี้รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เว้นแต่จะปรากฏว่าการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นจะก่อให้เกิดความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า คำอธิบายทางตำรากฎหมาย และจากคำพิพากษาศาลฎีกา ได้ให้คำนิยามความหมายของ “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา หรือการกระทำความผิดทางอาญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่ง หากคดีที่

ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายแพ่งโดยมิได้อาศัยมูลความผิดอาญาเลย ย่อมไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า “คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” ถือว่าสิทธิเรียกร้องที่มีผลมาจากคดีอาญาเป็นสาระสำคัญและการเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือมีผลมาจากการกระทำผิดทางอาญา

6.3.5 ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา

การฟ้องคดีแพ่งโดยทั่วไป ผู้มีอำนาจฟ้องคือผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 แต่สำหรับในคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 จึงให้พนักงานอัยการมีอำนาจเรียกคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไปแทนผู้เสียหาย ดังนั้น ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา จึงมีดังนี้⁴⁰

1) ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา หมายถึงผู้ที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่งอันอาจเสนอคดีต่อศาลในส่วนแพ่งได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ซึ่งหมายรวมถึงบุคคลอื่นซึ่งสืบสิทธิของบุคคลนั้น เช่น ทายาทหรือผู้จัดการมรดกด้วย จึงมีความหมายกว้างกว่าผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ซึ่งหมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5 และ 6 ไม่ได้หมายความรวมถึงทายาทของผู้จัดการมรดก ซึ่งมีใช้บุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5 และ 6 ด้วย ดังเช่น นายขาวเจตนาทำให้รถยนต์ของนายดำเสียหาย นอกจากการกระทำของนายขาวจะเป็นความผิดอาญาฐานทำให้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 แล้ว ยังถือว่าการกระทำของนายขาวเป็นการโต้แย้งสิทธิในทรัพย์สินของนายดำตามกฎหมายแพ่ง นายดำจึงอาจฟ้องต่อศาลในส่วนแพ่งเรียกร้องให้นายขาวชดเชยค่าเสียหายได้ด้วย นอกจากนี้หากก่อนที่นายดำจะยื่นฟ้องคดีในส่วนแพ่ง นายดำถึงแก่ความตาย นายหนึ่งซึ่งเป็นทายาทนายดำ หรือนายสองซึ่งเป็นผู้จัดการมรดกของนายดำอาจดำเนินการในทางแพ่งแทนนายดำได้ แม้ว่านายหนึ่งและนายสองจะไม่ใช่ผู้เสียหายในคดีอาญา

⁴⁰ จุลสิงห์ วสันตสิงห์ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2553 หน้า 282 – 283

2) พนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

โดยหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 แล้วผู้ที่มิอำนาจฟ้องคดีแพ่งจะต้องเป็นบุคคลผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง ฉะนั้นพนักงานอัยการไม่ใช่ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง จึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีในส่วนแพ่ง แต่ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาแทนผู้เสียหายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 จึงบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถเรียกคืนหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดใน 9 ลักษณะ แทนผู้เสียหายได้ ทั้งนี้เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และเป็นกรแบ่งเบาภาระของศาลและผู้เสียหาย

6.3.6 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ได้บัญญัติถึงเขตอำนาจศาลในการชำระคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ว่า “การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้” ตามปกติคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาถือว่าเป็นคดีแพ่ง ซึ่งโจทก์จะต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 2 แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ทางเลือกแก่โจทก์ที่จะฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา มีทั้งกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง และพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาแทนผู้เสียหาย ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแตกต่างกัน ดังนี้

1) กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีเอง อาจยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง

2) กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในการเรียกคืนหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไป จะต้องขอรวมไปยื่นคำฟ้องคดีอาญา หรือขอเพิ่มเติมมาในระหว่างพิจารณาคดีอาญา ดังนั้นจึงต้องฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

โดยหลักการแล้วการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 สามารถที่จะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นๆ ขอให้ศาลบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำนวนค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นทุนทรัพย์ในคดีส่วนแพ่งนั้นจะอยู่ในอำนาจของศาลแขวง หรือศาลจังหวัด หรือกลุ่มศาลอาญา อันได้แก่ ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญาธนบุรีหรือไม่ ก็ตาม ทั้งนี้เพราะต้องถือว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง กำหนดเขตอำนาจศาลเฉพาะกรณีผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไว้เป็นพิเศษแล้วทำให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณา

คดีอาญา หากอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติเรื่องเขตอำนาจศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 มาตรา 18 และมาตรา 19 วรรคสอง แต่อย่างไร ⁴¹

6.3.7 ค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา การที่โจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาจะต้องเสียค่าธรรมเนียมคดีส่วนแพ่งหรือไม่นั้น จะต้องแยกพิจารณาว่าเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์หรือผู้เสียหายเป็นโจทก์

1) คดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์

พนักงานอัยการซึ่งมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งรวมไปด้วย เฉพาะขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินอย่างเดียวกันโดยจำกัดคดีเฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินใน 9 ลักษณะที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 นั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคท้าย บัญญัติให้คำพิพากษาในส่วนที่เรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 บัญญัติว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ซึ่งมีคำร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินติดมากับฟ้องอาญามีให้เรียกค่าธรรมเนียม ดังนั้นพนักงานอัยการจึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามทุนทรัพย์ที่เรียกคืน รวมทั้งค่าธรรมเนียมอื่นดังเช่นคดีแพ่ง และมีผลถึงผู้เสียหายที่เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเพราะถือเอาฟ้องของพนักงานอัยการเป็นหลัก แต่ถ้าศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว โจทก์ร่วมอุทธรณ์ฝ่ายเดียวรวมถึงในคดีส่วนแพ่งด้วย ดังนั้นในส่วนคดีแพ่งโจทก์จะต้องเสียค่าธรรมเนียมดังคดีแพ่ง

นอกจากนี้ยังยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินคดีในส่วนแพ่งให้แก่ผู้เสียหายที่ร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ด้วย การยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลดังกล่าวไม่ค้ำประกันว่าผู้เสียหายจะเป็นคนยากจนหรือไม่ และศาลต้องยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในทุกกรณี เว้นแต่ในกรณีที่เห็นว่าผู้เสียหายเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควร หรือกรณีผู้เสียหายดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้เสียหายชำระค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่เฉพาะบางส่วนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ หากผู้เสียหายไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลให้ถือว่าเป็นการทิ้งฟ้องในคดีส่วนแพ่งนั้น

2) คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ สำหรับคดีที่ผู้เสียหายเรียกร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งติดมากับฟ้องคดีอาญา โดยผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี

⁴¹ ธานีศ เกศวพิทักษ์ หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงพิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย) 2551 หน้า 158

เองนั้น ผู้เสียหายจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลคดีแพ่งตามปกติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254

6.3.8 ขอบเขตการฟ้องเรียกร้องในทางแพ่ง

ในการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น โจทก์มีสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งในเรื่องใดได้บ้างนั้น แยกพิจารณาได้ดังนี้⁴²

1) กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง

ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องเรียกร้องตามสิทธิในกฎหมายแพ่งทุกกรณี เช่นเดียวกับการฟ้องคดีแพ่งธรรมดา กล่าวคือ นอกจากที่โจทก์จะเรียกขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญหายไปเนื่องจากการกระทำทางอาญาได้ทุกฐานความผิดแล้ว ยังสามารถเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ค่ารักษาพยาบาล กับขอให้จำเลยกระทำหรือละเว้นการกระทำ เช่น ในคดีหมิ่นประมาทนอกจากที่โจทก์จะขอให้จำเลยหยุดพิมพ์ข้อความเกี่ยวกับโจทก์แล้วยังมีสิทธิขอให้จำเลยลงข้อความขอมาโจทก์ในหนังสือพิมพ์ได้

2) กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องแทนผู้เสียหาย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้วางบทบัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญหายไปได้ โดยให้ขอมาพร้อมกับคำฟ้อง โดยมีเงื่อนไข ดังนี้

(1) มีสิทธิบังคับตามสิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายเฉพาะการขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญหายไปเนื่องจากการกระทำผิดในความผิด 9 ลักษณะ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 คดีความผิดฐาน ลักทรัพย์ วิวังทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก หนีงอ ก ยักยอก และรับของโจร แต่ความผิดฐานยักยอกให้รวมถึงความผิดฐานเข้าพนักงานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 631/2511) และต้องเป็นทรัพย์สินที่สูญหายไปเนื่องจากการกระทำที่ฟ้องร้องโดยตรง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 540/2542)

(2) ต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกทรัพย์สินคืนหรือให้ใช้ราคา แม้ว่า จะเป็นทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญหายไปเนื่องจากการกระทำผิดอาญาใน 9 ลักษณะดังกล่าวก็ตาม แต่ ต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกทรัพย์สินคืนหรือให้ใช้ราคาด้วย เช่น ถ้าผู้เสียหายกระทำการเพื่อชำระหนี้อันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ย่อมไม่อาจจะเรียกคืนทรัพย์สิน

⁴² จุลสิงห์ วสันตสิงห์ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2553 หน้า 289

ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 411 ดังนั้น พนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจเรียกทรัพย์หรือราคาแทนผู้เสียหายได้

(3) ในการเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหายนั้น พนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะใดระหว่างคดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคแรก ก็ได้

(4) คำพิพากษาในส่วนแพ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคสอง ดังนั้น แม้คำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์จะเกินอำนาจของศาลที่พิจารณาในคดีส่วนอาญา แต่พนักงานอัยการก็มีอำนาจขอได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แม้ทุนทรัพย์ที่เรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์จะเกินอำนาจของศาลที่พิจารณาในคดีส่วนอาญาก็ตาม ต่างจากในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ถ้าคดีส่วนแพ่งราคาทรัพย์คืนที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินอำนาจศาลที่พิจารณาคดีในส่วนอาญา ก็จะฟ้องคดีส่วนแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่ได้ ต้องฟ้องคดีส่วนแพ่งต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งนั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4419/2528)

(5) เมื่อศาลมีคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ผู้เสียหายย่อมเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายแล้ว ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาของศาลสามารถนำคำพิพากษาของศาลไปบังคับคดีเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ให้แก่ผู้เสียหายได้เลย โดยไม่ต้องไปยื่นฟ้องในคดีแพ่งใหม่อีก

(6) กรณีที่ทรัพย์ของผู้เสียหายเปลี่ยนแปลงสภาพไป ถือว่าไม่ใช่ทรัพย์ของผู้เสียหายที่สูญเสียไป จึงขอคืนไม่ได้ นอกจากขอให้ใช้ราคา

(7) หากมีความเสียหายอื่นๆ เกิดขึ้น พนักงานอัยการจะขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือขอให้จำเลยปฏิบัตินอกเหนือจากที่ขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ไม่ได้ ผู้เสียหายต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหาก

3) กรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญายื่นคำร้องต่อศาลขอค่าสินไหมทดแทนตาม
มาตรา 44/1

เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 นั้นบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์รวม 9 ประเภท เท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมใน

การเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขึ้นแก่ผู้เสียหาย ดังนั้น จึงได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ปรากฏตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 เพื่อให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องไปได้ เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียม สำหรับการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นการกำหนดสิทธิกรณีเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น⁴³

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ต้องการให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้อย่างครบถ้วน ไม่เฉพาะแต่การได้รับทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายคืนหรือใช้ราคาเท่านั้น โดยผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญา เพื่อให้ศาลพิจารณาไปพร้อมกับคดีอาญา คำร้องนี้ไม่เหมือนกับคำฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง เพราะมีแต่เพียงรายละเอียดของความเสียหายและค่าขอค่าสินไหมทดแทน ไม่อาจเพิ่มข้อหาอื่นนอกเหนือคำฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์ได้ โดยสภาพที่แท้จริงจึงมิใช่คำฟ้อง แต่เหตุที่กฎหมายให้ถือว่าคำร้องที่ขึ้นนั้นเป็นคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็เพื่อมิให้ผู้เสียหายเอาค่าสินไหมทดแทนจำนวนเดียวกัน ไปฟ้องร้องเป็นคดีอื่นอีกเท่านั้น คำร้องตามมาตรานี้จึงมีสถานะเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้องคดีอาญา ลักษณะของวิธีพิจารณาคำร้องที่กฎหมายกำหนดไว้ การแจ้งให้จำเลยทราบถึงคำร้องของผู้เสียหาย การยื่นคำให้การหรือการสืบพยาน จึงมีลักษณะคล้ายกับวิธีพิจารณาคดีอาญา เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับจึงต้องไม่ขัดต่อเจตนารมณ์และบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้เป็นพิเศษเหล่านี้⁴⁴

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักสำคัญคือ กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อขอให้ศาลบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการร้อง

⁴³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร วิทยุชน 2553 หน้า 121

⁴⁴ สำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 (การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา) โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ 2549 หน้า 20-21

ขอตามมาตรา 43 ได้ โดยไม่ต้องไปดำเนินคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเหล่านั้นเป็นอีกคดีหนึ่ง ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้⁴⁵

- (1) คดีอาญาพนักงานอัยการต้องเป็น โจทก์เท่านั้น
- (2) ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องมาตรานี้ต้องปรากฏว่าความเสียหายทางแพ่งนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หรือมีมูลเหตุมาจากการกระทำความผิดทางอาญา
- (3) คำว่า “ผู้เสียหาย” ตามมาตรานี้มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่าผู้เสียหายในมาตรา 2(4) ซึ่งรวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา 4,5,6
- (4) การยื่นคำร้องเข้าไปในคดีอาญาตามมาตรานี้ คดีอาญานั้นต้องเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ และผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต้องเป็นผู้เสียหายที่ปรากฏอยู่ในคำฟ้องของโจทก์เท่านั้น ส่วนคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็น โจทก์ฟ้องเอง ผู้เสียหายรายอื่นไม่อาจยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาดังกล่าวได้ แม้มูลกรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายเป็นมูลกรณีเดียวกัน
- (5) การยื่นคำร้องตามมาตรานี้ก็เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการขอเข้าเป็น โจทก์ร่วมในคดีอาญา ตามมาตรา 30 ดังนั้น ผู้เสียหายจึงนำสืบพยานได้เฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนว่ามีเพียงใด จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยไม่ได้
- (6) ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องตามมาตรานี้จะต้องมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยและสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะเหตุที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน
- (7) คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องตามมาตรานี้มีความหมายตรงกับคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438,215
- (8) หากศาลที่พิจารณาคดีอาญาเป็นศาลแขวง ผู้เสียหายก็ยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแขวงได้แม้ว่าจำนวนค่าสินไหมทดแทนจะมีทุนทรัพย์เกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาก็ตาม ถือว่ามาตรา 44/1 ที่แก้ไขใหม่นี้เป็นกฎหมายเฉพาะ เป็นข้อยกเว้นของมาตรา 17 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

⁴⁵ จุลสิงห์ วสันตสิงห์ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2553 หน้า 302 – 305

(9) ความเสียหายที่เป็นเหตุแห่งการเรียกค่าสินไหมทดแทนต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องร้องเท่านั้น ผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดที่ไม่ถูกฟ้องไม่ได้

(10) สำหรับระยะเวลาในการยื่นคำร้องตามมาตรา ๓๖ แยกออกเป็น 2 กรณี

ก. ในกรณีที่คดีนั้นต้องมีการสืบพยาน อาจเป็นกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือรับสารภาพแต่จะต้องมีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนที่ศาลจะเริ่มสืบพยานคดีนั้น การสืบพยานที่ว่านี้หมายถึงการสืบพยานตามปกติ ไม่หมายความรวมถึงการสืบพยานล่วงหน้า ดังนั้น แม้อคดีจะมีการสืบพยานล่วงหน้ามาแล้ว แต่ตราบใดที่ศาลยังไม่ได้เริ่มสืบพยานโจทก์ ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา ๓๖ ได้

ข. ในกรณีที่คดีนั้นไม่มีการสืบพยาน ซึ่งโดยปกติจะเป็นคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือมีคำพิพากษา

(11) หากยื่นคำร้องภายในกำหนดตามมาตรา 44/1 วรรคสอง ให้ถือว่าคำร้องเป็น “คำฟ้อง” และผู้เสียหายอยู่ในฐานะ โจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น การที่บัญญัติไว้เช่นนี้เพราะไม่ประสงค์จะให้ผู้เสียหายไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจำนวนเดียวกันนี้เป็นคดีแพ่งซ้ำซ้อนอีก ดังนั้น หากผู้เสียหายซึ่งได้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 นำคดีไปฟ้องยังศาลที่พิจารณาคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอีก ต้องถือว่าเป็นการฟ้องซ้อนหรือฟ้องซ้ำแล้วแต่กรณี

(12) เนื้อหาในคำร้องต้องแสดงรายละเอียดว่า การกระทำของจำเลยก่อให้เกิดความเสียหายอย่างไรบ้าง และจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องมีเพียงใด หากคำร้องไม่ชัดเจนศาลจะสั่งให้แก้ไขได้

(13) คำร้องทำได้แค่เพียงขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีคำขอประการอื่นที่ไม่ใช่คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมิได้ เช่น ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้ก่อนมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254(1) หรือมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำละเมิดต่อไป ตามมาตรา 254(2) ไม่ได้ หากผู้เสียหายประสงค์จะให้มีการใช้วิธีการชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จะต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งปกติ

(14) คำร้องของผู้เสียหายต้องไม่ขัด หรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กล่าวคือ ต้องยึดข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับฟ้องของพนักงานอัยการ เช่น หากพนักงานอัยการฟ้องว่าจำเลยขับรถโดยประมาท ผู้เสียหายจะไปกล่าวในคำร้องว่าจำเลยกระทำโดยเจตนาเพื่อเป็นฐานในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในจำนวนที่สูงสุดไม่ได้

(15) แม้คำสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคสอง จะครอบคลุมรวมถึงการคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นด้วยก็ตาม หากพนักงานอัยการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แล้ว ในคำร้องของผู้เสียหายซึ่งเรียกค่าสินไหมทดแทน จะเรียกทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินไปด้วยอีกไม่ได้ เพราะจะเป็นการซ้ำซ้อน แต่ถ้าเป็นความเสียหายอื่นนอกจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายสามารถเรียกได้

(16) เมื่อศาลได้รับคำร้องจากผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 แล้วให้ดำเนินการ ดังนี้

ก. ให้ศาลแจ้งให้จำเลยทราบถึงการมีคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา หากจำเลยให้การประการใดหรือไม่ประสงค์จะให้การให้ศาลบันทึกไว้ ถ้าหากจำเลยประสงค์จะทำคำให้การเป็นหนังสือให้ศาลกำหนดระยะเวลาขึ้นคำให้การตามที่เห็นสมควร และเมื่อพนักงานอัยการสืบพยานเสร็จศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบถึงค่าสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็น หรือศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไปก่อนแล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลังก็ได้ ตามมาตรา 44/2 วรรคแรก

ข. ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/2 เป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา 44/1 เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้อีกช่องทางหนึ่งนอกเหนือไปจากช่องทางที่ผู้เสียหายจะฟ้องเรียกร้องด้วยตนเองตามปกติเป็นอีกเรื่องหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 45 จึงมิได้เป็นบทบังคับให้ผู้เสียหายต้องใช้วิธีการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44/1 นี้เท่านั้น ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้เสียหายไม่ต้องเสียเวลาไปดำเนินคดีฟ้องร้องแยกต่างหากจากคดีอาญา ทั้งยังได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 253 อีกด้วย ซึ่งสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นี้ จำกัดแต่เฉพาะเพื่อเรียกเอาจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ดังนั้น ผู้เสียหายจะมีคำขอบังคับเรียกร้องเอาจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญามาด้วยไม่ได้⁴⁶

⁴⁶ สมชัย ทีมาอุตมากร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ภาค 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย) 2548 หน้า 361

บทที่ 3

การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของ ต่างประเทศ

เมื่อเราได้ทราบถึงการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทยแล้ว เพื่อให้การศึกษาวิเคราะห์ถึงสิทธิการเรียกการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาเป็นไปด้วยความครบถ้วน ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอกล่าวถึงการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศอันได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาของต่างประเทศว่ามีสิทธิ รูปแบบ วิธีการอย่างไรบ้าง ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาได้มากน้อยเพียงใด อันนำไปสู่ประเด็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาตามที่ผู้ศึกษามีความสนใจต่อไป ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประเทศอังกฤษ

สำหรับผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาของบุคคลอื่นในประเทศอังกฤษสามารถใช้สิทธิในการเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาแล้ว ผู้เสียหายยังสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ 2 วิธี คือ

1.1 การเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐผ่านทางโครงการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา (The Criminal Injuries Compensation Scheme: CICS) โดยผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องได้รับความเสียหายซึ่งเป็นผลมาจากความผิดอาญาร้ายแรง คำร้องขอต้องได้รับการไต่สวนจากเจ้าหน้าที่ และผู้เสียหายไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด เป็นต้น⁴⁷

1.2 การเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด ซึ่งมีในกระบวนการตัดสินคดีของศาล สามารถแบ่งได้ เป็น 2 ประเภท ได้แก่ Compensation Orders และ Restitution Orders ดังมีรายละเอียด ดังนี้

---

⁴⁷ Martin Wasik, Emmins on Sentencing, 4th ed (UK: Blackstone Press, 2001), p. 224 อ้างใน พัทธกรรณ์ ภูสุวรรณ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ สารนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 20

1.2.1 Compensation Orders มีลักษณะที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1) วัตถุประสงค์

ในปี 1975 Scarman LJ ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ที่กฎหมายอังกฤษกำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย (Compensation Orders) เนื่องจากการกระทำความผิดอาญามักมีความรับผิดชอบทางแพ่งรวมอยู่ด้วย การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีความสะดวกและวิธีการที่รวดเร็ว รวมทั้งลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่ง เมื่อมีวิธีการที่สามารถให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดถูกฟ้องดำเนินคดีและถูกศาลพิพากษาลงโทษ คดีนั้นย่อมมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อศาลอาญาแล้ว จึงเหมือนกับไม่จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เสียหายไปดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง โดยอย่างน้อยสามารถทำได้ในคดีที่ข้อเท็จจริงมีความชัดเจนและไม่ยุ่งยากสำหรับศาลอาญาที่จะมีคำสั่งสินไหมเกี่ยวกับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในเวลาเดียวกันกับการกำหนดโทษผู้กระทำผิด เนื่องจาก Compensation Orders เป็นการกำหนดโทษลำดับรอง (ancillary to sentence) และไม่เป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษ⁴⁸

2) ค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดเชย

สำหรับค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดเชย The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) มาตรา 130(1)(a) กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในความเสียหายใดๆ ที่เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายรวมถึงจิตใจ (Personal injury) ความสูญหาย (loss) หรือความเสียหาย (damage) อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิด โดยความเสียหายที่กระทบต่อร่างกายนั้นไม่เพียงเฉพาะความเสียหายที่เกิดแก่เนื้อตัวร่างกายเท่านั้น แต่รวมถึงความทุกข์ทรมาน ความเศร้าโศกและความวิตกกังวลอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดด้วย ส่วนความสูญหาย (loss) นั้น รวมถึงดอกเบี้ยซึ่งการคิดคำนวณดอกเบี้ยที่ได้รับนั้นจะคำนวณเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนจากการพลัดพรากที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดนั้นอาจมีได้ในกรณีที่บุคคลนั้นมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากการพลัดพรากตาม Fatal Accidents Act 1976 และจำนวนค่าสินไหมทดแทนตาม Compensation Order ไม่ควรเกินจำนวนที่กำหนดใน Fatal Accidents Act ทั้งนี้ตาม

⁴⁸ Martin Wasik, Emmins on Sentencing, 4th ed. (UK: Blackstone Press, 2001) p.244 อ้างในพัชราภรณ์ ภูสุวรรณ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ สารนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 21

The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 130(10) ส่วนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานศพ (funeral expenses) ผู้ใดที่ได้จ่ายค่าใช้จ่ายนั้นไปก็มีสิทธิเรียกร้องได้

3) การยื่นคำร้อง

กระบวนการที่ศาลจะมีคำสั่ง Compensation Order นั้น ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมาศาลและจัดทำคำร้องด้วยตนเอง ซึ่งโดยทั่วไปผู้เสียหายจะจัดทำคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน (Statement) ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจระบุถึงความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ต้องการ ส่วนสำนวนของ The Crown Prosecution Service (CPS) จะมีแบบฟอร์มที่มีจำนวนค่าสินไหมทดแทน ชื่อและที่อยู่ของผู้เรียกร้อง โดยแบบฟอร์มนี้จะยื่นต่อศาล ซึ่งผู้ฟ้องคดีจะร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง Compensation Order ในตอนท้ายของการสรุปข้อเท็จจริงของคดี (สันนิษฐานว่าจำเลยให้การรับสารภาพ) แต่หากจำเลยให้การปฏิเสธ หลักฐานที่เกี่ยวกับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะไม่ปรากฏในระหว่างการพิจารณาคดี เนื่องจากคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะมีเพียงกรณีที่มีการยอมรับผิด หรือมีข้อมูลต่อศาลที่เป็นการชัดเจนอย่างมากที่จะมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพส่วนมาก ผู้กระทำผิดมักจะยอมรับที่จะชดใช้ค่าเสียหาย และข้อโต้แย้งจะเป็นเรื่องความสามารถของผู้กระทำผิดในการจ่ายค่าสินไหมทดแทน⁴⁹

4) การมีคำสั่งคำร้องของศาล

ในการมีคำสั่งคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้น The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 130 (3) กำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายในทุกคดี และหากศาลไม่มีคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหาย ศาลต้องให้เหตุผลด้วย เช่น คำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายจะขัดต่อโทษที่จะกำหนดต่อผู้กระทำผิด หรือผู้กระทำผิดไม่มีทางที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้ หรือเนื่องจากความยุ่งยากของคดี ซึ่งผู้ที่ยื่นฟ้องคดีมีหน้าที่ในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลในการพิจารณาคัดสินในประเด็นเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทน อันจะเป็นประโยชน์ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนของศาลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่ง The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 130 (4) กำหนดให้ศาลมีดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามที่เห็นสมควร โดยพิจารณาจากหลักฐานและพยานที่ปรากฏจากจำเลยหรือผู้ฟ้องคดี แต่ในการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนสูงสุดนั้น The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 131 (1) ได้กำหนดจำนวนค่าสินไหม

⁴⁹ John Sprack, Emmins on Criminal Procedure, 9th edition. (Worcester :Blackstone Press Ltd., 2002) p.413 อ้างในพัชรกรรณ์ ภูสุวรรณ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ สารนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 23

ทดแทนสูงสุดที่ Magistrates' court จะมีคำสั่งในความผิดใดๆ คือไม่เกินจำนวน 5,000 ปอนด์ ต่อการชดใช้ค่าเสียหายในความผิดหนึ่ง แต่ไม่มีการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนสูงสุดทั้งหมดไว้ในกรณีหากมีการกระทำความผิดหลายความผิด ส่วน Crown Court นั้นไม่มีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนขั้นสูงสุดที่ศาลจะสั่งได้ไว้แต่อย่างใด สำหรับระยะเวลาในการกำหนดให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนนั้นศาลควรกำหนดระยะเวลาพอสมควร ทั้งนี้ The Magistrates' Association Guidelines (2000) ได้กำหนดว่า การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยปกติควรชดใช้ภายใน 12 เดือน หากจะมีการขยายระยะเวลาออกไป ศาลควรคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย

5) ผู้ที่ต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

สำหรับกรณีผู้ที่ต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนอกจากผู้กระทำความผิดที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว หากผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ศาลจะสั่งให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้จ่ายค่าสินไหมทดแทน⁵⁰ ทั้งนี้ตามที่ The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 137 (1)(a)(b) ได้บัญญัติไว้⁵¹ ส่วนกรณีคดีที่มีผู้ร่วมกระทำความผิด การกำหนดให้จ่ายค่าสินไหมทดแทนจะแตกต่างกันไปตามข้อเท็จจริงที่แต่ละคนมีส่วนในการกระทำความผิด

นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจาก Compensation Order แล้ว แต่ผู้เสียหายยังรู้สึกว่าการชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวยังไม่เต็มจำนวนความเสียหายที่ตนได้รับอย่างแท้จริงกฎหมายอังกฤษได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อ The Criminal

⁵⁰ Martin Wasik. .Emmins on Sentencing,4th ed.(UK:Blackstone Press,2001) p.248 อ้างในพัชราภรณ์ ภูสุวรรณี การเรียกจ่ายค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ สารนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 26

⁵¹ The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 137 (1)(a)(b) section 137 (1) Where-

(a) a child or young person (that is to say,any person aged under 18) is convicted of any offence for the commission of which a fine or costs may be imposed or a compensation order may be made, and

(b) the court is of the opinion that the case would best be met by the imposition of a fine or costs or the making of such an order,whether with or without any other punishment,

the court shall order that the fine,compensation or costs awarded be paid by the parent or guardian of the child or young person instead of by the child or young person himself,unless the court is satisfied-

Injuries Compensation Authority หรือฟองคดีต่อศาลแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหายก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ถึงสองครั้งหรือซ้ำซ้อนในค่าเสียหายจำนวนเดียวกัน ดังนั้น คำตัดสินในจำนวนค่าสินไหมทดแทนของศาลแพ่งจะเป็นค่าสินไหมทดแทนที่หักจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่ได้รับจาก Compensation Order แล้ว และเช่นเดียวกันกับกรณีคำตัดสินเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากโครงการของรัฐ (State scheme) หรือเงินที่ผู้เสียหายได้รับจากนโยบายการประกันภัย จะต้องหักออกจากจำนวนที่ผู้เสียหายได้รับจาก Compensation Order ด้วย

1.2.2 Restitutions Orders

หลักการพื้นฐานของ Restitutions Orders คือ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่ไม่ยุ่งยาก (Simple Compensation) โดยการให้ผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินที่ขโมยมาคืนให้แก่เจ้าของหรือผู้ที่มีสิทธิ์ ซึ่งมีหลักการตาม The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) มาตรา 148-149 ซึ่งกำหนดให้ศาลมีคำสั่ง Restitutions Orders แก่ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษในความผิดใดก็ตามที่เกี่ยวกับการลักทรัพย์ (theft) หรือผู้ที่ถูกลงโทษในความผิดฐานอื่นซึ่งความผิดนั้นพาดพิงถึงความผิดที่เกี่ยวกับการลักทรัพย์ตามมาตรา 148(1)(a) ซึ่งในคดีที่มีการพิจารณาเพื่อตัดสินความผิดของผู้กระทำความผิดตามมาตรา 148 นั้น ดีความโดยกว้าง คือ ไม่เพียงแต่ความผิดฐานลักทรัพย์เท่านั้น แต่รวมถึงความผิดทรัพย์ (Robbery) ลักทรัพย์ในเวลากลางคืนหรือในเคหสถาน (Burglary) กรร โขกทรัพย์ (Blackmail) และฉ้อ โกง (Deception) อื่นๆ ที่มีการลักทรัพย์เป็นองค์ประกอบ เช่น ปล้น

จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียกร้องให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายอังกฤษนั้น เป็นระบบที่กำหนดให้ศาลเป็นผู้สั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยตรงในลักษณะค่าเสียหายเบื้องต้น ผู้เสียหายที่ต้องการให้มีการชดใช้ค่าเสียหายไม่จำเป็นต้องดำเนินการเรียกร้องด้วยตนเอง โดยเพียงทำคำร้องยื่นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ และกระบวนการเรียกร้องให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ตำรวจหรือผู้ฟ้องคดี) เป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้น ระบบการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามกฎหมายของอังกฤษจึงเป็นระบบที่รัฐดำเนินการแทนผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายยังไม่ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจริง ระบบนี้เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีต่อศาลแพ่งเพื่อให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่ยังขาดอยู่ ที่น่าสนใจก็คือมีการบัญญัติสำหรับกรณีผู้ที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนอกจากผู้กระทำความผิดซึ่งหากผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ศาลอังกฤษจะสั่งให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้จ่ายค่าสินไหมทดแทน ทั้งนี้ตามที่ The Powers of Criminal Courts (Sentencing)

Act 2000 (PCCS Act 2000) section 137 (1)(a)(b) ได้บัญญัติไว้ ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสในการได้รับการเยียวยาค่าเสียหาย หรือค่าสินไหมทดแทน เพื่อเยียวยาเสมือนหนึ่งไม่มีการละเมิดเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ ผู้ปกครองเหล่านั้นมีความสามารถในการที่จะชำระเงิน หรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามที่ผู้เสียหายเรียกร้องได้

2. ประเทศฝรั่งเศส

เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่เป็นตัวแทนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสจัดอยู่ในระบบไต่สวน (Inquisitorial system) เป็นหลัก กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นผู้ที่ได้รับความเสียหายคือรัฐ เนื่องจากมีแนวคิดว่าการกระทำความผิดนั้นกระทบถึงผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม การฟ้องร้องคดีอาญาจึงตกเป็นภาระของรัฐแต่ผู้เดียว แม้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายจะเป็นความเสียหายโดยตรง ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง ต้องให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินคดี⁵² อันเป็นลักษณะการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ส่วนการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญานั้น นอกจากผู้เสียหายจะฟ้องร้องเรียกชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งโดยการดำเนินคดีตามกฎหมายแพ่งและวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว การเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสามารถทำได้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็ค่าเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือทางจิตใจที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรคสอง⁵³ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้ทำหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิต่างๆ ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75 ซึ่งได้แก่ การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิในการร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง (a civil party) เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล หรือผู้เสียหายอาจฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลโดยตรงหรือยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวน และหากผู้เสียหายใช้สิทธิร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง (a civil party) การมีทนายความ

⁵² อุทัย อาทิวะช สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส บทบัญญัติ เล่ม 61 ตอน 1 (มีนาคม 2548) หน้า 2

⁵³ Article 3 "... It may include all heads of damages, material as well bodily or moral, which flow from the acts that are the object of the prosecution"

ช่วยเหลือในการใช้สิทธิเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งนั้นผู้เสียหายต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง ยกเว้นกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal aid) หรืออยู่ภายใต้ความคุ้มครองของ legal protection insurance ซึ่งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นไปตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส พอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

2.1 กรณีผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายที่ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งมีสิทธิที่จะขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา โดยมีประเด็นคือ เรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาของผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดีอยู่นั้น โดยการร้องขอด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรยื่นต่อศาลหากมีการไต่สวนเบื้องต้น หรือระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้ ผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์จากกระบวนการพิจารณาคดีอาญามีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลและมีสิทธินำพยานมาสืบในศาลได้ แต่จะมีผลเฉพาะคดีส่วนแพ่ง ซึ่งในฝรั่งเศสผู้เสียหายส่วนใหญ่มักนิยมเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีการนี้ เนื่องจากการแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งนั้นศาลแพ่งจะหยุดการพิจารณารอให้คดีอาญามีคำตัดสินก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4 วรรคสอง นอกจากนั้นการดำเนินคดีแพ่งในฝรั่งเศสมีแนวโน้มว่าจะใช้ระยะเวลาอันยาวนาน เป็นภาระหนักและมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นหากเป็นไปได้ผู้เสียหายก็มักจะหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีแพ่ง⁵⁴

2.2 กรณีผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา

ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคสอง บัญญัติว่า “การดำเนินคดีอาญาเริ่มขึ้นได้โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งมาตรา 3 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการทำความผิดอาญาพร้อมกับคดีอาญาที่พิจารณาคดีอาญาได้⁵⁵ ฉะนั้นหากพนักงานอัยการยังไม่ฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายก็สามารถฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลโดยตรงเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการ

⁵⁴ Sheehan A.V.,Criminal Procedure in Scotland and France.:A comparative study, with particular emphasis on the role of the public prosecutor, (Edinburgh: Her Majesty’s Stationery Office, 1975) P.21.

⁵⁵ Article 3 “The civil action may be exercised at the same time as the public prosecution and before the same court.

It is admissible for any cause of damage, whether material, bodily or moral,which ensue from the actions prosecuted.”

กระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสกำหนดให้ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้โดยมีหลักเกณฑ์แยกพิจารณา ดังนี้

2.2.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง สำหรับผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายนั้นจะต้องเป็นผู้เสียหาย ซึ่งหลักเกณฑ์พิจารณาความเป็นผู้เสียหายในกฎหมายของฝรั่งเศสไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้⁵⁷

1) ต้องได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัวและโดยตรงจากการกระทำผิด ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 2 วรรคแรก บัญญัติว่าต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัวและโดยตรงจากการทำความผิด ตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายจากการฆ่าโดยเจตนาหรือประมาททำให้คนตาย หรือความรุนแรงโดยเจตนาหรือการได้รับบาดเจ็บโดยประมาท หรือบริษัท หรือห้างร้านนิติบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการทำความผิดฐานลักทรัพย์ ฐานยักยอก หรือฉ้อโกง เป็นต้น

2) ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่แตกต่างกับคำว่า “ผู้เสียหาย” ในประมวลกฎหมายของไทย ซึ่งโดยทั่วไปศาลฝรั่งเศสไม่ยึดหลักการที่ว่า “ผู้เสียหายต้องมาศาลด้วยมือที่สะอาด” (Nemo auditor suam propriam turpitudinem aiiegans) หรือหลักที่ว่าต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเหมือนเช่นศาลไทย กฎหมายฝรั่งเศสมีหลักการคือผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากคำสั่งของศาลอาญาได้ โดยมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาฝรั่งเศสในคดีผู้เข้าร่วมในการทะเลาะวิวาทกัน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า “ไม่มีกฎหมายใดที่ห้ามผู้กระทำผิดเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ร่วมทำความผิด”

อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของคำพิพากษาศาลฎีกาในระยะหลังได้ผ่อนคลายหลักการดังกล่าวพอสมควร โดยมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและศาลฎีกาบางคดีไม่ยอมรับคำฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งคดีที่ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการทำความผิดอยู่ด้วย เช่น คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ.1997 ซึ่งพิพากษาไม่รับคำร้องของผู้กระทำ ความผิดเรียกค่าสินไหมทดแทน โดยเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา สำหรับความผิดที่ผู้กระทำ ความผิดอ้างว่าตนได้กระทำไปเนื่องจากได้รับความกดดันจากบุคคลที่ใช้ตนให้ทำความผิดหรือคำพิพากษาศาลฎีกาเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2001 ซึ่งตัดสิน ไม่ยอมรับคำร้องทางแพ่งของ

⁵⁶ อุทัย อาทิวะ สัทธของเสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส บทบัญญัติ เล่ม 61 ตอน 1 (มีนาคม 2548) หน้า 17

⁵⁷ อุทัย อาทิวะ สัทธของเสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส บทบัญญัติ เล่ม 61 ตอน 1 (มีนาคม 2548) หน้า 19

ผู้เสียหายซึ่งให้เงินแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อจูงใจให้มีคำวินิจฉัยที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ฉะนั้น อาจกล่าวได้อีกนัยยะหนึ่งว่าศาลฝรั่งเศสพยายามจะตีความจำกัดขอบเขตของความเป็นผู้เสียหาย โดยนิตินัยในการเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน

ผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้นประสบปัญหาในกรณีที่มีผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลมีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกฎหมายฝรั่งเศสมีการปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มบุคคลโดยสหภาพวิชาชีพ สมาคม และนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนสามารถเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญาได้โดยการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเช่นเดียวกับผู้เสียหาย

2.2.2 วิธีการยื่นคำร้อง

เนื่องด้วยความคิดทางอาญาตามกฎหมายของฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งคดีแต่ละประเภทได้กำหนดวิธีการที่ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนยื่นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ⁵⁸

1) les contravention คือ คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือน และปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์ ซึ่งเป็นคดีไม่อุกฉกรรจ์ ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรง (Citation direct) โดยยื่นฟ้องต่อ Tribunal de police

2) les delit คือ คดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 2 เดือนขึ้นไปถึง 5 ปี และปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป ซึ่งเป็นคดีไม่อุกฉกรรจ์ ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรง (Citation direct) หรือผู้เสียหายอาจจะเลือกฟ้องต่อ Tribunal correctionnel หรือผู้พิพากษาไต่สวนก็ได้

3) les crimes คือ คดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 5 ปีขึ้นไปถึงจำคุกตลอดชีวิต ประหารชีวิต ซึ่งคดีประเภท crime ไม่สามารถทำ Citation direct ได้ กฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวน เรียกว่า planinte avec constitution de partie civile

2.2.3 กระบวนการพิจารณาคดี

เมื่อมี Citation direct ทำให้ศาลรับรู้ว่าจำเลยกระทำความผิดทางอาญา เนื่องจากสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายนั้นตั้งฐานจากการกระทำความผิดอาญา จึงเกิด action publique ขึ้น โดยมีผลทำให้พนักงานอัยการต้องเข้ามาในคดี เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในศาลอาญาผู้มีอำนาจดำเนินคดีได้แก่พนักงานอัยการ แม้ว่าพนักงานอัยการจะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินคดีอาญารื่องนั้นก็ตาม ส่วนศาลอาญาจะพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาข้อกล่าวหาในคดีอาญานั้นก่อนแล้ว เมื่อพนักงานอัยการได้เข้ามาในคดี โดยปกติพนักงาน

⁵⁸ ธีระพันธุ์ รัศมีทัต กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ.1958 กรุงเทพมหานคร 2541

อัยการจะได้รับบันทึกประวัติของผู้กระทำผิด ข้อมูลปฐมหลังและรายงานต่างๆ จากตำรวจ ซึ่งหากไม่มีรายงานต่างๆ ดังกล่าวจากตำรวจแล้ว พนักงานอัยการจะถือเอาจากการเตรียมคดีของฝ่ายผู้เสียหาย

การยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนนั้น ผู้เสียหายเพียงแต่ทำเป็นจดหมายที่มีรายละเอียดพอสมควรถึงผู้พิพากษาศาลไต่สวน เมื่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนได้รับคำร้องแล้วก็จะทำการไต่สวนคำร้องและแจ้งให้พนักงานอัยการทราบเพื่อให้ทำความเห็นเข้ามาในคดี⁵⁹ และกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายต้องวางเงินประกันตามที่ผู้พิพากษากำหนด หลังจากที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องกระบวนการสอบสวนเบื้องต้นจะเป็นอำนาจของศาลและพนักงานอัยการ ผู้เสียหายจะไม่มีส่วนในการสอบสวนคดี ผู้เสียหายอาจมาศาลเพื่อตอบคำถามและทนายความของผู้เสียหายมีสิทธิเข้าถึงสำนวนคดี (dossier) ของศาลไต่สวนได้ โดยผู้พิพากษาจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงกระบวนการสอบสวนในทุก 6 เดือน และศาลจะมีคำตัดสินให้ชดใช้ค่าเสียหาย (a discharge decision) ได้เมื่อผู้เสียหายไม่มีอคติที่จะฟ้องคดีด้วยความมั่งร้าย หรือไม่มีกรฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน เมื่อการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จสิ้น ศาลจะส่งคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหาย (a discharge order) ให้แก่ศาลตัดสินมีหมายเรียกให้คู่ความมาศาล มีการพิจารณาการโต้แย้งระหว่างคู่ความหรือทนายความและพนักงานอัยการ หลังจากนั้นศาลจะมีคำตัดสิน และผู้เสียหายมีสิทธิอุทธรณ์เฉพาะคำตัดสินของศาลที่เกี่ยวกับคดีแพ่ง⁶⁰

ส่วนการยื่นคำร้องต่อศาลตัดสิน ผู้เสียหายอาจยื่นก่อนการพิจารณาคดีหรือในระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้ โดยสามารถยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือผ่านทนายความหรือด้วยการส่งจดหมายลงทะเบียนหรือเป็นโทรสารก็ได้ ทั้งนี้คำร้องนั้นต้องร้องขอให้มีการคืนทรัพย์สินหรือชดใช้ค่าเสียหายพร้อมกับแนบเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าว ซึ่งเอกสารเหล่านี้จะแนบไปกับสำนวนคดีทันที นอกจากนั้นผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องด้วยตนเองโดยความเห็นชอบของพนักงานอัยการ หรือในระหว่างการไต่สวนคดีของตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจทำบันทึกคำร้องของผู้เสียหาย การยื่นคำร้องดังกล่าวข้างต้นผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมาศาล หากมีการโต้แย้งถึงสิทธิความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินที่มีการร้องขอให้คืนหรือศาลไม่อาจมีคำตัดสินได้จากคำร้องขอหรือจากเอกสารที่แนบมาในสำนวนได้ ศาลจะเลื่อนการพิจารณาเฉพาะคดีส่วนแพ่งออกไป

⁵⁹ จี๊ด เศรษฐบุตร หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา 2545 หน้า 22

⁶⁰ Sheehan A.V.,Criminal Procedure in Scotland and France.:A comparative study, with particular emphasis on the role of the public prosecutor, (Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office, 1975) P.66

เมื่อศาลทำการสืบพยานเสร็จแล้ว ผู้พิพากษาจะอ่านคำขอที่ยื่นมาตาม Code of Criminal Procedure Article 420-1 พนักงานอัยการแสดงความเห็น จำเลยให้การต่อสู้คดี หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นจะสั่งให้ผู้เสียหายเข้ามาในคดี และจะเลื่อนการพิจารณาในส่วนคดีแพ่งออกไป ตาม Code of Criminal Procedure Article 460-1 ในศาลลูกขุน (Cour d' Assies) ภายหลังจากที่ศาลมีคำตัดสินคดีอาญาแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิเสนอให้ศาลมีคำตัดสินในประเด็นค่าเสียหายทางแพ่งได้ ตาม Code of Criminal Procedure Article 371 เมื่อศาลได้รับคำร้องในประเด็นค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหาย (ซึ่งพนักงานอัยการเองก็มีสิทธิเช่นกันแต่ยังไม่ค่อยใช้) ศาลจะเลื่อนการพิจารณาคดีแล้วเรียกประชุมใหม่โดยไม่มีลูกขุน (with out the assistance of the jury) ศาลจะแต่งตั้งผู้พิพากษาจำนวน 1 คน เพื่อสอบสวนและทำรายงานในชั้นตอนนี้ และศาลจะเรียกให้มีการประชุมอีกครั้งเพื่อที่จะมีคำตัดสินในประเด็นค่าเสียหาย ซึ่งจำเลยอาจจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแม้ว่าคดีอาญาศาลจะได้พิพากษาปล่อยตัวจำเลยไป

สำหรับสิทธิของผู้เสียหายในการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะผู้เสียหายจะฟ้องที่ศาลอาญาเองหรือผู้เสียหายจะร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิเข้าร่วมในการพิจารณาคดี นำพยานมาสืบในศาล เสนอคำถามที่จะถามจำเลยและพยานบุคคล รวมถึงการอ้างพยานบุคคล เป็นต้น

2.2.4 การพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ผู้เสียหายจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเมื่อศาลเห็นว่า จำเลยได้ก่อความเสียหายขึ้น แม้ว่าในทางอาญาศาลจะได้พิพากษาปล่อยตัวจำเลยไป โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4-1 กำหนดว่า แม้ไม่มีความรับผิดชอบทางอาญาแต่อาจมีความรับผิดชอบทางแพ่ง หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบตามกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 หรือกฎหมายด้านความปลอดภัยของสังคม และในมาตรา 1384 ได้บัญญัติกรณีความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่สามไว้ ที่จำต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายใดๆ อันเกิดจากการกระทำของบุคคลที่เขาต้องรับผิดชอบเพื่อการนั้น ซึ่งบิดามารดาจำต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดของบุตรผู้เยาว์ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 1384 (4)(7) และศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายในทางทรัพย์สินหรือความเสียหายทางศีลธรรม ความเสียหายที่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาพึงได้รับชดใช้นั้นครอบคลุมถึงความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ เช่น การไร้ความสามารถชั่วคราวหรือถาวร ไม่ว่าจะบางส่วนหรือไร้สมรรถภาพโดยสิ้นเชิง การเสียไปซึ่งความช่วยเหลือทางการเงินซึ่งผู้เสียหายมีหน้าที่ต่อผู้ใกล้ชิด ค่าใช้จ่ายอันเกี่ยวเนื่องกับความเสียหาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่ายา ค่าเครื่องมือ และค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนสถานที่อยู่อาศัย การขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่สาม

และในกรณีที่ผู้เสียหายยังคงหมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ และค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินไม่ได้ด้วย ทั้งนี้การเสียหายดังกล่าวครอบคลุมไปถึงค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ความเจ็บปวดทางร่างกายและจิตใจที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา ความเสียหายจากการเสียโฉม ความเสียหายต่อสมรรถภาพทางเพศ และความเสียหายที่เกิดจากการขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายด้วย

ผลจากการที่ผู้เสียหายร้องขอให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญานั้น ถือได้ว่าเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะไปดำเนินคดีส่วนแพ่งอีกในภายหลัง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 5 กำหนดกรณีผู้เสียหายที่ฟ้องคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งแล้วห้ามร้องขอให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาอีก ซึ่งเป็นหลักการของ Resjudicata ที่จะเป็นการป้องกันไม่ให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาถึงสองครั้งทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งที่อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงเดียวกัน และยังเป็น การอนุญาตให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับประโยชน์จากความรวดเร็ว เครื่องมือที่มีอยู่แล้ว อำนาจในการสอบสวนของเจ้าหน้าที่และประโยชน์ด้านจิตวิทยาจากกระบวนการทางอาญาอีกด้วย ดังนั้น จึงไม่ถือได้ว่าเป็นการเสียประโยชน์อย่างร้ายแรงในการที่จะอนุญาตให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งเข้าร่วมในกระบวนการทางอาญา⁶¹

กล่าวโดยสรุป เมื่อผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอยู่นั้นได้ หรือผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีลักษณะไม่ยุ่งยากต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหาย ทั้งการส่งคำร้องโดยเป็นจดหมายลงทะเบียนหรือทางโทรสาร หรือกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้บันทึกคำร้อง อันเป็นการอำนวยความสะดวกในเบื้องต้นของการเริ่มต้นเพื่อการเรียกร้องให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา และเมื่อศาลสืบพยานเสร็จ ผู้พิพากษาจะพิจารณาคำร้องในคดีส่วนแพ่งซึ่งผู้เสียหายอาจไม่เข้ามาในการพิจารณาคดีก็ได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็น ดังนั้น การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามกฎหมายฝรั่งเศส นี้จะมีศาลและพนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทรับผิดชอบการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายเป็นหลัก นอกจากนั้นผู้เสียหายเองก็มีสิทธิในการพิจารณาคดีส่วนแพ่งด้วยเช่นกัน โดยมีสิทธินำพยานมาสืบในศาลได้ สิทธิที่จะเสนอคำถามที่จะถามจำเลยและพยานบุคคล เป็นต้น และการที่ผู้เสียหายร้องขอให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญานั้นถือได้ว่าเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะไปดำเนินคดีส่วนแพ่งอีกในภายหลัง ซึ่งเป็นหลักการของ Resjudicata ที่จะเป็นการ

⁶¹ Sheehan A.V., Criminal Procedure in Scotland and France.: A comparative study, with particular emphasis on the role of the public prosecutor, (Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office, 1975) P.23

ป้องกันไม่ให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาถึงสองครั้งทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งที่อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงเดียวกัน

3. ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ประเทศเยอรมันเป็นประเทศในภาคพื้นยุโรปที่มีระบบกฎหมายเป็นแบบประมวลกฎหมาย ซึ่งในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายนั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามักจะเป็นการดำเนินคดีที่ถูกผูกขาดโดยรัฐ โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม การดำเนินการทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นไปในลักษณะที่รัฐเป็นผู้จัดการดูแลเองทั้งหมด ดังนั้น ในคดีอาญาเอกชนที่ผู้เสียหายไม่ได้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีมากนัก ทั้งนี้เพราะว่ารัฐจะเป็นผู้ที่คอยปกป้องผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ที่อ่อนแอในการที่จะตอบโต้กับอาชญากรผู้กระทำความผิด เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขของสังคมโดยรวมเป็นสำคัญ แต่ถึงกระนั้นก็ตามประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายก็มิได้ละเลยการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเสียทีเดียว สำหรับกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยอรมันนั้น กล่าวได้ว่าได้เริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ.1980 โดยได้มีการถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในงานเขียนของ jung ในการประชุมของอาจารย์ผู้สอนกฎหมาย (Criminal Law Teachers' Convention) และในปี ค.ศ.1983 ได้มีการเสนอ “กฎหมายเพื่อการคุ้มครองที่ดีกว่าสำหรับผู้เสียหายในคดีข่มขืน” (Bill for Better Protection of Sexual Assault Victims) โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตย และต่อมาในการประชุมผู้พิพากษาครั้งที่ 55 ในปี ค.ศ.1984 ณ เมือง Humburg ได้มีการถกเถียงเกี่ยวกับสถานภาพของเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และในปี ค.ศ.1985 อัยการสูงสุดของสาธารณรัฐได้เสนอ “เค้าโครงกฎหมายฉบับแรกเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา” และในปี ค.ศ.1986 นายกรัฐมนตรี (Chancellor) แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ยื่นร่างกฎหมายเกี่ยวกับ “การปรับปรุงฐานะของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา” ต่อประธานาธิบดี ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้รับการรับรองโดยกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตยในที่สุดก็มีการบัญญัติเป็นกฎหมายเรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา” (Opferschutzgesetz Victim of Crime Protection Act) มีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 1 เมษายน ค.ศ.1987

3.1 วัตถุประสงค์และความสำคัญ (Zweck und Bedeutung)

กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา (Das Adhaesionsverfahren) มีพื้นฐานมาจากแนวคิดในเรื่องของข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกัน (Sachzusammenhang) ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อที่จะเป็นการหลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อนรวมทั้งคำวินิจฉัยของศาลที่อาจจะขัดแย้งกันได้ จึงควรที่จะกำหนดสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายของผู้เสียหายไว้ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา จากแนวคิดดังกล่าววาระของข้อเรียกร้องของผู้เสียหายที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยเร็วก็จะได้รับการพิจารณา⁶²

3.2 การยื่นคำร้อง

ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้มีการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดได้ก่อนที่จะดำเนินคดีในศาลแพ่ง และสามารถดำเนินคดีในศาลอาญาเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายได้ด้วย เรียกว่า Adhaesion Procedure ในประเทศเยอรมันผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายทั้งสำหรับความเสียหายทางทรัพย์สินทางร่างกาย รวมถึงความเสียหายทางศีลธรรมด้วย ซึ่งการชดเชยนี้ก็จะรวมถึงความเสียหายต่อความรู้สึก เช่น ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่น อันถือเป็นอาชญากรรมที่ขัดต่อศีลธรรม หญิงที่ถูกข่มขืนมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชย แม้ว่าไม่มีความเสียหายทางทรัพย์สินหรือทางร่างกาย เพราะเป็นการถูกทำร้ายในทางจิตใจ เสรีภาพ ซึ่งสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยนี้จะติดตัวผู้เสียหายไปตลอดชีวิต นอกจากนี้การชดเชยยังรวมถึงความเสียหายในทางอ้อมอีกด้วย เช่น ค่าทำศพ ค่าอุปการะผู้ซึ่งต้องพึ่งพาผู้ตายโดยผู้ตายมีหน้าที่ในการเลี้ยงดู ซึ่งอาจจ่ายเป็นเงินปีอันเป็นไปตามหลักการทดแทนความเสียหายต่อบุคคลที่สาม (Drittschadensersatz)

3.3 อกรพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน

การที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องสำหรับความเสียหายในทางทรัพย์สินที่เกิดขึ้นนอกจากความผิดอาญา ซึ่งศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาได้ไม่เกิน 1,000 มาร์กเยอรมัน หรือหากดำเนินการในศาลแขวงผู้เสียหายต้องแจ้งการดำเนินคดีโดยเร็วที่สุดพร้อมทั้งแจ้งข้อเท็จจริงเท่าที่เป็นไปได้ในการยื่นคำร้องในคดีอาญา โดยศาลจะไม่พิจารณาคำร้องให้มีการชดเชยใน 2 กรณี ดังต่อไปนี้

1) กรณีไม่พบความผิดของผู้ถูกกล่าวหา และไม่มีคำสั่งเพื่อความปลอดภัย หรือคำร้องไม่มีมูล

⁶² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน คุณภาพ เล่มที่ 2 ปีที่ 58 ประจำเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2554 หน้า 104

2) กรณีที่การพิจารณาคำร้องให้มีการชดใช้ค่าเสียหายจะทำให้คดีอาญายืดออกไป โดยเฉพาะคดีที่ไม่เหมาะสมที่จะดำเนินคดีในศาลอาญา หรือกรณีคำร้องไม่อาจยอมรับได้ เช่น การชดใช้นั้นขัดต่อการพิจารณา

หากคำร้องของผู้เสียหายมีมูล ศาลจะพิจารณาดัดสินคดีเพื่อพิสูจน์ถึงการกระทำ ความผิดอาญาของจำเลย ซึ่งการตัดสินคดีก็ไม่จำกัดอยู่บนพื้นฐานของคำร้องเท่านั้น ศาลจึงอาจตัดสินเพื่อความสงบและเพื่อความปลอดภัยได้ แต่ถ้าหากคำร้องขอให้มีการชดใช้ค่าเสียหายไม่เป็นที่ยอมรับ ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ไปพิจารณาที่ศาลอื่น สำหรับจำนวนค่าเสียหายที่ศาลจะกำหนดนั้น เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนด โดยพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พยานหลักฐาน ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สาเหตุที่แท้จริงของความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งการตัดสินใจของศาลจะต้องให้เหตุผลประกอบในคำพิพากษาคด้วย

ปัจจุบันในการที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับการชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดในเยอรมันเป็นปัญหาในลักษณะเดียวกันกับที่ได้เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ กล่าวคือ กระบวนการที่ผู้เสียหายจะได้มาซึ่งค่าชดใช้ความเสียหายนั้น ผู้เสียหายอาจจะต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งต่างหาก หรือในบางกรณีผู้กระทำความผิดก็ไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายได้ เนื่องจากยากจนหรือผู้เสียหายไม่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี⁶³ แม้ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันจะมีบทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบของบิดามารดาในการกระทำละเมิดของผู้เยาว์ในมาตรา 832 ซึ่งตรงกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 429 แต่ก็ยังมิได้มีบทบัญญัติในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการเรียกค่าเสียหายจากบุคคลอื่นได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เยาว์ การมีหลักประกันในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายดังเช่นหลายๆ ประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย

---

⁶³ Hans-Heiner Kuhne (1992) Victimology Basic Theoretical Concepts and Practical Implications, in Victimology and Victim's Rights, cd.P.90 อ้างใน นิติพัฒน์ เรืองวิวัฒน์ การยื่นคำร้องขอบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต หน้า 46

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงาน อัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณี เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่ถูกประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน โดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะร้องขอในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย นอกเหนือจากกรณีที่พนักงานอัยการอาจเรียกร้องแทนผู้เสียหายเฉพาะเรียกคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนตามมาตรา 43 โดยไม่ต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการแก้ไขข้อจำกัดของมาตรา 43 โดยมาตรา 44/1 เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้อีกช่องทางหนึ่งนอกเหนือไปจากช่องทางที่ผู้เสียหายจะฟ้องเรียกร้องด้วยตนเองตามปกติเป็นอีกเรื่องหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 45 จึงมิได้เป็นบทบังคับให้ผู้เสียหายต้องใช้วิธีการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44/1 นี้เท่านั้น ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้เสียหายไม่ต้องเสียเวลาไปดำเนินคดีฟ้องร้องแยกต่างหากจากคดีอาญา ทั้งยังได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 253 อีกด้วย แต่การใช้สิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้ก็ยังคงมีข้อจำกัดในการใช้สิทธิซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิเฉพาะเพื่อเรียกเอาจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ดังนั้น ผู้เสียหายจะมีคำขอบังคับเรียกร้องเอาจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญามาด้วยไม่ได้⁶⁴ เพราะจะเป็นการจัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งบุคคลอื่นที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติให้จำต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่จำเลยในคดีอาญานั้นเป็นผู้ก่อขึ้น พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาด้วย และบุคคลเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการที่จะชำระค่าสินไหมทดแทนมากกว่าตัวของจำเลยที่พนักงานอัยการได้ฟ้องต่อศาลนั้น ซึ่งบางครั้งเป็นเพียง

⁶⁴ สมชัย ฑิตมากร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ภาค 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย) 2548 หน้า 361

ผู้เยาว์ หรือลูกจ้างซึ่งมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้เลย และไม่อาจที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เสียหายได้ ทำให้ผู้เสียหายจำต้องกลับไปใช้สิทธิในการฟ้องคดีเองตามมาตรา 45 ตกเป็นภาระของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะต้องดำเนินการเองซึ่งมีค่าใช้จ่ายมาก เช่น ค่าจ้างทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้วในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนยังมีความยากลำบากเป็นอย่างยิ่งหากเมื่อสุดท้ายแล้วถึงศาลจะมีคำพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตามคำพิงแล้วก็ตาม ก็ย่อมสังเกตเห็นได้ว่าจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้นย่อมไม่มีความสามารถในการชดใช้ค่าเสียหายอย่างแน่นอน ส่งผลให้การใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญาในลักษณะคดีดังกล่าวจึงไม่อาจได้รับประโยชน์จากมาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมแต่อย่างใด และด้วยเหตุข้อจำกัดนี้เองทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจวิเคราะห์ปัญหาการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ให้สามารถใช้สิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา แต่มีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมูลละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์และเป็นจำเลยในคดีอาญาได้ก่อขึ้นได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว ดังมีประเด็นดังนี้

1. วิเคราะห์หลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามหลักสากล

สำหรับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และเป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับการดำเนินคดีอาญา ทั้งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง แต่ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

เดิมการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ วิวังทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ นื้อโกง ยักยอก และรับของโจร และค่าสินไหมทดแทนที่เรียกได้ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือไช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้าย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เท่านั้น หากเป็นการกระทำความผิดฐานอื่น เช่น ความผิดฐานฆ่า ข่มขืนกระทำชำเรา หรือทำร้ายร่างกาย หรือแม้จะเป็นความผิดใน 9 ฐานความผิดดังกล่าว ถ้าผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างอื่นด้วย เช่น ได้รับความอันตรายแก่กายหรือจิตใจ กรณีเหล่านี้ผู้เสียหายก็ไม่อาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่รัฐเป็นโจทก์ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง โดยเสียค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งก่อให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย และเพื่อเป็นการแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวจึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ซึ่งได้เพิ่มหลักการใหม่ โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้าไปในคดีที่รัฐหรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยใช้วิธีพิจารณาที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมและไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ทั้งยังส่งผลให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียว โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องกันใหม่ อันเป็นการลดภาระของกลุ่มความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่สำคัญคือการการเพิ่มช่องทางให้ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้มีความกว้างขวางทั้งฐานความผิด และเหตุความเสียหาย อันเป็นการแก้ไขข้อจำกัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 จึงเป็นบทบัญญัติที่มีหลักการที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นการเพิ่มช่องทางเลือกให้แก่ผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เป็นการลดภาระของผู้เสียหาย ทำให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย รวดเร็ว ยิ่งขึ้น

สำหรับหลักสากลอันเป็นมาตรฐานสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) นั้น ได้มีปฎิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจ

โดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) วางมาตรฐานสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ไว้ดังนี้

ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 4 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 4) ได้กำหนดมาตรฐานสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ดังนี้

“เหยื่อควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา (compassion) และเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) มีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Harm) ซึ่งถูกบัญญัติโดยกฎหมายของชาติเพื่อบรรเทาความเจ็บปวดที่เหยื่อได้รับ”

“Victims should be treated with compassion and respect for their dignity. They are entitled to access to the mechanisms of justice and to prompt redress, as provided for by national legislation, for the harm that they have suffered.”

จากมาตรฐานตามมาตรา 4 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้เสียหายในคดีอาญาจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทุกกระบวนการของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในหลายๆ ประเทศได้มีการจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาสำหรับเจ้าพนักงานของรัฐในองค์กรต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเป็นการกำหนดความเหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย หรือในบางประเทศได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิของเหยื่อ หรือกฎบัตรแห่งสิทธิของเหยื่อ อีกทั้งในหลายๆ ประเทศได้กำลังปฏิรูปการบริหารงานยุติธรรมให้มีกลไกที่หลากหลายในการที่จะอำนวยความสะดวกและแก้ไขเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรม เพื่อจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการให้ผู้เสียหายมีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายและได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้โดยง่ายอันจะเป็นการบรรเทาความเสียหายที่ได้รับได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 5 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 5) ได้กำหนดมาตรฐานสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ดังนี้

“จำเป็นที่กลไกตุลาการและกลไกการบริหารควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้เหยื่อสามารถได้รับการเยียวยา (Redress) ผ่านการดำเนินการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยความรวดเร็ว (Expeditious) เป็นธรรม (Fair) ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก (Inexpensive) และ

สามารถเข้าถึงได้ (Accessible) อีกทั้งเหยื่อควรได้รับการแจ้ง (Informed) ให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาโดยผ่านกลไกนั้น”

“Judicial and administrative mechanisms should be established and strengthened where necessary to enable victims to obtain redress through formal or informal procedures that are expeditious, fair, inexpensive and accessible. Victims should be informed of their rights in seeking redress through such mechanisms.”

จากหลักมาตรฐานมาตรา 5 ดังกล่าวผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมควรได้รับโอกาสในการที่จะเลือกดำเนินคดีทั้งที่เป็นคดีอาญา คดีปกครอง คดีแพ่ง หรือการดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการรูปแบบต่างๆ ซึ่งหลายๆ ประเทศผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายในทางแพ่งโดยการฟ้องเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เช่น การดำเนินคดีที่เรียกว่า “Partie Civile” ในประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส หรือการดำเนินคดีที่เรียกว่า “adhesion” ในประเทศที่ใช้ระบบดำเนินคดีเช่นเดียวกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นต้น อันจะทำให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่รวดเร็ว เป็นธรรม และโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก อันเป็นหลักมาตรฐานสากลที่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมควรได้รับ

เมื่อพิจารณาหลักมาตรฐานสากลที่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่อในการได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว จะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ตามมาตรา 44/1 นี้กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนส่วนที่พนักงานอัยการไม่อาจเรียกได้ตามมาตรา 43 ให้สามารถเรียกได้ ซึ่งเดิมผู้เสียหายถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ น้อโกง ชักยอก และรับของโจร และค่าสินไหมทดแทนที่เรียกได้ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หากเป็นการกระทำความผิดฐานอื่น เช่น ความผิดฐานฆ่า ข่มขืนกระทำชำเรา หรือทำร้ายร่างกาย หรือแม้จะเป็นความผิดใน 9 ฐานความผิดดังกล่าว ถ้าผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างอื่นด้วย เช่น ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ กรณีเหล่านี้ก็ไม่อาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่รัฐเป็นโจทก์ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง โดยเสียค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งก่อให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการเยียวยายังคงถูกจำกัดสิทธิอยู่ เพราะมีการจำกัดฐาน

ความผิดที่สามารถเรียกได้ อีกทั้งยังจำกัดให้เรียกได้เฉพาะการได้รับทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายหรือชดใช้ราคาเท่านั้น อันเป็นการไม่สอดคล้องกับปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) การที่ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ที่ได้เพิ่มหลักการใหม่ โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้าไปในคดีที่รัฐหรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยมีเจตนารมณ์ที่สำคัญคือการเพิ่มช่องทางให้ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้มีความกว้างขวางทั้งฐานความผิด และเหตุความเสียหาย อันเป็นการแก้ไขข้อจำกัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น ไม่ต้องถูกจำกัดในเรื่องของฐานความผิด และสิทธิของพนักงานอัยการในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามหลักสากลที่บัญญัติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ที่ได้กำหนดมาตรฐานไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 5

2. วิเคราะห์สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และตามหลักสากล

สำหรับสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 44/1 มีหลักการสำคัญโดยสรุปคือ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ ซึ่งเป็นหลักการที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548

โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ⁶⁵ “เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขึ้นให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องไปได้เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์ที่ต้องการให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้อย่างครบถ้วน ไม่เฉพาะแต่การได้รับทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายคืนหรือใช้ราคาเท่านั้น⁶⁶ จะเห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่เป็นการให้สิทธิของผู้เสียหายที่สามารถให้ได้รับการชดเชยความเสียหายโดยจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด และค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนก็สามารถเรียกได้กว้างขวางมากขึ้น มิได้ถูกจำกัดเพียงการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนเท่านั้น แต่ก็ยังมีได้มีบทบัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถเรียกจากบุคคลอื่นได้

สำหรับหลักการสากลอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดนั้น ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 8 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 8) ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำการได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดไว้ ดังนี้

“ผู้กระทำผิด หรือบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขาต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท ซึ่งการชดเชยเช่นนั้นต้องรวมถึงการคืนทรัพย์สิน หรือมูลค่าของความเสียหาย หรือความสูญเสีย รวมถึงชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ได้

⁶⁵ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 127 ก วันที่ 30 ธันวาคม 2548

⁶⁶ สำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 (การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา) โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ 2549 หน้า 20

จ่ายไปอันเนื่องจากการตกเป็นเหยื่อ รวมถึงการจัดให้มีการช่วยเหลือแก่เหยื่อ และการชดเชยสิทธิที่เสียไป”

“Offenders or third parties responsible for their behavior should, where appropriate, make fair restitution to victims, their families or dependants. Such restitution should include the return of property or payment for the harm or loss suffered, reimbursement of expenses incurred as a result of the victimization, the provision of services and the restoration of rights”

เมื่อพิจารณาจากมาตรฐานขั้นต่ำการได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด ตาม ปฎิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) แล้วจะเห็นได้ว่านอกจากตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลยที่ต้องชดเชยค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท แล้ว ที่น่าสนใจก็คือ ปฎิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ยังได้กำหนดให้บุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ในการที่จะต้องชดเชยค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท เช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด ซึ่งหลักการนี้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ ซึ่งบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดนี้ เช่น บิดามารดา ที่มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ และให้การศึกษา ซึ่งความรับผิดชอบของบิดามารดาในมูลละเมิดที่ผู้เยาว์ที่เป็นผู้กระทำได้ก่อนนั้นมีบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ในเรื่องความรับผิดชอบของบิดามารดาเพื่อละเมิดของบุตรผู้เยาว์ โดยมีพื้นฐานความคิดที่ว่ากรณีที่บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายและมีอำนาจปกครองเหนือบุตรจึงต้องร่วมรับผิดชอบในการที่บุตรผู้เยาว์ไปทำละเมิด แม้มิได้มีความผิดหรือมิได้ทำละเมิดโดยตรง เพราะกฎหมายสันนิษฐานเป็นเบื้องต้นก่อนว่าบิดามารดานั้นบกพร่องในหน้าที่อบรมสั่งสอน ที่เรียกกันว่ามี *cupa in educando* แต่ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นนั้นเป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาดเพราะกฎหมายเปิดโอกาสให้บิดามารดาพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานได้ ด้วยเหตุที่ว่าสภาพความเป็นจริงแม้บิดามารดาจะอบรมสั่งสอนบุตรเป็นอย่างดีแล้ว บุตรก็อาจไปทำละเมิดก่อความเสียหายกับคนอื่นได้ การทำละเมิดของบุตรจึงกล่าวไม่ได้ว่าเพราะบิดามารดาหย่อนการอบรม หรือในปัจจุบันบุตรอาจไม่ได้อยู่กับบิดามารดาตลอดเวลา ซึ่งความรับผิดชอบมีลักษณะเป็นความรับผิดชอบโดยอ้อม (indirect responsibility)

จะเห็นได้ว่า ปฎิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and

Abuse of Power 1985) ได้กำหนดให้บุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย จำนวน 2 ประเภท คือ

- 1) ผู้กระทำความผิด หรือจำเลย
- 2) บุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด หรือบุคคลอื่นที่มีความรับผิดชอบในผลแห่งมูลละเมิดที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้น

จากหลักสากลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายนอกจากจะมีสิทธิเรียกจากผู้กระทำความผิดหรือจำเลยแล้ว ผู้เสียหายยังมีสิทธิเรียกได้จากบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรือบุคคลอื่นที่มีความรับผิดชอบในผลแห่งมูลละเมิดที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้น อันเป็นมาตรฐานสากลที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายกว้างขวางมากกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่ถูกจำกัดสิทธิของผู้เสียหายให้มีสิทธิเรียกได้จากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น ผู้เสียหายไม่อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาได้ แม้บุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญานั้นจะมีความรับผิดชอบในผลแห่งมูลละเมิดที่จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ซึ่งการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จำกัดสิทธิของผู้เสียหายให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้จากจำเลยหรือผู้กระทำความผิดเพียงคนเดียวเท่านั้นจึงยังเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักสากลที่กำหนดมาตรฐานสิทธิของผู้เสียหายไว้แต่อย่างใด

3. วิเคราะห์ปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดจากบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลย

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยไม่ต้องนำคดีไปฟ้องทางแพ่งเป็นคดีเรื่องใหม่อีก รวมถึงการไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากจำเลยได้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น อันเป็นการเพิ่มช่องทางให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้มีความกว้างขวางทั้งฐานความผิด และเหตุความเสียหาย อันเป็นการแก้ไขข้อจำกัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แต่กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่นี้ก็ยังคงมีข้อจำกัดในกรณีบุคคลอื่นที่มีได้ร่วมกระทำความผิดทางอาญากับจำเลยที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องต่อศาล แต่บุคคลอื่นนั้นมีความรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่จำเลยในคดีอาญาได้

ก่อนขึ้นและจำต้องรับผิดชอบในทางแพ่งร่วมกับจำเลยที่พนักงานอัยการฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา อันมีแนวความคิดมาจากการที่จะให้มีบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์บางประการกับผู้กระทำละเมิดมาเป็นผู้รับผิดชอบหรือแทนผู้กระทำละเมิด เรียกว่าหลักความรับผิดชอบ โดยไม่ต้องมีความผิด Objective Responsibility หรือความรับผิดชอบบนข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ทำให้ผู้ที่ไม่ได้ทำละเมิดต้องมาร่วมรับผิดชอบด้วย ซึ่งผู้เสียหายไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ ทำให้สิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นี้ ถูกจำกัดแต่เฉพาะเพื่อเรียกเอาจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีคำขอบังคับเรียกร้องเอาจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญามาด้วยไม่ได้

กรณีผู้ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำความผิดนี้ หากผู้เสียหายประสงค์จะให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมรับผิดชอบไม่สามารถเรียกเข้ามาในคดีอาญาได้เพราะเป็นบุคคลภายนอกคดี และเป็นปัญหาในการใช้สิทธิของผู้เสียหาย เพราะผู้กระทำความผิดทางอาญาที่เป็นลูกจ้าง หรือผู้เยาว์มักไม่มีทรัพย์สินเพียงพอชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย แต่บุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบจำเลย เช่น นายจ้าง บิดามารดา เป็นต้น ซึ่งมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจและอยู่ในฐานะที่จะแบกรับภาระชดเชยความเสียหายได้ จึงไม่ควรให้ผู้เสียหายต้องเสียสิทธิในการได้รับประโยชน์ตามมาตรา 44/1 อันเป็นกฎหมายที่ให้สิทธิผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนได้โดยสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมเพราะเหตุผลเพียงจำเลยไม่สามารถชดเชยเยียวยาให้ได้ การที่ตามมาตรา 44/1 วรรคสาม บัญญัติไม่เปิดช่องให้ผู้เสียหายมีคำขอประการอื่นที่มีคำขอบังคับให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายจึงไม่สามารถเรียกบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยในคดีอาญาเข้าร่วมรับผิดชอบด้วย และแม้ในคดีแพ่งจะได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการร้องสอดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถนำมาใช้ในกรณีนี้ได้ เพราะมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ และขัดต่อเจตนารมณ์ของมาตรา 44/1 เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 อาจทำให้บุคคลภายนอกหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับการเยียวยาชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนความเสียหายที่ตนได้รับ⁶⁷ และหากผู้เสียหายซึ่งได้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 นำคดีไปฟ้องยังศาลที่พิจารณาคดี

⁶⁷ ชาญพงศ์สัมพันธ์ จันทร์ดอก การดำเนินคดีเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย.เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 11 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2556 หน้า 17

แพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอีก ต้องถือว่าเป็นการฟ้องซ้อนหรือฟ้องซ้ำแล้วแต่กรณี⁶⁸ ทำให้ผู้เสียหายไม่อาจได้รับประโยชน์ใดๆ จากการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 44/1 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่สำคัญที่เพิ่มช่องทางเลือกในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายให้สามารถใช้สิทธิได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ให้ได้รับการเยียวยาที่รวดเร็วและเป็นธรรมแต่อย่างใด ทำให้ต้องกลับไปใช้สิทธิในการฟ้องคดีแพ่งเอง และต้องเสียเงินค่าจ้างทนายความ ค่าขึ้นศาล เป็นภาระต่อผู้เสียหาย เช่นเดิม ดังนั้น หากผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล แต่บุคคลนั้นจำต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดที่จำเลยในคดีอาญาเป็นผู้ก่อตามหลักความรับผิดชอบทางแพ่ง ก็จะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย เกิดความสะดวก รวดเร็ว ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาค่าเสียหายที่รวดเร็วยิ่งขึ้น ไม่เป็นภาระแก่ผู้เสียหาย สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และสอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีละเมิด ที่มีแนวคิดว่าผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้เยาว์หากผู้เยาว์กระทำละเมิด บิดามารดาที่ต้องร่วมรับผิดชอบเพราะถือว่าบกพร่องต่อหน้าที่เป็นเหตุให้ผู้เยาว์ที่อยู่ในความดูแลไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเรื่องความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious liability) แม้ว่าตนเองไม่ได้ทำละเมิดก็ตาม แต่มีความสัมพันธ์กับผู้เยาว์ที่กระทำละเมิด โดยเป็นบิดามารดา กฎหมายจึงถือว่าบุคคลที่สมควรที่จะต้องระมัดระวังมิให้ก่อให้เกิดความเสียหายจากผู้ที่ตนดูแลอยู่ซึ่งก็คือบิดามารดา กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับผู้เยาว์ซึ่งจะเลขต่อหน้าที่ดังกล่าวเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นย่อมต้องรับผิดชอบกับผู้เยาว์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความรับผิดชอบละเมิดที่ว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นต้องมีการชดเชยเยียวยา และสอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)

สำหรับในต่างประเทศนั้น ที่น่าสนใจคือ ประเทศอังกฤษ ซึ่งกำหนดให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน สามารถใช้สิทธิได้ 2 ช่องทาง คือ การเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐผ่านทางโครงการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา (The Criminal Injuries Compensation Scheme: CICS) การเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด อันได้แก่ การชดเชยค่าสินไหมทดแทนตาม Compensation Orders และการคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไปอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิด Restitution Orders ซึ่งการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดในการขอให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม Compensation Orders นั้นมีวัตถุประสงค์ที่กฎหมายอังกฤษกำหนดให้ศาลมี

⁶⁸ จุลสิงห์ วสันตสิงห์ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2552 หน้า 303

คำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดอาญามักมีความรับผิดชอบร่วมกันอยู่ด้วย การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีความสะดวก และวิธีการที่รวดเร็ว รวมทั้งลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่ง เมื่อมีวิธีการที่สามารถให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ ในกรณีที่ผู้กระทำผิดถูกฟ้องดำเนินคดีและถูกศาลพิพากษาลงโทษ คดีนั้นย่อมมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อศาลอาญาแล้ว จึงเหมือนกับไม่จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เสียหายไปดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง สำหรับการเรียกร้องให้ศาลมีคำสั่ง Compensation Order นั้น ผู้เสียหายไม่จำเป็นที่จะต้องมาศาลและจัดทำคำร้องด้วยตนเอง โดยทั่วไปแล้วผู้เสียหายจะจัดทำคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน (statement) ขึ้นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจระบุถึงความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ต้องการ สำหรับค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้ The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) มาตรา 130(1)(a) กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในความเสียหายใดๆ ที่เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายรวมถึงจิตใจ (Personal injury) ความสูญหาย (loss) หรือความเสียหาย (damage) อันเป็นผลมาจากการกระทำผิดที่น่าสนใจก็คือ กรณีที่ต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนอกจากผู้กระทำความผิดที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว หากผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ศาลอังกฤษจะสั่งให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้จ่ายค่าสินไหมทดแทน ทั้งนี้ตามที่ The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 137 (1)(a)(b) ได้บัญญัติไว้

“The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 137 (1)(a)(b)

section 137 (1) Where-

(a) a child or young person (that is to say, any person aged under 18) is convicted of any offence for the commission of which a fine or costs may be imposed or a compensation order may be made, and

(b) the court is of the opinion that the case would best be met by the imposition of a fine or costs or the making of such an order, whether with or without any other punishment, the court shall order that the fine, compensation or costs awarded be paid by the parent or guardian of the child or young person instead of by the child or young person himself, unless the court is satisfied-”

ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการให้ได้รับการเยียวยาค่าสินไหมทดแทนด้วยความรวดเร็ว ทั้งจากตัวผู้กระทำความผิดและทั้งจากบุคคลอื่นที่มีความรับผิดชอบในผลแห่งมูลละเมิดที่เด็กหรือผู้เยาว์เป็นผู้ก่อ ซึ่งศาลอังกฤษจะสั่งให้พ่อแม่ผู้ปกครอง รับผิดชอบในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย อันเป็นหลักประกันการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย และเป็นกระบวนการที่ทำให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายเกิดความสะดวก รวดเร็ว ลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เสียหายในการที่จะต้องไปดำเนินคดีฟ้องเอง สอดคล้องกับหลักปณิธานว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 8 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 8) ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่ให้ผู้กระทำความผิด หรือบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขา ต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท

สำหรับประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมัน ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มระบบกฎหมาย Civil Law ก็มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องของการใช้สิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเช่นเดียวกัน โดยประเทศฝรั่งเศสนั้นผู้เสียหายจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้ก่อความเสียหายขึ้น แม้ว่าในทางอาญาศาลจะได้พิพากษาปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4-1 กำหนดว่า แม้ไม่มีความรับผิดชอบทางอาญาแต่อาจมีความรับผิดชอบทางแพ่ง หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบตามกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 หรือกฎหมายด้านความปลอดภัยของสังคม และในมาตรา 1384 ได้บัญญัติกรณีความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่สามไว้ ที่จำต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายใดๆ อันเกิดจากการกระทำของบุคคลที่เข้าต้องรับผิดชอบเพื่อการนั้น ซึ่งบิดามารดาจำต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดของบุตรผู้เยาว์ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 1384 (4)(7) แต่กฎหมายฝรั่งเศสก็มีได้มีการบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้บิดามารดารับผิดชอบต่อค่าสินไหมทดแทนดังเช่นกฎหมายอังกฤษ แม้จะมีความรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดของบุตรผู้เยาว์ตามกฎหมายแพ่งก็ตาม

สำหรับประเทศเยอรมันนั้น ก็ได้มีบทบัญญัติกฎหมายให้สิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการพิพากษาสั่งให้บิดามารดาที่มีใช้จำเลยในคดีอาญาแต่มีความรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้เยาว์ให้ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนแม้บิดามารดาจะมีความรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้เยาว์ตามกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 832 ก็ตาม ทำให้ในปัจจุบันการที่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดในประเทศเยอรมันเป็นปัญหาในลักษณะเดียวกันกับที่ได้เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ กล่าวคือ กระบวนการที่ผู้เสียหายจะได้มาซึ่งค่าชดใช้ความ

เสียหายนั้น ผู้เสียหายอาจจะต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งต่างหาก หรือในบางกรณี ผู้กระทำผิดก็ไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายได้ เนื่องจากยากจนหรือผู้เสียหายไม่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี⁶⁹ แม้ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันจะมีบทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบของบิดามารดาในการกระทำละเมิดของผู้เยาว์ในมาตรา 832 ซึ่งตรงกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 429 แต่ก็ยังมีได้มีบทบัญญัติในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการเรียกค่าเสียหายจากบุคคลอื่นได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เยาว์ การมีหลักประกันในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายดังเช่นหลายๆ ประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย

จากปญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ที่ได้วางหลักมาตรฐานขั้นต่ำไว้ในการให้ผู้เสียหายในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิด หรือบุคคลที่สาม โดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ตลอดจนถึงการมีกลไกทางกระบวนการยุติธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้เหยื่อสามารถได้รับการเยียวยา (Redress) ด้วยความรวดเร็ว (Expeditious) เป็นธรรม (Fair) ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก (Inexpensive) และผู้เสียหายสามารถเข้าถึงได้ (Accessible) โดยง่าย การที่ประเทศไทยเราได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 เพิ่มเติมมาตรา 44/1 โดยการกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้าไปในคดีที่รัฐหรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยใช้วิธีพิจารณาที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม และไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ทั้งยังส่งผลให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียว โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องกันใหม่ อันเป็นการลดภาระของกลุ่มความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาได้ดียิ่งขึ้น แต่บทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้ก็ยังพบว่ามีข้อจำกัด เช่น กรณีคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ซึ่งผู้เสียหายไม่อาจที่จะยื่นคำร้องให้บิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนให้รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้เลย ผู้เสียหายจำต้องกลับไปใช้

⁶⁹ Hans-Heiner Kuhne (1992) Victimology Basic Theoretical Concepts and Practical Implications, in Victimology and Victim's Rights, cd.P.90 อ้างใน นิติพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์ การยื่นคำร้องขอบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา.วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต หน้า 46

กระบวนการฟ้องร้องทางแพ่งเช่นเดิม ทำให้ในกรณีคดีประเภทนี้ผู้เสียหายไม่อาจได้รับประโยชน์จากการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายใหม่นี้เลย ทั้งๆ ที่บทบัญญัติกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้มีความประสงค์ให้ผู้เสียหายใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งใหม่อีกต่างหาก เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายอันเป็นผลจากมูลละเมิดที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้เสียหายเป็นอย่างมาก ดังเช่นในหลายๆ ประเทศในโลก

สำหรับความเห็นของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คณะกรรมการได้พิจารณาถึงกรณีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดที่จำเลยในคดีอาญาเป็นผู้กระทำน้อยมาก โดยมีเพียงนายสิทธิโชค ศรีเจริญ ได้แสดงความคิดเห็นว่า หากมีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยในคดี เช่น เป็นนายจ้าง ตัวการตัวแทนหรือบุคคลภายนอก คดีจะมีความซับซ้อนมาก และค่าเสียหายบางประเภท เช่น ค่าเสียหายต่อร่างกายหรือจิตใจต้องใช้พยานหลักฐานเป็นพิเศษ ซึ่งจะกระทบต่อการสืบพยานในคดีอาญา จึงควรแยกคดีประเภทนี้ออกไป⁷⁰ แต่ที่ประชุมก็มิได้มีการแสดงความเห็น หรือพิจารณาในประเด็นดังกล่าวนี้หรือมีมติดังกล่าวแต่อย่างใด ทำให้ไม่อาจทราบแนวคิด ความเห็น ของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเด็นนี้ได้ แต่ตามที่นายสิทธิโชค ศรีเจริญ กรรมการ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าหากมีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยในคดี กรณีเช่น นายจ้าง ตัวการตัวแทนหรือบุคคลภายนอกอื่น จะทำให้คดีมีความซับซ้อนมาก จึงควรแยกคดีประเภทนี้ออกไปนั้น ผู้ศึกษาเห็นด้วยในกรณีบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยในคดีอาญา กรณีที่เป็นนายจ้างหรือตัวการตัวแทน เพราะต้องมีการพิสูจน์หรือแสดงพยานหลักฐานในการเป็นนายจ้างลูกจ้าง ตัวการหรือตัวแทน นอกจากนี้ยังต้องมีการพิสูจน์ว่ากระทำการไปในทางที่จ้าง หรือในขอบข่ายของการเป็นตัวแทนหรือไม่ หรือกระทำการตามที่ตัวการมอบหมายหรือไม่ หรือเป็นตัวแทนชัด เป็นต้น จนอาจทำให้เกิดความยุ่งยาก เกิดความล่าช้าได้ แต่หากเป็นกรณีบิดามารดาที่ต้องร่วมรับผิดชอบในมูลละเมิดที่จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนในคดีอาญาเป็นผู้กระทำนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าไม่น่าทำให้คดีมีความซับซ้อนมากจนอาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าจนต้องแยกคดีประเภทนี้ออกไป อันเป็นเหตุที่ไม่ให้สิทธิผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ เพราะการพิสูจน์ความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมิได้มีความยุ่งยากซับซ้อนมากนัก พยานเอกสารที่สำคัญ เช่น สูติบัตร ซึ่งเป็นเอกสารราชการที่กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็น

⁷⁰ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1295-2/2546 วันพุธที่ 5 กุมภาพันธ์ 2546 ณ ห้องประชุมเสริม วินิจฉัยกุล สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หน้า 4

จริงและถูกต้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 อีกทั้งความรับผิดชอบของบิดามารดาที่ต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดของเด็กหรือเยาวชน ก็มีบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ให้ต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดร่วมกับเด็กหรือเยาวชนด้วยแล้ว ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีในส่วนแพ่งกรณีนี้ไม่ทำให้คดีมีความซับซ้อนมาก จนอาจทำให้คดีเกิดความยุ่งยากหรือเกิดความล่าช้าได้

ซึ่งหากพิจารณาจากบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ที่บัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็ยังคงรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นนี้ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น” จะเห็นได้ว่ากฎหมายบัญญัติให้บิดามารดาต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ผู้เยาว์ได้ก่อขึ้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น อันเป็นความรับผิดชอบตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ซึ่งภาระการพิสูจน์นั้นมิได้ตกแก่โจทก์หรือผู้เสียหายแต่อย่างใด แต่ภาระการพิสูจน์ตกแก่บิดามารดาของผู้เยาว์ที่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลบุตรผู้เยาว์แล้ว บิดามารดาเหล่านั้นจึงจะไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เยาว์ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1⁷¹ ซึ่งได้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐานใน 2 กรณีที่น่าสนใจดังนี้

3.1 กรณีที่พิสูจน์ไม่ได้ว่าได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลบุตรผู้เยาว์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 480/2548 วินิจฉัยว่า โจทก์เป็นบิดาของ ป. โจทก์ยอมให้ ป. ซึ่งยังเป็นผู้เยาว์อายุ 16 ปี และยังไม่มียานพาหนะออก ขับรถจักรยานยนต์ซึ่งเป็นยานพาหนะออกไปตามถนนสาธารณะ เป็นการเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ถือว่าโจทก์มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลบุตรผู้เยาว์ โจทก์จึงต้องร่วมกับ ป. รับผิดชอบในผลที่ ป. ทำละเมิดต่อจำเลยด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 847/2496 วินิจฉัยว่า บุตรผู้เยาว์มีนิสัยชอบเล่นปืนมาก เพียงแต่บิดาเก็บปืนไว้บนหลังตู้ซึ่งผู้เยาว์หยิบไม่ถึง แล้วตั้ง ก. ให้เก็บปืนไว้เฉยๆ มิได้กำชับว่าอย่าให้บุตรผู้เยาว์เอาไป บุตรผู้เยาว์หลอกเอาปืนไปจาก ก. แล้วยิงบุตร โจทก์ตาย ยังเรียกไม่ได้ว่าบิดได้ใช้ความระมัดระวังสมควรแก่หน้าที่ดูแลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429

⁷¹ มาตรา 84/1 บัญญัติว่า คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 974/2508 วินิจฉัยว่า มารดาต้องรับผิดชอบละเมิดร่วมกับผู้เยาว์ด้วยเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแล มารดาเห็นบุตรถือปืนจึงว่ากล่าวตักเตือน บุตรไม่เชื่อฟัง กลับเอาปืนไปซ่อนเสีย พอกลับหลังมารดาก็เอาปืนมาเล่นอีก ถือว่าการว่ากล่าวตักเตือนของมารดาเพียงเท่านั้นหาเพียงพอกับการที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลของตนในฐานะเป็นมารดาไม่ มารดาจึงต้องร่วมรับผิดชอบในการที่บุตรยิงปืนโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นตาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 528/2523 วินิจฉัยว่า แม่จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นบิดาจะเคยห้ามปรามจำเลยที่ 1 ผู้เป็นบุตรผู้เยาว์ไม่ให้เอารถไปใช้และเก็บลูกกุญแจรถไว้ในที่สูงก็ตาม แต่จำเลยที่ 1 รู้ที่เก็บและเคยเอารถออกไปขับ ย่อมแสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ 2 รู้เห็นยินยอมให้จำเลยที่ 1 ขับรถหาได้ใช้ความระมัดระวังในเรื่องนี้ตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลไม่ ถือว่าจำเลยที่ 2 นำสืบพิสูจน์หักล้างความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ไม่ได้ จำเลยที่ 2 จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9774/2544 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 และที่ 3 ซึ่งเป็นบิดามารดาของจำเลยที่ 1 ผู้เยาว์นำสืบข้อเท็จจริงได้ความเพียงว่าจำเลยที่ 2 และที่ 3 ไม่เคยอนุญาตให้จำเลยที่ 1 ขับรถจักรยานยนต์ที่บ้านไปโรงเรียน รถจักรยานยนต์ที่จำเลยที่ 1 ขับเป็นของเพื่อนจำเลยที่ 1 และในขณะที่เกิดเหตุเป็นช่วงเวลาไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนของจำเลยที่ 1 เท่านั้น มิได้พิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 เพราะการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดา รวมถึงจะต้องคอยอบรมสั่งสอนดูแลตลอดจนควบคุมบุตรผู้เยาว์มิให้ออกไปประพฤติดนเสียหายนแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยการที่บุตรผู้เยาว์ทำละเมิดในระหว่างไปเรียนหนังสือย่อมมิใช่ข้อที่บิดามารดาจะยกขึ้นปฏิเสธความรับผิดชอบได้

3.2 กรณีที่พิสูจน์ได้ว่าได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลบุตรผู้เยาว์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6967/2541 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 1 เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ 2 มีอายุ 15 ปีเศษ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนที่จำเลยที่ 2 จะออกไปกิจธุระนอกบ้าน จำเลยที่ 2 ได้นำรถจักรยานยนต์คันเกิดเหตุเข้าไปเก็บไว้ในบ้าน พร้อมกับใส่กุญแจล็อกจอร์จักรยานยนต์เพื่อป้องกันมิให้จำเลยที่ 1 นำรถจักรยานยนต์ออกไปใช้ และจำเลยที่ 2 นำเอากุญแจติดตัวไปด้วย การที่จำเลยที่ 1 ได้นำกุญแจรถยนต์กระบะไปไขออกได้โดยบังเอิญแล้วจำเลยที่ 1 เช็นรถจักรยานยนต์คันเกิดเหตุไปให้เพื่อนรุ่นพี่ต่อสายไฟตรงติดเครื่องยนต์ให้แล้วจำเลยที่ 1 ขับขี่รถจักรยานยนต์คันเกิดเหตุไปจนเกิดเหตุ เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้มิสงสัยหรือความประพฤติน่าติงมาก่อน ย่อมเห็นได้ว่าจำเลยที่ 2 ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่

หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่เหมาะสมกับอุปนิสัยและความประพฤติของจำเลยที่ 1 ผู้เป็นบุตรแล้ว จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในเหตุละเมิดที่จำเลยที่ 1 ก่อขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 612/2488 วินิจฉัยว่า ตามปกติย่อมเป็นการเหลือวิสัยที่บิดามารดาจะดูแลป้องกันมิให้ไปลุดคร่าหญิง บิดามารดาจึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในการละเมิดที่บุตรไปทำการลุดคร่าหญิง และเมื่อบุตรไปทำการลุดคร่าหญิงมาแล้ว บิดามารดาช่วยปิดบังเหตุการณ์จากผู้ติดตามนั้นก็เป็นเรื่องแก่บุตรให้พ้นจากความร้าย มิใช่เป็นการปล่อยปละละเลยหรือส่งเสริมให้บุตรไปทำละเมิด จึงไม่เป็นเหตุที่พึงให้รับผิดชอบในการละเมิด ร่วมกับบุตร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2692/2540 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 1 อายุ 14 ปี มีความรับผิดชอบพอสมควร เมื่อไม่มีนิสัยกระชอบรังแกผู้อื่นมาก่อน ทั้งจำเลยที่ 1 ใช้ไม้ขี้ยาวทำร้ายร่างกายโจทก์กลับหลังจำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงเป็นเรื่องที่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ไม่อาจคาดคิดหรือควรคิดได้ จำเลยที่ 2 และที่ 3 ไม่มีโอกาสปฏิบัติเป็นอย่างอื่นได้ดีกว่านี้แล้ว ถือว่าจำเลยที่ 2 และที่ 3 ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลจำเลยที่ 1 แล้ว จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ

เมื่อพิจารณาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่าภาระการพิสูจน์ตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายกรณีบิดามารดาต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เยาว์นั้นมิได้มีข้อยุ่งยากซับซ้อนจนอาจส่งผลทำให้เกิดความล่าช้าได้ แต่หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดากรณีของเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยดังเช่นในประเทศอังกฤษ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายทำให้ผู้เสียหายมีหลักประกันในการที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งการให้สิทธิผู้เสียหายในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาได้ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยต่อศาลนั้น มิได้ทำให้บิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาแต่เป็นบุคคลที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนได้ ก่อขึ้นนั้นเสียเปรียบในการต่อสู้คดีแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติความรับผิดชอบในมูลละเมิดก็คงเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 หรือสิทธิในการต่อสู้คดี ภาระการพิสูจน์ก็คงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ซึ่งภาระการพิสูจน์หรือบทสันนิษฐานของกฎหมายก็เป็นดังเช่นกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเอง ดังนั้น การที่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์นั้นจึงไม่ทำให้คู่ความฝ่ายใดได้เปรียบหรือเสียเปรียบในทางคดี แต่กลับจะส่งผลดีในการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนที่

เร็วยิ่งขึ้น เป็นการสะดวก สร้างความเป็นธรรม และเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายบทบัญญัติ มาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขข้อจำกัดของมาตรา 43 ที่ให้เรียกได้เพียงบางฐานความผิด และเฉพาะคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน โดยการให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากมาตรา 43 เข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม นิยม ทำให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียวกัน ไม่ต้องไปฟ้องร้องกันใหม่ ดังนั้น เมื่อบทบัญญัติ มาตรา 44/1 ยังมีข้อจำกัดบางประการอยู่ การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวจึงเป็นการต่อยอดหรือสนับสนุนบทบัญญัติ มาตรา 44/1 ให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้น และเป็นการสอดคล้องกับหลักจากปญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) อีกทั้งจะได้ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ดังเช่น ประเทศเยอรมัน และประเทศอื่นๆ ที่ประสบปัญหาดังกล่าว

จากกรณีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมที่เป็นข่าวทางสื่อมวลชนและเป็นที่น่าสนใจของประชาชน โดยทั่วไปที่ผู้ศึกษาได้นำเรียน กรณีเยาวชนขับรถชนคนชราโดยประมาทเป็นเหตุให้เกิดการเนี่ยชวรณนต์ผู้โดยสารสาธารณะจนเป็นเหตุให้มีผู้ถึงแก่ความตายและได้รับบาดเจ็บจำนวนหลายคน ซึ่งต่อมาพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องเยาวชนที่ขับรถโดยประมาทนั้นเป็นจำเลยต่อศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษจำคุก 2 ปี แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 3 ปี ซึ่งผู้เสียหายไม่อาจใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ เพราะไม่อาจยื่นคำร้องเรียกให้บิดามารดาของเยาวชนซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ซึ่งจะเป็นการขัดหรือแย้งกับคำฟ้องของพนักงานอัยการ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสาม และหากยังคงใช้สิทธิตามช่องทางเลือกดังกล่าวที่เป็นกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล และให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องในคดีอาญาได้โดยไม่ต้องไปยื่นฟ้องคดีแพ่งใหม่ ก็อาจจะส่งผลทำให้บิดามารดาของเยาวชนนั้นพ้นความรับผิดชอบได้ และส่งผลให้ผู้เสียหายไม่อาจไปดำเนินการฟ้องคดีแพ่งได้อีก เพราะอาจเป็นฟ้องซ้ำหรือฟ้องซ้อนแล้วแต่กรณี เป็นผลเสียหายที่ร้ายแรงต่อสิทธิของผู้เสียหายอย่างยิ่ง

จวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้เป็นเวลากว่า 3 ปีแล้ว ผู้เสียหายทั้งหมดต้องรับภาระไปดำเนินการฟ้องคดีแพ่งต่างหาก ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เสียค่าจ้างทนายความ ความคืบหน้าของ

คดีแพ่งปัจจุบันนี้บริษัทประกันภัยได้ตัดสินใจตกลงจ่ายค่าสินไหมทดแทนในทุกคดี ทั้งหมด 13 คดีโดยไม่รอคดีถึงที่สุด เพราะคดีอาญาผู้ต้องหาได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 10 ล้านบาท ตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย โดยให้เหตุผลว่าเพื่อเห็นแก่มนุษยธรรม ซึ่งผู้เสียหายไม่คิดใจที่จะดำเนินคดีกับบริษัทประกันภัยต่อไป ส่วนการเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยที่เป็นเยาวชน และบิดามารดาของเยาวชน ผู้เสียหายยังคิดใจดำเนินการฟ้องร้องทางแพ่งต่อไป⁷² อันจะเห็นได้ว่ากรณีคดีประเภทนี้เกิดปัญหาข้อจำกัดของผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน ทำให้ต้องเกิดความล่าช้า ก่อให้เกิดภาระต่อผู้เสียหายอย่างสูงยิ่ง ไม่อาจได้รับการเยียวยาที่ทันทั่วถึง และก็ไม่อาจที่จะตอบคำถามได้ว่า เมื่อไหร่ผู้เสียหายทุกคนจึงจะได้รับการเยียวยาโดยใช้ค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยและบิดามารดาของจำเลยซึ่งเป็นผู้อื่นที่พนักงานอัยการไม่ได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา จนอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมก็เป็นไปได้

4. วิเคราะห์ประโยชน์ของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

การที่มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ในความผิดอาญาทุกประเภทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้นก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้เสียหาย และกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

ประการแรก มาตรการตามบทบัญญัติมาตรา 44/1 ดังกล่าว ทำให้ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการก่ออาชญากรรมมีโอกาสที่จะได้รับการชดใช้ความเสียหายในฐานะความผิดอาญาทุกประเภทมากขึ้น อันเป็นการเพิ่มเติมฐานความผิดตามมาตรา 43 ที่จำกัดเพียง 9 ฐานความผิดเท่านั้น อันได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ถือโกง ชักยอก หรือรับของโจร ซึ่งเดิมนั้นถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่สูงสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญากฎหมายบัญญัติให้พนักงานอัยการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหาย ซึ่งสิทธิในการที่ผู้เสียหายจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายถูกจำกัดทั้งฐานความผิดและการเรียกร้องที่พนักงานอัยการเรียกแทนผู้เสียหายได้เพียงทรัพย์สินหรือราคาเท่านั้น ไม่อาจเรียกดอกเบี้ยได้ด้วย ทั้งนี้ตามแนว

⁷² ข้อมูลจาก <http://news.thaipbs.or.th> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1977/2505 (ประชุมใหญ่) และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8392/2549 และเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 44/1 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อการแก้ไขข้อจำกัดของมาตรา 43 เดิมในการที่จะให้สิทธิผู้เสียหายในการมีทางเลือกหรือช่องทางในกระบวนการยุติธรรมในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดฐานความผิดอาญาแต่อย่างใด อีกทั้งไม่จำกัดการเรียกทรัพย์สินหรือราคาเท่านั้น ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยได้ ซึ่งเป็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ถึงมาตรา 448 ซึ่งผู้เสียหายสามารถที่จะเรียกดอกเบี้ยได้ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11224/2555 , 3664/2555 และ 1885/2555) โดยการยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตน และได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล นอกจากนี้หากผู้เสียหายเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองศาลมีอำนาจในการตั้งทนายความให้ได้ โดยผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งทนายความที่ศาลแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด อันเป็นหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดเพิ่มมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ประการที่สอง มาตราการตามบทบัญญัติมาตรา 44/1 ดังกล่าวทำให้ช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลแพ่ง เพราะสิทธิของผู้เสียหายในการใช้สิทธิตามช่องทางของมาตรา 44/1 ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาผู้เสียหายไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งต่อศาลในส่วนแพ่งอีกต่างหาก อันจะทำให้เป็นภาระแก่ผู้เสียหาย เพราะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล และค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความ ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยการยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน และหากกรณีที่ไม่มีการสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และกฎหมายให้ถือว่าคำร้องตามมาตรา 44/1 นั้นเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาคดีในส่วนอาญาและในส่วนแพ่งดำเนินการควบคู่พร้อมกันไป และพิจารณาพิพากษาเสร็จไปในคราวเดียวกัน อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากยิ่งขึ้น รวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งในชั้นคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นายชาญณรงค์ ปราณจิตต์ ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ได้ให้ความเห็นว่าในปัจจุบันนี้เหตุที่ไม่มีการฟ้องคดีแพ่งเข้ามาในคดีอาญาก็เพราะว่าไม่มีช่องทาง อีกทั้งต้องเสีย

ค่าธรรมเนียมในคดีส่วนแพ่งอยู่แล้ว จึงได้ฟ้องเป็นคดีต่างหาก⁷³ ซึ่งการมีบทบัญญัติมาตรา 44/1 นี้ ทำให้ผู้เสียหายที่มีสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนสามารถใช้สิทธิตามช่องทางนี้ได้โดยสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมยิ่งขึ้น ไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก และเป็นการลดปริมาณ คดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแพ่ง

ประการที่สาม บทบัญญัติมาตรา 44/1 นี้ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการชดใช้ ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) มากขึ้น นอกจากการที่ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษทางอาญาซึ่งเป็นบทบัญญัติที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว อันมีแนวคิดในการชดเชย และทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยผู้กระทำความผิดแก่ผู้ที่เป็นผู้เสียหายหรือตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดนั้น ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกและมีความรับผิดชอบในการกระทำความผิดของตน ตลอดจนถึงเป็นการให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วอันเป็นการช่วยบรรเทาความเสียหายได้อย่างทันท่วงที และเป็น การให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้กระทำความผิดและพร้อมที่จะให้อภัยกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ลดความเคียดแค้นชิงชัง ทำให้ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดหรือจำเลยสามารถที่จะ ดำรงชีวิตในสังคมและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกัน ได้อย่างปกติสุขต่อไป

ประการที่สี่ มาตรการตามบทบัญญัติมาตรา 44/1 ดังกล่าวเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ ว่าเป็นบทบัญญัติที่นอกจากจะเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนจากผู้กระทำความผิดหรือจำเลยแล้ว ยังเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองจำเลย เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้เสียหายใช้สิทธิในการยื่นคำร้องบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนสูงเกินสมควร หรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้เสียหายชำระค่าธรรมเนียม ทั้งหมดหรือแต่เฉพาะบางส่วนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดได้ และถ้าผู้เสียหายเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตาม คำสั่งศาล ให้ถือว่าเป็นการทิ้งฟ้องในส่วนแพ่งนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 253 ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความได้ อันเป็นบทบัญญัติที่ คุ้มครองสิทธิของจำเลยในการที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม

⁷³ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1297-4/2546 วันพุธที่ 5 มีนาคม 2556 ณ ห้องประชุมเสริม วินิจฉัยกุล สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หน้า 8

5. วิเคราะห์ปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับคดีชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และการหาแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาในกรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย

ดังที่นำเรียนแล้วว่าเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ก็เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่ผู้เสียหายได้ถูกประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน โดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะร้องขอในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย นอกเหนือจากกรณีที่พนักงานอัยการอาจเรียกร้องแทนผู้เสียหายเฉพาะเรียกคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนตามมาตรา 43 โดยไม่ต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งอันเป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหายเป็นอย่างยิ่งในการที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล และค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความ ทั้งนี้เพราะผู้เสียหายที่ใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นี้ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล อีกทั้งหากผู้เสียหายเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองศาลมีอำนาจในการตั้งทนายความให้ได้ โดยผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อันเป็นบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมในการเป็นช่องทางเลือกให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในการจะได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดหรือจำเลยในคดีอาญา แต่สำหรับคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นจำเลยที่ผู้ศึกษามีความสนใจนั้น การใช้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อบังคับให้จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายนั้นยังไม่อาจบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวได้ ทั้งนี้เพราะปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือปัญหาที่เด็กหรือเยาวชนไม่มีทรัพย์สินอื่นใดให้บังคับคดีนำเงินมาชำระให้แก่ผู้เสียหายได้

กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายนั้นเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากผู้เสียหายใช้สิทธิของตนในการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามบทบัญญัติมาตรา 44/1 ที่แก้ไขใหม่นี้ โดยหวังที่จะได้รับความสะดวก รวดเร็ว และการได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล หรือค่าทนายความ อันเป็นผลดีดังที่ผู้ศึกษาได้นำเรียนแล้วนั้น แต่เมื่อหากศาลมีคำพิพากษาในส่วนแพ่งให้จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนต้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 50 ซึ่งกำหนดให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นคู่ความฝ่ายแพ้คดีย่อมตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และหากมิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษา ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุด

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ก็ตาม แต่เมื่อเด็กหรือผู้เยาว์ที่เป็นลูกหนี้ ตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินอื่นใดให้บังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษาเสียแล้ว โอกาสที่ผู้เสียหาย จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนแทบจะไม่มีทางเป็นไปได้เลย ดังนั้นผู้เสียหาย ในคดีเช่นนี้จึงไม่อาจได้รับประโยชน์จากการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมาย มาตรา 44/1 แต่อย่างใด

กรณีแม้หากผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็น จำเลย โดยยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนตามบทบัญญัติ มาตรา 44/1 ที่แก้ไขใหม่นี้ โดยมีความเข้าใจว่าเป็นการเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง ซึ่งบิดามารดา เป็นบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนในค่าเสียหายส่วนแพ่ง ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ได้บัญญัติให้ต้องร่วมรับผิดชอบด้วยโดยสุจริต เพื่อหวังที่จะได้รับความสะดวก รวดเร็ว และการได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล หรือค่า ทนายความ แต่คำร้องของผู้เสียหายก็เป็นการขัดหรือแย้งกับคำฟ้องของพนักงานอัยการที่เป็นโจทก์ เพราะพนักงานอัยการมิได้ฟ้องบิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาด้วย แม้บิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนจะต้องร่วมรับผิดชอบในทางแพ่งร่วมด้วยก็ตาม ซึ่งตามมาตรา 44/1 วรรคสาม ไม่เปิดช่องให้ผู้เสียหายมีคำขอประการอื่นที่มีใช้คำขอบังคับให้จำเลยชดเชยค่าสินไหม ทดแทน ผู้เสียหายจึงไม่สามารถเรียกบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยในคดีอาญาเข้ามาร่วมรับผิดชอบ ด้วย และเมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ประกอบประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 แล้วอาจทำให้บิดามารดาที่เป็นบุคคลอื่นที่พนักงาน อัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาต้องหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ ส่งผลเสียหายอย่าง ร้ายแรงต่อสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งนั้น ซึ่งสิทธิ ของผู้เสียหายที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นี้ จำกัดแต่เฉพาะเพื่อเรียกเอาจาก จำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีคำขอบังคับเรียกร้องเอาจากบุคคล อื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลมาด้วยไม่ได้ ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายในคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยไม่อาจได้รับประโยชน์จาก การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 44/1 นี้แต่อย่างใดเลย ช้ำร้ายหากยังคงใช้สิทธิเรียกค่าสินไหม ทดแทนซึ่งเป็นการเรียกร้องในทางแพ่ง ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติให้บิดา มารดาจำต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้ก่อขึ้นได้ โดย ความหวังที่จะได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ กลับกลายเป็นการเสีย สิทธิและเป็นผลร้ายต่อผู้เสียหายดังกล่าวได้ อันเป็นการไม่สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักความ ยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 8 (Declaration

of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 8) ที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดหรือบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขา ต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท ซึ่งบิดามารดาเป็นบุคคลที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติให้ต้องร่วมรับผิดชอบในมูลละเมิดของเด็กหรือเยาวชนด้วย อันเป็นบุคคลที่โดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหายในมูลละเมิดที่เกิดขึ้น และที่สำคัญเป็นบุคคลที่มีความสามารถหรือมีทรัพย์สินที่จะบังคับคดีมาชำระคดีใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้ การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายในการให้สิทธิผู้เสียหายเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยได้ จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้บรรลุผลสัมดังเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากการศึกษาในเรื่องนี้พบว่า เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาซึ่งส่งผลก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้ว สิ่งทีบุคคลนั้นหรือผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวมีความต้องการมากที่สุด คือ การได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นโดยเร็วที่สุด อันเป็นการเยียวยาเสมือนหนึ่งไม่มีการละเมิด ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาไว้ในมาตรา 40-51 เพื่อเป็นช่องทางให้ผู้เสียหายสามารถที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้นยังมีข้อจำกัดที่สามารถเรียกได้ในความผิดอาญาเพียง 9 สถานความผิดเท่านั้น อันได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ วิวังราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ถ้อโกง ชักยอก หรือรับของโจร โดยความผิดฐานชักยอกนั้นรวมถึงความผิดฐานเจ้าพนักงานชักยอกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 631/2511) แต่ความผิดฐานถ้อโกงไม่รวมถึงความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 392/2506) และสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ก็มีข้อจำกัดเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งพนักงานอัยการจะมีคำขอเรียกให้จำเลยในคดีอาญาชดเชยค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ นอกจากคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินไม่ได้ เช่น ดอกเบี้ย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8392/2549 และ 1976-1977/2505 ประชุมใหญ่) ดังนั้น หากผู้เสียหายในคดีอาญาที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนอกเหนือจาก 9 สถานความผิดดังกล่าว หรือแม้จะเป็น 9 สถานความผิดดังที่ระบุไว้ในมาตรา 43 ก็ตาม แต่ถ้าผู้เสียหายมีความประสงค์จะเรียกค่าเสียหายหรือสิทธิประการอื่นๆ ที่มีใช้เป็นการขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายด้วยแล้ว ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเป็นคดีแพ่งต่างหากด้วยตนเอง โดยจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล และค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความ ทำให้สิ้นเปลืองเงินทองและเวลา อันเป็นการสร้างภาระความยุ่งยากให้แก่ผู้เสียหาย และจนบ่อยครั้งเพราะเหตุภาระความยุ่งยากนี้เองทำให้กลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เป็นข้อเสียเปรียบของผู้เสียหายที่ยากจนไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และค่าทนายความ

ทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นจำต้องตัดสินใจที่จะไม่ใช่สิทธิเรียกร้องของตนโดยการไม่ฟ้องคดี อันเป็นการไม่ส่งเสริมหรือเป็นการตัดโอกาสทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ส่งผลทำให้ไม่อาจที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนที่ตนมีสิทธิพึงได้รับ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา โดยสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้เสนอ ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 44/1 เป็นการแก้ไขข้อจำกัดของมาตรา 43 ดังที่ผู้ศึกษาได้นำเรียนแล้ว สำหรับเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายกรณีที่ถูกประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน โดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะร้องขอในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย นอกเหนือจากกรณีที่พนักงานอัยการอาจเรียกร้องแทนผู้เสียหายเฉพาะเรียกคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนตามมาตรา 43 โดยไม่ต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง อีกทั้งยังได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม และการได้รับการช่วยเหลือจากศาลในการตั้งทนายความให้หากผู้เสียหายเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ทั้งยังส่งผลให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียว โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องกันใหม่ อันเป็นการลดภาระของกลุ่มความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาได้ดียิ่งขึ้น และเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยง่าย เพราะเป็นการเพิ่มช่องทางเลือกให้แก่ผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว สอดคล้องกับหลักสากลอันเป็นมาตรฐานสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) ตามปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)

แต่สิทธิของผู้เสียหายในการที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้ ก็ยังคงมีข้อจำกัดบางประการอยู่ เพราะเหตุผู้เสียหายสามารถเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้แต่เฉพาะจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในทางอาญาที่พนักงานอัยการฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลเท่านั้น ผู้เสียหายจะมีค่าขอบังคับเรียกเรื่องเอาจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาและพนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลด้วยไม่ได้ เพราะจะเป็นการขัดหรือ

แข่งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ ต้องห้ามตามมาตรา 44/1 วรรคสาม ซึ่งบุคคลเหล่านั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติให้จำต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่จำเลยในคดีอาญานั้นเป็นผู้ก่อขึ้น อันเป็นการร่วมรับผิดชอบในทางแพ่ง แต่พนักงานอัยการมีอาจฟ้องบุคคลเหล่านั้นเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาได้ และบุคคลเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการที่จะชำระค่าสินไหมทดแทนมากกว่าตัวของจำเลยที่พนักงานอัยการได้ฟ้องต่อศาลนั้น ซึ่งบางครั้งเป็นเพียงผู้เยาว์ หรือลูกจ้างซึ่งมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้เลย และไม่อาจที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาบรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้เลย ผู้เสียหายจำต้องกลับไปใช้สิทธิในการฟ้องคดีเอง ตกเป็นภาระของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะต้องกลับไปดำเนินการฟ้องร้องคดีทางแพ่งเองซึ่งมีค่าใช้จ่ายมาก เช่น ค่าจ้างทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล ทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นไม่อาจได้รับประโยชน์หรือไม่อาจใช้สิทธิตามช่องทางมาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่แต่อย่างใด และถ้าหากผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องตามช่องทางนี้เพื่อเรียกเอาจากบุคคลอื่นเหล่านั้นแล้วก็อาจทำให้บุคคลภายนอกเหล่านั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ ส่งผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งนั้น

สำหรับคดีที่เป็นข้อจำกัดของการใช้สิทธิของผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตามมาตรา 44/1 ที่น่าสนใจและที่พบเห็นได้บ่อยๆ และมีแนวโน้มจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและรุนแรงขึ้นก็คือในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ซึ่งในการที่ผู้เสียหายจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนมีความยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากเมื่อสุดท้ายแล้วถึงศาลจะมีคำพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตามลำพังแล้วก็ตาม ก็ย่อมสังเกตเห็นได้ว่าจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนไม่อาจที่จะมีความสามารถในการชดใช้ค่าเสียหายแต่อย่างใด ดังนั้น หากมีการแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวให้หมดสิ้นไปเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย โดยการให้ผู้เสียหายมีสิทธิในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญา แต่มีความรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เด็กและเยาวชนได้ก่อขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 และที่สำคัญเป็นผู้ที่มีความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายได้แล้ว ก็จะเป็นหลักประกันในการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการช่วยบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น ซึ่งในต่างประเทศดังเช่น ประเทศอังกฤษ ก็ได้มีบทบัญญัติ The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 (PCCS Act 2000) section 137 (1)(a)(b) บัญญัติกรณีหากผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ศาลอังกฤษจะสั่งให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้จ่ายค่าสินไหม

ทดแทน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นการสร้างความเป็นธรรม สะดวก รวดเร็ว ผู้เสียหายมีหลักประกันในการที่จะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน อีกทั้งไม่เป็นการจำกัดตัดสิทธิของผู้เสียหายในการที่จะมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะเพียงเหตุข้อจำกัดทางกฎหมายเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ได้บัญญัติให้บิดามารดาต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนอยู่แล้ว การบัญญัติกฎหมายให้ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลกรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย จึงไม่เป็นการขัดหรือแย้งกับความรับผิดชอบในทางแพ่งตามกฎหมาย ซึ่งผลสุดท้ายผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ก็มีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเอาจากบิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยในคดีอาญาได้อยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงมีเหตุผลอันสมควรอย่างยิ่งที่จะมีการพิจารณาแก้ไขปัญหาค่าสินไหมทดแทนอันจะทำให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และสอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 8 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 8) ที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด หรือบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขา ต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท และทำให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย

2. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ไม่มีข้อจำกัด เป็นการสร้างความเป็นธรรม สะดวก รวดเร็ว และผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่เพิ่มหลักการใหม่ขึ้นมาโดยการกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ทั้งปวง นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตาม มาตรา 43 เข้าไปในคดีที่รัฐหรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ โดยใช้วิธีพิจารณาที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม และไม่ใช่อุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ทั้งยังส่งผลให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียว โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องกันใหม่

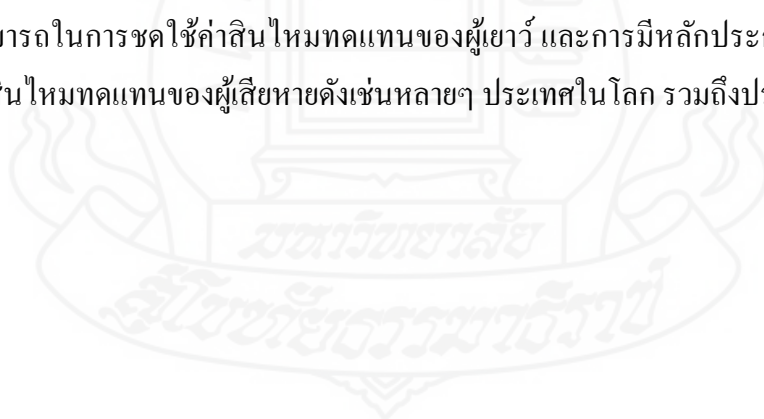
อันเป็นการลดภาระของกลุ่มความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความสะดวกทางอาญาได้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มาตรา 8 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 8) ที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด หรือบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขา ต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ให้สามารถใช้สิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลในคดีอาญาได้ ซึ่งบิดามารดาเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมูลละเมิดที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์และเป็นจำเลยในคดีอาญาได้ก่อขึ้น และที่สำคัญบิดามารดามีความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้ อันจะเป็นหลักประกันในการได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยรวดเร็ว โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง โดยเพิ่มข้อความ “...และบุคคลที่มีความรับผิดชอบทางแพ่งร่วมกับจำเลย...” ในตอนท้าย ดังนี้

มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยและบุคคลที่มีความรับผิดชอบทางแพ่งร่วมกับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้”

ผู้ศึกษาเห็นว่า หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการให้ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลอื่นที่พนักงานอัยการมิได้ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล โดยการเพิ่มข้อความดังกล่าวก็จะทำให้การใช้สิทธิของผู้เสียหายในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กรณีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ไม่มีข้อจำกัด สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และเป็นไปในแนวทางของต่างประเทศที่สำคัญ เช่น ประเทศอังกฤษ ที่มีบทบัญญัติหากผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ศาลอังกฤษจะสั่งให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย และสอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจ

โดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด หรือบุคคลที่สามโดยภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขา ต้องชำระค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท ซึ่งการให้สิทธิผู้เสียหายในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบิดามารดาได้ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยต่อศาลนั้น ไม่ทำให้คู่ความฝ่ายใดได้เปรียบหรือเสียเปรียบในทางคดีหรือในการต่อสู้คดีแต่อย่างใด ทั้งในเรื่องของความรับผิดชอบในทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 หรือสิทธิในการต่อสู้คดี ภาระการพิสูจน์ก็ยังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ซึ่งภาระการพิสูจน์หรือบทสันนิษฐานของกฎหมายก็เป็นดังเช่นกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเอง ดังที่ผู้ศึกษาได้นำเรียนแล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 3 แต่การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 44/1 ดังกล่าวกลับจะส่งผลดีในการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนที่รวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าการที่ผู้เสียหายไปฟ้องคดีแพ่งเองต่างหาก เพราะศาลสามารถที่จะพิจารณาสืบประเด็นในเรื่องค่าเสียหายทางแพ่งได้ในทันที อีกทั้งเป็นการลดภาระของผู้เสียหายที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเอง ทำให้เป็นการสะดวก สร้างความเป็นธรรม และเป็นการแก้ไขปัญหาการไม่ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ดังเช่นในประเทศเยอรมันที่ได้เกิดปัญหากระบวนการที่ผู้เสียหายจะได้มาซึ่งค่าชดเชยความเสียหายนั้น ผู้เสียหายอาจจะต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งต่างหาก หรือในบางกรณีผู้กระทำผิดก็ไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ เนื่องจากยากจน ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้เยาว์ และการมีหลักประกันในการได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายดังเช่นหลายๆ ประเทศในโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลพล พลวัน และรัชนิกร โชคชัยสถิตย์ (2535) “สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย” เอกสารประกอบการสัมมนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2551) คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย)
- _____ (2553) คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย)
- กุลพล พลวัน (2546) “การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย: การสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย” รายงานเสวนาทางวิชาการ จัดโดยเนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับกระทรวงยุติธรรม และ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย วันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2546.
- กฤษ โศทรทอง (2556) ปัญหาการรับผิดชอบของเด็กหรือเยาวชนในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา รายงานการศึกษา เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 11 สำนักงานศาลยุติธรรม
- คณพล จันทน์หอม (2555) “เหตุใดหลักการในกฎหมายลักษณะอาญารัตนโกสินทรศก 12 จึงทันสมัยข้ามศตวรรษ” คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 64 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- คณิต ณ นคร (2555) “หลักนิติธรรมกับกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการ” หนังสืออัยการนิเทศ เล่มที่ 74 พุทธศักราช 2554
- คณิง ภาไชย (2545) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณิต ณ นคร (2555) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- _____ (2547) กฎหมายอาญาภาคทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2546) โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คัมภีร์ แก้วเจริญ (2529) เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์สหมิตร

- จิต เศรษฐบุตร (2545) *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา
- จุลสิงห์ วสันตสิงห์ (2554) “ข้อสังเกตบางประการในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา”
คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 63 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
_____ (2553) *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1* พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- ชาญพงษ์ศักดิ์ จันทรดอ (2556) *การดำเนินคดีเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย รายงานการศึกษา
เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 11*
สำนักงานศาลยุติธรรม
- ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ “การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ค่าสินไหม
ทดแทน” สืบค้นจาก <http://www.library.coj.go.th> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 5 กันยายน 2555
- ธานีศ เกศวาพิทักษ์ (2555) “ปัญหาเกี่ยวกับการสั่งค่าชดเชยธรรมเนียมในคดีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้อง
ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา มาตรา 44/1” คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 64 สำนักอบรมศึกษากฎหมาย
แห่งเนติบัณฑิตยสภา
- ธีระพันธุ์ รัศมีทัต (2541) *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958* กรุงเทพมหานคร
- ธานีศ เกศวาพิทักษ์ (2555) *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* พิมพ์ครั้งที่ 9
กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
_____ (2551) *หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง*
พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย)
- นิติพัฒน์ เรืองวิวัฒน์ (2552) *การยื่นคำร้องขอบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่อง
กับคดีอาญา* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- บรรหาร กำลา “สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการ
ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน” สืบค้นจาก
http://www.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/s13%20jun_3_3.pdf เข้าถึงข้อมูลวันที่ 5 กันยายน 2555
- ปติพร วิมลภัทรานนท์ (2552) *พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24)
พ.ศ.2548: ศึกษาเฉพาะกรณีของมาตรา 44/1* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ (2531) อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม: ปัญหา
อุปสรรคและแนวทางควบคุม กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ประยูทธ เพชรคุณ (2554) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายใน
คดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่พนักงานอัยการ
เป็นโจทก์ : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลยุติธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรี สารนิพนธ์
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไพจิตร ปุญญพันธ์ (2551) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด พิมพ์ครั้งที่ 12
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติบรรณการ
- พัชราภรณ์ ภูสุวรรณ (2551) การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของ
พนักงานอัยการ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไพจิตร ปุญญพันธ์ (2551) “ความรับผิดชอบของผู้ว่าจ้างทำของในมูลละเมิด เป็นความรับผิดชอบในการ
กระทำของบุคคลอื่นหรือไม่: การเปรียบเทียบกฎหมาย” ดุลพาห เล่มที่ 2 ปีที่ 55
พฤษภาคม – สิงหาคม 2551
- รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1294-
1/2546 ถึง 1304-11/2546 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- เริงธรรม สัตพลี (2529) คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรุงเทพมหานคร
แสงสุทธิการพิมพ์
- วิโรจน์ จิระวิฑูรกิจ (2555) การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและในชั้น
บังคับคดีสำหรับเด็กและเยาวชน รายงานการศึกษา เอกสารประกอบการอบรม
หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10 สำนักงานศาลยุติธรรม
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล (2535) “สิทธิของเหยื่อกรณีเด็ก” เอกสารประกอบการสัมมนา
Vitimology and victim's Right.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ (2544) ผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้
ผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศิวาพร ศักดาศิริโรจน์ (2551) การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 44/1 วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธ์ (2553) คำอธิบายประมวลกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง
ลาภมิควรได้ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน

- สัญญา ธรรมศักดิ์ (2530) คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยศาสตราจารย์ประภาสน์ อวยชัย พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร แสงทองการพิมพ์
- สุพัตตรา บุรชาติ (2552) ผู้เสียหายกับการมีส่วนร่วมในคดีอาญา วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2553) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- สมชัย ฑีมาอุดมกร (2548) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ภาค 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ พลสยาม ฟรินติ้ง (ประเทศไทย)
- สำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม (2549) ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 (การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา) โรงพิมพ์ชวนพิมพ์
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2533) “บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 หน้า 34-35
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ (2554) “การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน” คุณพาห เล่มที่ 2 ปีที่ 58 ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2554
- สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีรภัทรานันท์ (2546) การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย รายงานสรุปผลการวิจัย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด
- หยุด แสงอุทัย (2507) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน
- อรรถพล ใหญ่สว่าง (2524) ผู้เสียหายในคดีอาญา วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อรอุมา สามัญทอง (2553) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : ศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อนันต์ จันทโรภากร (2553) ความรับผิดชอบในความเสียหายของบิดา มารดา หรือผู้มีหน้าที่ดูแลต่อ
การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่ง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อุทัย อาทิเวช สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส บทบัณฑิต สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา เล่มที่ 61 ตอน 1 ประจำเดือนมีนาคม 2548

อุดม รัฐอมฤต คณะผู้วิจัย (2550) สรุปบทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ อาจารย์ประจำ
คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 10 มกราคม 2550 สรุปผลจากการการ
ประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็น และสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม
สืบค้นจาก www2.nesac.go.th/document/images06/07110003d.pdf เข้าถึงข้อมูลวันที่
5 กันยายน 2555

_____. (2550) สรุปบทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล อาจารย์
ประจำคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 10 มกราคม 2550 สรุปผลจาก
การการประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็น และสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการ
ยุติธรรม สืบค้นจาก www2.nesac.go.th/document/images06/07110003d.pdf เข้าถึง
ข้อมูลวันที่ 5 กันยายน 2555.

Henry Campbell Black (1979) *Black's Law Dictionary* st.Paul Minn.West Publishing co.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายเดชาวัต ภูถายเหลืออง
วัน เดือน ปีเกิด	18 มีนาคม 2518
สถานที่เกิด	อำเภออมลาคไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
ประวัติการศึกษา	ค.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2) สถาบันราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ.2540 น.บ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2548 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 62 สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ.2552
สถานที่ทำงาน	สำนักงานอัยการจังหวัดลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการ

